

T A R I H 5

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
1522

COĞRAFYA 5

Υψηλότερη Γραμμάτιση από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

BİZANSLAR ZEMANININ
YUNAN TARİHİ

SINIF V

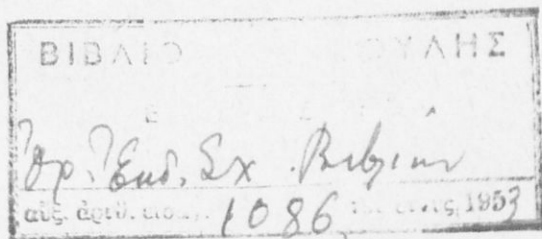
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΠΑΠΑΕΥΓΕΝΙΟΥ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΟΥ ΞΕΝΩΝ & ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Π 9 69 ΠΑΒ
Παπαευγενίου (Α.)

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ Ε/Α = 110

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΜΠΤΗ ΤΑΞΗ ΤΩΝ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1952

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

009
K15
279A
1599

BİZANS

1. YUNAN MEDENİYETİNİN ETKİLERİ İNSANLARIN DİN DURUMLARI

Hazreti İsanın doğumundan birkaç yüz yıl önce bugünkü İtalyan Yarımadasında başka bir ulus tarafından yeni bir devlet kuruldu. Devletin başkendi Roma şehri olduğundan bu devlete de Roma devleti denildi.

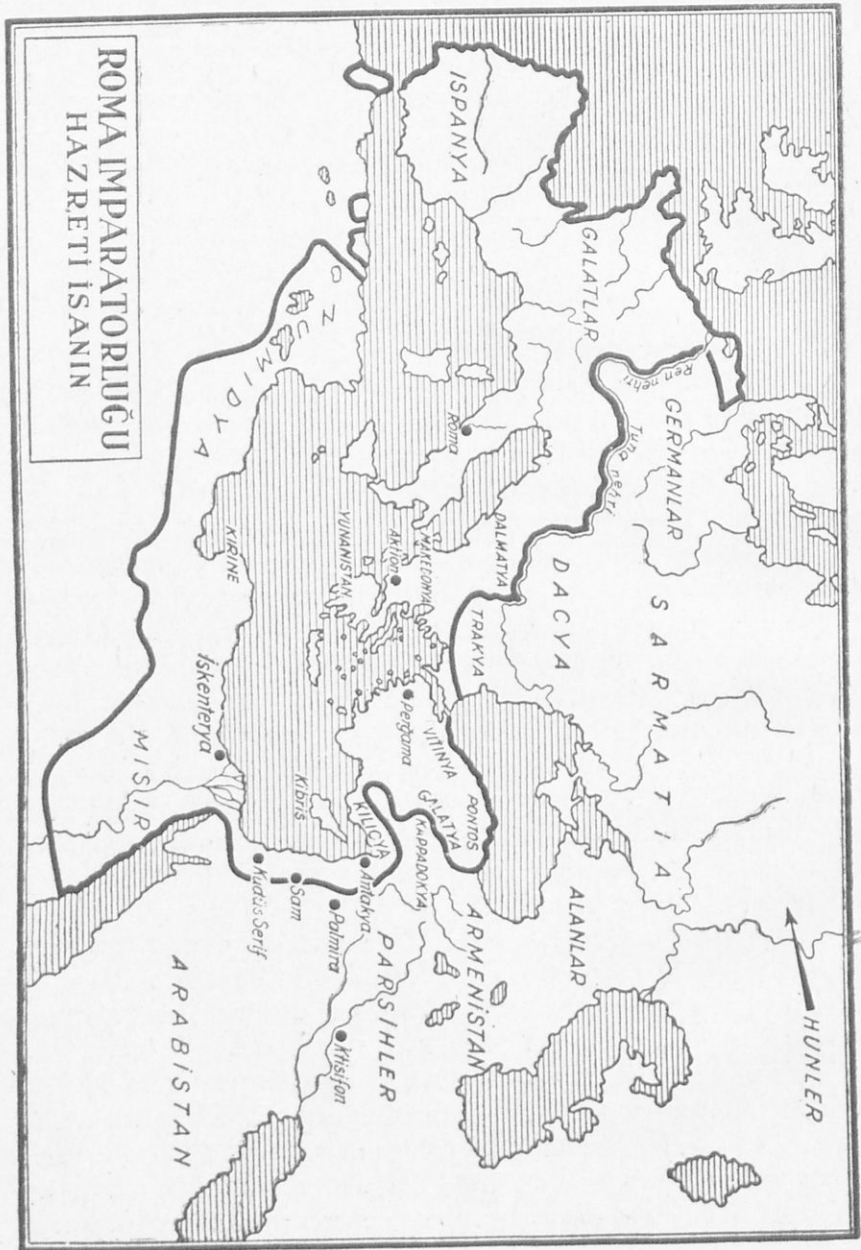
Roma devleti devamlı savaşlar neticesinde o zamanın aşağı yukarı bilinen bütün ülkelerini ve M. Ö 146 tarihinde de Yunanıstanı zaptetti. Romalılar artık medeniyette de ilerlemeğe başlamışlardı. Fakat bu ilerleme ancak Romalıların, Yunan medeniyetinin yükseldiği ülkeleri; Mısırı ve Büyük İskenderin zaptettiği yerleri ele geçirmeğe başladıkları zaman gelişti.

Yunan medeniyeti Romalılar üzerinde pek büyük etkiler yapmıştı. Âdetâ Romalılar için Yunan dilini konuşmak ve çocukların Yunan eğitimi ile yetiştirmek bir şeref sayılırdı. Bu hususta bir arkeoloğ - tarihçi : «Romalılar Yunanıstanı silâhla ; Yunanlılar ise Romayı medeniyetleri sayesinde zaptettiler.» Diye pek haklı sözler söylemişti.

Romanın, o zamanın bütün ülkelerine hükmettiği çağlarda insanlar dinde de genişlemeğe başladılar. Zira dinsel inançlarını kaybeden insanlar, insanlıktan uzaklaşarak insafsız, merhametsiz ve duygusuz olarak hiçbir varlığa saygı göstermezlerdi. O zamanlarda bütün insanlık işte böyle kötü bir durumda bulunuyordu. İnsanlık günden güne daha fazla kötüleşiyor ve hiç bir kurtuluş çaresi bulamıyordu. Bütün bu perişan vaziyetten sonra insanlık, kötülükten kurtulup, iyiliğe kavuşmak için elele verip birleşmek zorunda kaldı. Fakat nasıl ve kimin tarafından ?

ROMA IMPARATORIÜÇÜ
HAZRETI İSÂNIN

2. HRİSTİYANLIK

İnsanlığı türlü kötülüklerle felâketlerden kurtaran ve Palestinin Betlâm köyünde doğan H. Z. İsadır. Hz. İsa Hristiyanlık dinini çok sade olarak yayınlıyordu. Her işten önce bütün insanlar arasında sevginin varlığını sağladı; hatta onun yayınladığı dini kabul etmiyen düşmanları için bile sevgiyi bir sayıyordu. İnsanlar arasında hakkı ve doğruluğu, en küçük bir fark gözetmeksizin herkes için bir olarak tanıtıyordu.

H. İsa dininin örgütlerini yalnız tanıtmak ve öğretmekle kalmadı, aynı zamanda bütün hepsini ilk defa olarak kendisi de yaptı. Hastaları tedavi ederek bütün muhtaçlara yardıma koştı. Lâkin neticede Museviler tarafından çarmıha gerildi. O, buna rağmen yine, tekrar dirilerek göğe çıktı.

3. HRİSTİYANLARA ZULÜMLER

Hristiyanlık az zaman içersinde Roma devletinin hertarafına yayıldı. Hristiyanlar o zamanlarda bir çok iyi işler yaparak iyilik ve rahat içersinde öyle güzel yaşıyorlardı ki, bu yaşayıştan bütün iyi insanlar memnun oluyorlardı. Fenalıktan hazetmezler ve fena insanlarla hiç bir zaman ilgilenmeyip işbirliği yapmazlardı.

İlk Hristiyanların güzel ve dürüst yaşamaları, o zamanlarda bütün insanların ve hatta Roma imparatorlarının bile nefretlerini kazanıyorlardı.

O zamanlarda Roma imparatorları kendilerini diğer insanlardan ayırt ederek, adeta diğerlerinin onlara bir ilâh gibi tapmalarını istiyorlardı. Fakat onların iddiaları, bir Alaha inanmamak fikri Hristiyanlar için imkânsızdı. Bu yüzden dir ki Roma imparatorları Hristiyanların hareketlerini imparatorluk aleyhine doğrudan doğruya bir iffira gibi kabûl ediyorlardı. Bu sebeplerden sonra imparatorlar Hristiyanların aleyhinde çok kötü hareketler yapmaya başlayarak Hristiyanları mahvedeceklerini zannediyorlardı.

Bununla beraber Hristiyanları dinlerinden vaz geçirtmek

için onlara yaptıkları vahşiyane işkenceleri, sıkıntıları bu gün tahayyül etmek bile insan için pek zor.

Yaptıkları işkenceler ise ; pek vahşi olarak insanı kesiyorlar ve canavarlara atıp parçalatıyorlardı.

İşte bu şekil işkenceler devam edip duruyordu. Lâkin erişmek istedikleri maksada bir türlü varamadılar.

Hristiyanların Hr. İsa'ya olan inanlarını asla hiç bir kimse, hiçbir suretle yokedemezdi.

Romalıların yaptıkları sonkere zulümlere rağmen, Hristiyanlık o derece sür'atle yayılmaktan ve ilerlemekten geri kalmıyordu. Romanın arka arkaya durmadan tam on imparatoru Hristiyanlarla mücadele etti. Bunlar içersinde en zalim olan ise Neron idi. Onun içindir ki o günden bugüne kadar hâlâ Neronun adı bir tiksinti ve bir nefret uyandırmaktadır. Neronun zulümler yaptığı çağlarda öldürülenler arasında; Havariyondan Petros ve Pavlos ta kurban gitmişlerdir.

BÜYÜK KOSTANTİN (M.S. 306 - 337)

4. KOSTANTİNİN İMPARATORLUĞU

Kostantin, Kostantios Hloros ile Hristiyan Eleninin oğludur. Kendisi Sırbistanın Niş şehrinde «M. S. 273» tarihinde doğdu. Roma devleti son zamanlarda daha kolaylıkla yönetilmek için dört bölüme ayrılmıştı. Bunlardan birini Kostantin'in babası K. Hloros idare ediyordu. Babası ölünce ordu Kostantini imparator olarak ilân etti. Roma devleti içersindeki diğer üç bölüm idarecilerinin Kostantine güremleri yoktu. Bu sebeple Kostantin, Roma imparatoru Maksendiyosun üzerine yürümeğe hazırlandı. Hattâ Maksendiyosun kendisinden evvel saldırmaması için hemen doğrudan doğruya Romaya hareket etti. Kostantin, Maksendiyosun ordusunun fazla kalabalık olmasından ötürü çok sıkıntıda idi. Fakat Kostantin bununla beraber ordusundaki asker'in çoğunun Hristiyan olduğunu da biliyordu. Kostantin daha küçük yaşında, annesinden Hristiyanlara saygı göstermeyi öğrendiği için ordunun başına Hristiyanlık âlâmetini gösterip haç işaretli bir bayrak yaptırıp koy-

İmparator büyük Kostantin

durdu. Bu bayrağı gören orduda Maksendiyos aleyhine o kadar fazla kaynaşma oldu ki bu yüzden düşmanı yendiler.

Bu arada Maksendiyos kaçarken İtalyada Tiber nehrine düşerek boğuldu. Az zaman sonra da Kostantin kendi başına yalnız olarak imparator oldu.

Kostantin çok tedbirli, ağırbaşlı ve zeki idi. Kostantin Romada hüküm süren kötü durumları göz önünde bulundurarak bütün Roma imparatorluğunun başkenti olan Roma şehrinin yönetilemeyeceğini anladı.

Bunun üzerine hemen o zaman karar vererek imparatorluğun başkentini Bizansa kaldırdı. Bizans (İstanbul) Avrupa ve Asya kıt'alarının birleştiği noktada bulunan bir şehir olduğu için korunması daha kolay idi.

Aynı zamanda Roma imparatorluğuna o zamanlarda kuzeyden ve doğudan saldıran barbarları buradan önlemek de daha kolay ve elverişli olacaktı. Bundan başka Bizans do-laylarında bulunan halkın çoğu Hristiyan olduğundan bunlara daha fazla güvenilebilirdi.

Kostantin ilk defa olarak bugünkü İstanbulun yerine kurduğu bu şehri «Yeni Roma» diye adlandırdı.

İstanbul ayrıca yedi tepe üzerinde bulunduğundan oraya «Yeditepeler - Eptalofos» adı da verildi.

Halk ise imparatora saygı göstermiş olmak için şehre «Kostantinopolis» dedi.

Burada Kostantin zamanında bir çok yeni ve büyük binalar, hükümet konakları kuruldu.

Bunlar içersinde en büyüğü «Ayasofya ve Ayapostol» tapınaklarıdır. M. S. 337 tarihinde şehir resmen törenle Kostantinopolis adını aldı. Aynı zamanda Roma imparatorluğu adını terkederek «Bizans İmparatorluğu» oldu.

5. KOSTANTİN HRİSTİYANLARIN KORUYUCUSU

Kostantin, Hristiyanları saf bir hayat yaşadıkları için çok beğenmişti. Annesinden de Hristiyanlık terbiyesi almış olduğu için hristiyanları çok seviyordu.

Kostantin ilk defa M. S. 313 tarihinde, insanların hürri-

yetine saygı gösterdiği için imparator Likinios ile birlikte bir emir yayınlayarak bütün insanların istedikleri dine hizmet edebilmelerini serbest bıraktı. Bu emir o zaman «Vicdan Hürriyeti» emri diye anıldı. Daha sonraları hristiyanlara da putpeştler kadar hak ve serbestî verildi. Yavaş yavaş hristiyanlık devletin resmî dini olarak kabul edildi. M. S. 325 tarihinde Kostantin'in başkanlığı altında ilk defa olarak Anadolu'da Vitinya vilâyetinin İznik kasabasında Hristiyanlık kongresi kurulmuştu. Bu kongrede kilisenin 318 tane dinbaşkanı bulunuyordu. Bu toplantılardan maksat kilisenin çeşitli işlerini halletmek ve hristiyanlığa hız vermektir. Ayrıca İkumenik adını alan bu toplantılarda genel din başkanlarıyla, din adamları bulunarak bütün hristiyanlığı ilgilendiren kararlar alırlardı. Aynı zamanda bu kararlar bütün dünya hristiyanlığını âle-kadar ediyordu.

Kostantin'in kendisi de ölümünden az önce hristiyan oldu ve Vitinyanın Nikomidyâ İzmit kasabasında bapştis oldu. Kostantin'in 337 tarihinde de öldü.

Hristiyanlar Kostantin'i kutsal bir adam olarak tanıdılar. Bu sebeple de 21 Mayıs gününü ona yortu olarak ayırdılar.

6. G Ö Ç L E R

Kostantin ölünce, devlet üç oğlu arasında pay edildi. Biraz zaman sonra da imparator; Büyük Kostantin'in yeğeni Jülyanos oldu.

Jülyanos imparator olunca Hristiyanlıktan vazgeçerek Eskiyananlıların, Olímpos İlahlarına, inanmayı tanıtmak düşüncelerine daldı. Ne yazık ki bunda aldandı. Artık eski din ölmüştü ve onu diriltecek hiç bir kuvvet te yoktu. Bununla beraber hristiyanlığın gelişmesine de hiçbir kuvvet engel olmadı.

Beyhude olarak Jülyanos maksadını yerine getirebilmek için bir çok tedbirler aldı. Lâkin alınan bütün tedbirlerin hepsi faydasız kaldı. Bu sebeptendir ki jülyanosa Hristiyan kilisesi «Âsî» adını verdi.

O zamanlarda jülyanos Perslere hakaret etmek üzere onlara savaş açtı. Savaşta Persleri yenmekte başarı sağladığı halde kendisi de yaralanarak öldü.

jülyanosun ölümünden sonra idareye geçen en iyi imparator «Ualis» idi. O çağlarda Moğol ırkından olan ve başlarında Attilâ gibi bir hakanları bulunan Hunlar Anadolu'nun derinliklerinden çıkıp bu günkü güney Rusya'ya yerleşmişlerdi. Oradan da komşu bölgelere bir çok akınlar yaparak seller halinde bu günkü Almanyanın ve Macaristanın bulunduğu yerleri kendi idareleri altına aldılar. O zamanlar da Visigotlar adını taşıyan başka bir halk kitlesi Macaristanda bulunuyordu.

Hun akınları üzerine oralarını terk ederek Tuna nehrine geçtiler ve Bizans imparatorunun müsaadesiyle bugünkü Sırbistanın kuzeyine yerleştiler.

Burada onlar rahat oturmayıp Makedonya, İpiros, Trakya bölgelerine kadar sokuldular. Bu arada Vizigotlarla Bizanslılar arasında Edirne yakınlarında yapılan bir savaşta Vizigotlar yenildiler. Fakat imparator Ualis'te öldürüldü.

Durum devlet için çok kötü idi. Bu kötü zamanlarda Bizans imparatorluğuna imparator olarak generâl «Teodosyos» geçti. Hunların ve Vizigotların bu bölgelere yaptıkları akınlar tarihte «Ulusların Büyük Göçü» adını aldı.

7. BÜYÜK TEODOSYOS (379 - 395)

Büyük Teodosyos tahta çıkar, çıkmaz ilk iş olarak, devlet içerisinde güven ve barışı sağlamak zorunda idi. Bu sıralarda Vizigotlar hâlâ akınlara devam edip bir çok ülkeleri harap ediyorlardı. Teodosyos akıncıları yenerek barış yaptırmak zorunda bıraktı. Aynı zamanda daha önceden zapt ettikleri kuzey Sırbistana yerleşmelerini sağladı. Bundan sonra orada Vizigotlar Bizans devletinin teb'ası altında rahat olarak yaşama başladı. Teodosyos devleti din bakımından da bir rahata kavuşturmak; devleti çeşitli dinlerin etkilerinden kurtarmak maksadıyla de Hristiyanlığı korudu. Bu arada putperestlerin baş kaldırmamaları için bir takım ted-

İmparator büyük Teodosyos

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

birler aldı ve böylece onlardan gelecek olan kötülüklerden Hristiyanlığı muhafaza etti. Bundan sonra 381 tarihinde İstanbul'a ikinci defa olarak bütün dünya hristiyanlarını davet ederek - İkinci İnkumenik - toplantıyı yaptı. Böyle büyük işler becerdiği için tarihte Teodosyosa «Büyük Teodosyos» adı verildi. Teodosyosun ne derece zeki ve büyük işler yapabileceğine sahip bir adam olduğunu ispat eden en önemli işi şudur :

Teodosyos pek iyi anlamıştı ki Büyük Roma imparatorluğu bir bütün olarak idare edilemezdi. Bunun içindir ki o, imparatorluğu Batı ve Doğu Roma imparatorluğu diye iki bölüme ayırdı.

İmparatorluğun batı bölümünü Roma şehri başkent olmak üzere oğlu Onoryosa; doğu bölümünü ise İstanbul başkent olmak şartıyla diğer oğlu Arkadyosa terketti.

Roma imparatorluğunun ikiye bölümünden sonra Batı Roma imparatorluğu ancak 100 sene yaşayabildi. Avrupanın bir çok devletleri B. Roma imparatorluğuna, bilhassa Almanlar saldırarak içlerine kadar girip kendi devletlerini kurdular. İşte bugünkü Avrupa devletleri onlardan gelmediler.

Buna rağmen doğu Roma İmparatorluğu ilerledi ve yapılan bölümden sonra tam 1058 sene gibi uzun bir zaman yaşadı. Bundan sonra da artık «Bizans İmparatorluğu» adını aldı. Nihayet doğu Roma imparatorluğu Yunan Bizans imparatorluğu haline giriyor.

8. DOĞU ROMA İMPARATORLUĞU YUNAN BİZANS İMPARATORLUĞU OLUYOR YUNANLILIK - HRİSTİYANLIK

Doğu Roma imparatorluğuna ait olan ülkeler Yunan ülkeleri olduğu gibi, oralarda bulunan halkta Yunanca konuşuyordu. Küçük Asya, Suriye, Palestin ve Mısır halkının hepsi Büyük İskender zamanından beri Yunanlı idiler. O zamanki devlet şekli görünüşde Roma devleti idi. Aynı zamanki resmi dilde Lâtinçe idi. Lâkin zamanla yavaş yavaş Latince ortadan

kalkarak yerine Yunanca geçti ve böylece devletin resmi dili haline girdi. Bundan sonradır ki hakikaten artık Roma Devleti adı ortadan kalkarak devlet «Bizans imparatorluğu» oldu. Bu değişiklik yapılırken hiç bir harp ve mecburiyet meydana gelmedi. Tabiiyle pek haklı olarak ta bu, bir «Yunan fevkâ-lâdeliği» olarak tanındı..

Yapılan bu değişikliğe hristiyanlık dininin de büyük faydaları dokundu. Zira hristiyanlığın bütün kutsal kitaplar o zaman yunanca olarak yazılmıştı. Bununla beraber hristiyanlığın en yüce din başkanları da Yunanlılardan idi. Tarihin bu çağları Teodosyostan itibaren jüstinyen zamanına kadar devam eder. «M. S. 395—527». Bu çağlarda pek çok önemli din-başkanları yaşayarak ilerlediler. Onlarında en önemlileri şunlardır : Büyük Atanaş, Büyük Vasilyos, Grigorios Teoloğos ve Yani Hrisostomostur. Bunlardan son üçü Yunan eğitiminin koruyucuları sayıldığı gibi adları da «Üç AZIZLER» diye anılmaktadır. Bunları anmak için her sene 30 Ocakta bilhassa Rum okulları tarafından yortu yapılmaktadır.

9. JÜSTİNYEN (527 - 565)

Jüstinyen, imparator 1nci Jüstünün yeğeni olmakla imparatorluk tahtıda kendisene ondan meras kaldı.

Jüstinyen iyi bir terbiye'ye sahip olduğu gibi büyük iyilikler yapmada severdi. jüstinyenin bir de büyük işler yapabilme, devleti yükseltme kuvveti bek büyüktü. Hele devletin yönetiminde ve ilerlemesinde büyük idareciler, komutanlar ve mühendisler seçmeyi pek iyi becerirdi.

Büyük bir aileye mensup olmadığı halde imparatorluk tahtında bir çok iyi işler becerebilecek yegâne bir kadın olan Teodorayı kendisine eş olarak almakta, jüstinyene talih yardım etti.

Jüstinyen tahta geçtikten henüz 5 sene sonra tahtını kaybetmek gibi büyük bir tehlike geçirdi.

O zamanlarda sık sık olmak üzere at meydanında bir çok spor müsabakaları yapılırdı. Müsabakaya katılacak olanlar iki

Ἰμπαράτορ Ἰούστινιανός

guruba ayrılırlardı. Guruplardan biri yeşil, diğeri de mavi renk elbise giydiklerinden—Yeşiller, Maviler—diye adlanmışlardı. Böylece de halk iki guruba ayrılmış olup bir kısmı Yeşilleri, diğeri bir kısmı da Mavileri tutuyordu.

Bir gün imparator da olduğu halde, yarış esnasında bütün halk, gûya bazılarının şikâyetleri varmış gibi imparatorun aleyhinde bağırmağa başladılar. Gürültülerin yatıştırılması için imparator emredince; birbirine muhalif olan iki parti, hemen birleşerek jüstinyenin aleyhinde daha büyük vahşice bir gürültü kopardılar.

Âsiler artık jüstinyeni tahtından atıp, onun yerine bir başkasını geçirmek istiyorlardı. O anda birdenbire jüstinyen korktu ve adamlarına kaçmaları için emir verdi. Bu sırada jüstinyeni dinleyip kaçmış olsalardı hepsi de yok olacaktı. Böyle kötü ve sıkıntılı bir saatte durumu ancak İmparatoriçe Teodora kurtarabildi.

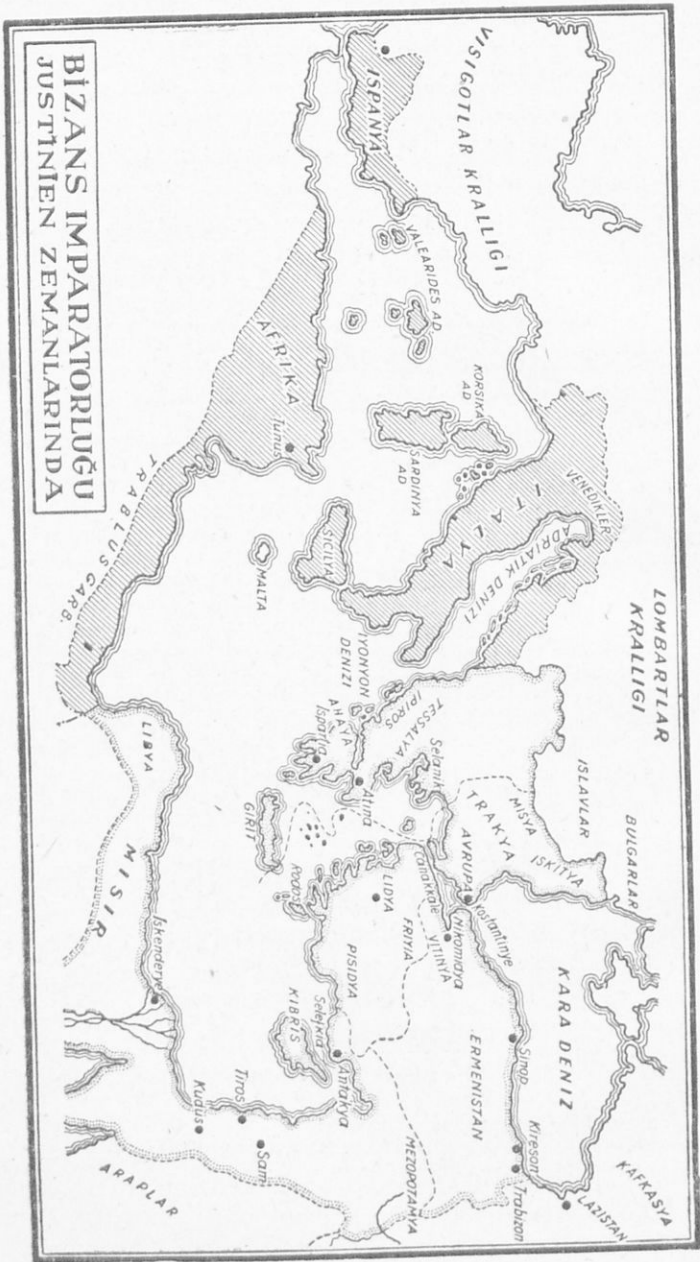
Zira o anda imparatoriçe, imparatora:

—«Asla bize kaçmak yaramaz! İcabederse burada kanımızı dökeceğiz. Çünkü hiç bir imparator, hiçbir kötü durumda mevkiini terk edemez» dedi. Bundan sonra da imparator orada kaldı ve savaş kazanıldı.

10. JÜSTİNYEN SAVAŞLARI

Jüstinyenin rüyası, Bizans imparatorluğunu aynen eski Büyük Roma İmparatorluğu gibi kuvvetlendirmek istiyordu. Fakat bu büyük iş için çeşitli düşmanları boyun eğdirmek ve böylece de onların barış anlaşması istemeleri lâzımdı. Bu düşmanların çoğu doğuda ve batıda idi. Düşmanlarını yenebilmek için bu düşüncelerini hakikat sahasına çıkarmak üzere jüstinyen Velisaryos ve Narşi adındaki iki önemli komutanlarını seçti.

Jüstinyenin evvelâ Batı Roma imparatorluğunu; oralarını zapteden düşmanlardan kurtarması, bunun için ise Bizansın da Pers tehlikesinden sıyrılması gerekiyordu. jüstinyen Persler üzerine Velisaryosu gönderdi. Velisaryos ta Persleri, Bi-

zanslılara barış anlaşmasına mecbur etti. Fakat bu olaydan sonra Bizans orduları İtalya topraklarında savaşırken, Persler tekrar Bizans imparatorluğuna saldırıya geçtiler. Bu hareketten sonra Generâl Velisaryos ta tekrar Perslere hücum ederek onları yeniden barış anlaşması yapmaları zorunda bıraktı. O çağlarda İspanya ve İtalya aleyhine bir takım korkular belirmişti. Çünkü o zamanlarda Vandallar bugünkü Cezayir ve Tunus bölgelerinde yeni ve büyük bir devlet kurmuşlardı.

Bu sebeple İtalya ve İspanya kıyılarını sıkıştırmağa başladılar. Bunları bastırmak üzere Bizans devleti tarafından yine Velisaryos gönderildi. O da onları yenerek kralları Yelimerosu esir edip İstanbul'a getiriyor. Bu aralıkta Ostrogotlarda, Bizans imparatorluğunun kuzey ve Merkez İtalya'ya hücum ederek oralarını zaptettiler. Jüstinyenin Velisaryos ve Narşi generalleri derhâl İtalya'ya gidip Ostrogotları orada yendiler.

İtalya'da Narşi savaşı bırakmadan hayli çalıştı ve nihayet İtalya'yı Bizans İmparatorluğunun bir bölgesi haline getirdi. Artık, önceden Jüstinyenin görmüş olduğu rüyası hayallerden sonra hakikat oldular. Bizans imparatorluğu eski Romanın bütün ülkelerini zapt ederek sınırları içersine aldı. Zira imparatorluğun sınırları Frat nehri ile İspanyadan Alp dağlarına kadar genişlemişti. Aynı zamanda bu genişleme tâ Afrikanın kuzey kıyılarına kadar da uzamıştı.

11. JÜSTİNYENİN SAĞLADIĞI BÜYÜK İŞLER

Jüstinyen devlet idaresinde bulunduğu müddet zarfında yalnız savaşlara değil; barış işlerine de fazla önem vermişti.

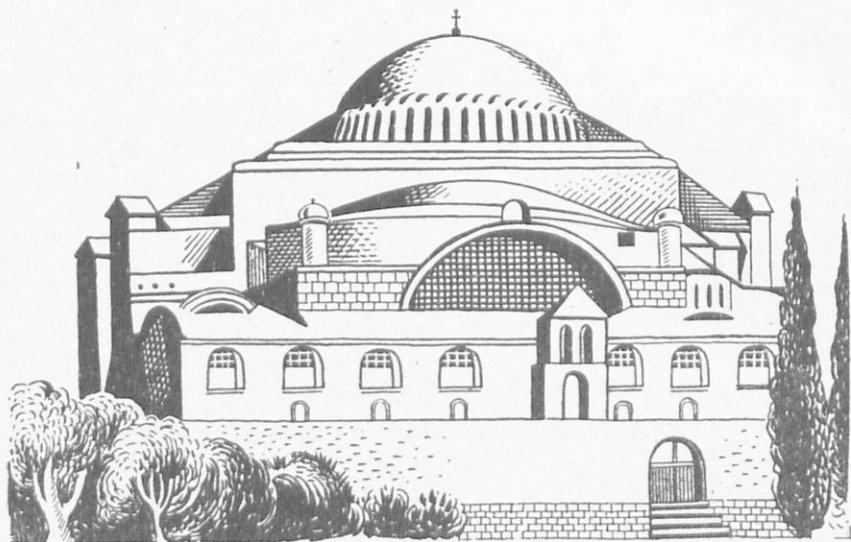
İlk iş olarak âsiler tarafından yakılmış ve yıkılmış olan Ayasofya kilisesinin yapılmasını emretti. Jüstinyenin Ayasofya kilisesini yaptırmaktaki maksadı, bütün dünya hristiyan kiliseleri içersinde bir hârika yaratmak; hattâ Kudüste Süleymanın kurduğu fevkâlâde tapınaktan da daha güzel yaptırmaktı.

Bu kilisenin yapılma işini o zamanın önemli mühendislerinden Artemiyos ve İsodoros üzerlerine aldılar. Bu yapı işlenirken hiç bir ekonomik vaziyet göz önünde tutulmadan en

temiz malzemeler kullanıldı. Nihayet altı sene gibi uzun bir zamandan sonra kilisenin yapılması sona erdi ve fevkâlâde törenle açılışı yapıldı.

İüstinyen Ayasofyanın içine girerken çok fazla memnun oldu, öyle ki hayretinden :

— «Seni yapıcılıkta yendim Süleyman!» diye bağırmaktan kendini alamadı. Bugün bu kilise Bizansa ait eserleri muha-

Aya Sofya

faza için müze olarak kullanılmaktadır. Bundan başka daha İstanbulda bir çok tapınaklar, büyük binalar, hamamlar ve yollar da yapılmıştı. Yapıcılık, aynı şekilde imparatorluğun başka köşelerinde de kendini göstermişti. Ayrıca devlete saldıracak düşmanlardan korunmak üzere bir takım sığınaklar da kurulmuştu.

İüstinyen yapı işlerinden gayri memleketin kanunlarını da düzenledi. Zira o zamanlardaki kanunlar o kadar karışmış bir hâl almışlardı ki hâkimler bile onları kullanmakta güçlük çekiyorlardı.

Bu kötü durumu düzenliyelemek için jüstinyen, memleketin Trivonyanos adındaki meşhur kanunşinasının başkanlığı altında bir komisyon kurdurmuştu. Bu komisyon fevkâlâde çalışmalardan sonra dağınık bir halde bulunan kanunları bir araya toplatarak güzel bir eser meydana getirdi. Bu esere «Roma Kanunu medenîsî» denildi.

Yapılmış olan bu eser o kadar muntazam idi ki, bugün bile hâlâ üniversitelerin hukuk şubelerinde okunmaktadır.

O zamanlarda eser yaratabilme bakımından hiç bir Bizans idarecesi jüstinyenin yaptığı büyük işleri becerememişti.

İRAKLİOS (610-641)

12. İRAKLİOSUN HAZIRLIKLARI

Jüstinyenden sonra Bizans imparatorluğuna dört tane imparator geldi. Fakat bunların hiçbiri yönetim bakımından hiç bir şey sağlayamadılar.

Devletin içersi memnuniyetten ziyade, daha çok memnuniyeti yok edecek şekilde karışmıştı.

«M. S. 610» tarihinde imparatorluğun başına İraklios geçti. İraklios zekâsı ve iyilikleri ile anılmıştı.

İdareyi ele alan İraklios ilk iş olarak gözlerini, devletin düşmanları olan Persler ve Araplara çevirdi. Lâkin bunları tamamiyle yenebilmek için kuvvetli bir orduya muhtaç idi. Aynı zamanda parasız da ordu hazırlanamazdı.

Bu amansız durumda kendisinin yardımına çok sadık ve çalışkan bir patrik olan Seryos koştu.

Hemen kilise ve manastırların sahip oldukları bütün mücevherlerin hepsinin imparatora teslimini emretti.

İraklios ta bu şekil hareket üzerine az zamanda tamamiyle bir ordu meydana getirdi.

Fakat bu hazırlıklar yapılırken diğer taraftan Persler Mezopotamyaya, Suriye ve Palestîn taraflarına doğru akın etmeğe başladılar. Bu akınların yapıldığı sıralarda Persler Kudüse de girerek H.Z. İsa'ya ait kutsal haçı da aldılar. Hal-

buki Perslerin bu şekil hareketi İraklios için zarar yerine fayda temin etti.

Günki İraklios Hz. İsa'ya ait haçın onlar tarafından alınıp da kaçırıldığını halka iyi anlatarak onlara karşı kin yaratabilmesini becerdi.

İraklios hazırlığını daha iyi temin edebilmek için Avarlarla barış anlaşması yapmakta başarı sağladı. Bundan sonra da hiç bir engele aldırış etmeden Perslere saldırabildi. Aynı zamanda ayrıca bugünkü Sırlara şimdiki buldukları ülkeye yerleşmelerine müsaade etti.

13. İRAKLİOSUN ACEMLERLE SAVAŞI

İmparatorluk kuzey taraftan tam bir güven içersinde bulunduğu halde, doğuda Anadolu tarafından rahat değildi. Acemler Bizans devletinin bir çok yerlerini zapt ettikten sonra Küçük Asya ortalarında ilerliyerek İstanbulda Kadıköye kadar geldiler. Bizans için tehlike hakikaten büyük idi. Lâkin onların her hareketine rağmen İraklios ta hazırlıksız değildi.

Ordu muntazam bir şekilde hazırlanmış olduğu halde, halk ta gerek milliyetlerini ve gerekse vatanlarını korumak için Perslerle savaş yapmak lâzım geldiğini iyi anlamıştı.

İmparator başkentteki bütün durumu düzenledikten sonra hazırlıklarını da yaptı. Başkentte vekil olarak Patrik Seryos ile başbakan Vonosu bırakıp kendisi düşmanla savaşmak üzere ordunun başına geçti. İraklios savaşa gitmezden önce de son defa olarak Ayasofya kilisesine gidip savaşı kazanması için Hz. Meryeme dua etti. Kiliseden çıkınca hazırlanmış gemilere binmek üzere sahil boyuna doğru ilerledi. Aynı zamanda kötü bir durumda bulduklarını ve büyük bir tehlike geçirmekte olduklarını halka anlatmak maksadiyle matem işareti olmak üzere siyah elbise ve siyah ayakkabı giymişti. Halk onu sahile kadar geçirdi ve kırmızı ayakkabı ile dönmesi için dua etti. İraklioson hazırlanmış olduğu askeri çok düzenli idi. Ne yazıkki pek azdı. İraklios donanmasıyle Acem sahillerine gitti. Oraya varınca karaya çıkarak Ace-

imparator iraklios

mistan içlerine doğru ilerlemeğe başladı. Bunun üzerine İstanbulda Kadıköyüne kadar sokulmuş bulunan Acemler kendi memleketleri için de tehlikenin baş göstermiş olduğunu anlayınca, İrakliosü yenmek üzere tekrar Acemistana döndüler. Böylece İrakliosun da plânı tam manasiyle yerini bulmuş oldu.

14. AVARLAR İSTANBULDA

Bizanslıların Acemistana yürümesiyle tehlikenin büyük bir hâl aldığı görülen Acem kiralı Hüsrev ozaman Avarlarla anlaşmak zorunda kaldı. Aynı zamanda Avarları, İrakliosla yapmış oldukları barış anlaşmasını bozdurtmak üzere kandırdı.

Bizans devleti, başkentte az asker bulunduğundan düşman eline geçme tehlikesini de geçirmişti.

İraklios başkendi kurtarmak üzere kendisi yetişemeyecekti. Fakat 12.000 asker göndererek Patrikle Vonosa mümkün olduğu kadar uzun zaman dayanabilmelerini emretti. Gelen askerle birlikte, günün birinde bütün Bizans halkı kilisede pek çok dualar yaptıktan sonra tahayyül edilmez bir ceza-rette kalelerden fırlıyarak düşmanın, Avarların üzerine saldırdılar. Neye oğradığını anlayamıyan düşman şaşırılmış olarak kaçmak istedi. Buda yetmiyormuş gibi tam bu arada kuvvetli bir tufan bütün ortalığı alt üst ediyordu. Artık şehir kurtulmuştu . . .

Bütün halk, duydukları sevinç hislerinden memnuniyetlerinden Allaha şükretmek ve dua etmek üzere Vlaherna kilisesine koştular. Orada yapılan dua bütün bir gece devam etti. Hristiyanların o gece Hz. Meryemin resmi huzurunda okudukları imniler, dualar, Meryemi selâmlamalar — Heretismî tis Panayias — adını aldılar. Şimdi de bu imniler her sene Paskalya yortusundan evvel yapılan 40 günlük pehrizi içinde her cuma günlerinde okunmaktadır.

15. ACEMLERLE BARIS İRAKLİOS İSTANBULA DÖNÜYOR

İraklios ordusu, Avarların İstanbulda oğradığı felâketi haber alınca büyük bir sevince gark oldular. Bunun üzerine

bu orduyu hiç bir kuvvet önlüyemedi. Onlar daima zaferden zafere koşuyorlardı. En büyük savaş M.S. 627 tarihinde Ninevide yapıldı. Orada yapılmış olan büyük çarpışmada, Acemler İrakliosun ordusunu durdurmak için son gayretlerini sarfettiler, fakat hiç bir sonuç elde edemediler.

Bu savaşta imparator bizzat kendisi cephenin ön safında savaşıyordu. Aynı zamanda kendi eliyle üç tane Acem generalı öldürdü. Bu durumdan sonra Acemler krallarına isyan ederek onu öldürdüler ve yerine oğlu Siroy'u tahta geçirdiler.

Hüsrevin oğlu Siroy Bizanslılarla barış anlaşması yaparak kutsal haçı geri verdi. Bununla da kalmayıp büyük ceremeler de ödedi. İraklios ta artık muzaffer olarak vatanına döndü. Halk onu sevinç göz yaşları içersinde karşıladı. İraklios sonraki yıl kudüse giderek kutsal haçı asıl yerine dikti.

Bu olay hakkında her sene hristiyan kiliselerinde âyinler yapılmaktadır. M. S. 641 tarihinde memnuniyet hisleriyle dolu olarak öldü. Artık Bizans imparatorluğu rahata kavuşmuştu. Lâkin bu rahatlık uzun zaman sürmedi. Çünkü eski Acemler, Avarlar gibi düşmanların yerine şimdi Araplar belirmişti.

16. H Z. M U H A M M E T

İslam dininden önce Araplar, putperest olup büyük bir taşta tapıyorlardı. Bu taşın da gökten düşmüş olduğuna inanıyorlardı. Taşa Kâbe ismi verilmişti. Aynı zamanda onu Mekke'de bir ibadethanede muhafaza ediyorlardı. Nihayet M.S. 571 tarihinde Hz. Muhammet dünyaya geldi. Hz. Muhammet pek zeki ve gayet cesaretti bir genç olduğundan halk tarafından çabucak sevilirdi. Hz. Muhammet vatandaşlarının putlara tapmalarının boş olduğunu pek iyi bildiği için onların bu şekilde hareketlerini hiç te doğru bulmuyordu.

Bu sebeptendir ki M.S. 622 tarihinden itibaren putperestlik aleyhinde, halkı doğru yola götürmek üzere aydınlatmağa başladı.

İşte o zaman Cenabı Allahın yeğâne peygamberi, resülü

olmak şartıyla islâmliğin temellerini kuvvetleştirmeye, halkı bu doğru yola davet etmeye başladı.

Mekke halkı, Hz. Muhammed'in bir Allah için ve aynı zamanda Kâbedeki putların asılsızlığı hakkında yaptığı vaazlardan hiddetlenerek ayaklandılar. Hz. Muhammet de bu durumda Mekkeneden, Medineye M. S. 622 tarihinde göç etmek zorunda kaldı.

Bu tarihi islâmlar kendileri için tarih başlangıcı olarak kabûl ettiler. Buna ayrıca—Hicri Tarih—te denir.

Hız. Muhammet Medinede pek hoş karşılandı ve orada çok sadık yoldaşlar bularak islâmliğı onlar arasında yaydı. Bu suretledir ki bundan sonra M. S. 630 tarihinde Mekkeye hücum ederek zaptetti. Bu savaştan sonra bütün Mekke halkı Hz. Muhammed'in gösterdiği hak yolunu kabûl ederek Müslüman oldular ve bir Allahı tanıdılar.

Hız. Muhammed'in hizmet ettiği bu dine İslâm dini yahut Müslümanlık denildi. Hız. Muhammed'in yayınlamağa memur edildiğı dinin bütün örgütleri Kutsal kitabımız olan Kur'anı Kerimi Azimüssanda yazılıdır.

17. ARA PLAR

Araplar Arabistanda oturuyorlardı. Bunlar bir çok kabilelere ayrılmışlardı. Her kabile de kendi başına ayrı idi. Hız. Muhammet ayrı bulunan bütün bu kabileleri, İslâm dininin tesiriyle bir araya topladı. Hız. Muhammet ölünce de yerini halife adını taşıyan vekiller aldılar. Onlar da Hız. Muhammet gibi islâm dinine bir çok iyi hizmetler ettiler ve böylece de slâm dininin yayılmasına çok çalıştılar. İlk olarak ta dış memleketlerden İranlılarla savaş yaptılar. İranlılar o zamanlarda İraklıosla yapmış oldukları savaşlardan ötürü çok zayıflamışlardı. Bu yüzden ki az zamanda Arapların idaresine girerek Müslümanlığı kabûl ettiler.

Araplar, İrandan Suriye'yi, Palestini, Mısır ve kuzey Afrikayı sınırları içersine aldılar. Aradan büyük bir hızla, Avrupaya'da geçtiler. Tâ İspanya'ya—İberik yarımadasına—oradan da Fransa'ya giderek bütün o ülkeleri zaptettiler.

Lâkin Fransa'da daha fazla ilerlemeyip tekrar İspanya'ya döndüler. Böyle büyük bir imparatorluk kurulduktan sonra Arap devleti üç bölüme ayrıldı. Bunlardan biri Anadoluda olup başkendi Bağdat idi. İkincisi ise Arabistanda Kahire şehri ve diğer üçüncüsü de İberik yarımadasında Endülüs İmparatorluğu olmakla başkendi Gorduba şehri idi.

Araplar Yunanlılarla temaslardan sonra medeniyetteki ilerlemelerine daha fazla önem verdiler. Aynı zamanda o sıralarda bir çok Yunanca eserleri Arapçaya terceme ettiler. Araplar, fende, kimyada, matematikte, Astronomide ve daha başka ilimlerde pek çok ileri gittiler.

Hattâ bugünkü medeniyetin hâlâ kullandığı hesap rakamlarını bile Araplar bulmuşlardı. İşte bütün bunlardan sonra Araplar tarımda ve san'atta da çok ilerlediler. Ayrıca piring ve fasulya gibi ürünlerin ziraati Avrupaya Araplardan gitmişti. Diğer taraftan Araplar dokumacılığa da çok önem vermişler ve pek güzel halılar, seccadeler ve buna benzer ev eşyalarıda yapıyorlardı. O zamanlar da güzel sanat eserlerinden yüce camiler, medreseler, mektepler ve çeşmeler bütün Arap şehirlerini süslüyorlardı. Genel olarak anlatmak lâzım gelirse, meydana gelen Arap medeniyetini tarif ederken bir insanın hayrette kalıp takdir etmemesi elinde değildir.

18. İSTANBULUN ARAPLAR TARAFINDAN KUŞATILMASI

Araplar bir çok bölgelere sahip olduktan sonra gözlemini İstanbula çevirdiler. Hazırladıkları büyük bir donanma ile denizden ve karadan da Anadolu yolu ile tâ İstanbula kadar yaklaşmağa muvaffak oldular. Böylece İstanbul hem karadan, hem de denizden kuşatılmış oldu. Bu durumda Araplar artık İstanbulu zaptedeceklerini ümit ettiler. Lâkin başarı elde edemediler. Yaptıkları bu kuşatma yedi sene gibi uzun bir zaman devam etti. Bu arada Araplar zararlar da verdiler.

Bu zararlar neticesiyle ^εkuşatmaya bir son vermeden

terkedip gittiler. Arapların gördüğü zararlar, su üzerinde yanan — İğron Pir' den — geliyordu.

İğron Pir, çeşitli patlayıcı maddelerden yapılmış ve su üzerinde yanan bir cezadır. Bunu Kalinikos adında bir keşiş keşfetmişti.

O zaman Bizans imparatoru Kostantin Poğonatos olup kendisi cesur bir adamdı. Onun sayesinde İstanbul M.S. 678 tarihinde kurtulmuştu.

Başka seferlerde olduğu gibi, bu defa da bütün Bizans bu büyük tehlikeden kurtulmuş oldukları için hemen Ayasofya'ya ve diğer kiliselere koşuşarak Allaha dua edip teşekkürler ettiler. Ayrıca Hz. Meryeme de saygı gösterirlerdi. Henüz daha aradan 40 sene geçmemişti ki Araplar M.S. 717 tarihinde tekrar kalabalık bir ordu ve 1800 gemiden ibaret bir donanma ile yine İstanbul'a gelerek şehri karadan ve denizden kuşatmışlardı.

Bizanslıların yine İğron piri kullanmaları ve halkın da saldırışıyle yine İstanbul'u zaptedemediler. Bu savaşta Araplardan sayısız kişi yok oldu. Donanmadan da 5 geni kurtulup bu acı haberi vatanlarına götürdüler.

O zaman Bizans imparatoru Üçüncü Leon İsavros idi. Araplar yaptıkları saldırılardan netice alamayınca gerilemeye başladılar.

Bu suretle bir çok bölgeleri, Suriyeyi, Palestini ve Mesopotamya ile daha başka yerleri kaybettiler. Bu yerleri Bizanslılar sonradan geri aldılar. Artık savaş iyice yatışmıştı. Lâkin Araplar kendilerine fırsat düşükçe bazı akınlar yapmaktan geri kalmıyorlardı. Bu sebeple dir ki Bizans imparatorları, her zaman Arap akınlarını önleyebilmek için daima sınırlara sağlam ve dayanıklı yani, sesur askerleri, gönderiyorlardı. Bu cesur adamlar Yunan tarihinde — Sınır koruyucuları, Akrites— adıyla anılmaktadırlar. Akriteslerin çağıladıkları tahayyül edemeyeceğimiz derecede büyüktür. Onların elde ettikleri başarıları halk, bazı önemli şarkılarla meth etmişti.

Bu şarkıların bazıları [hâlâ bugün bile] ara ara söylenmektedir.

19. ÜGÜNCÜ LEON İSAVROS

(M. S. 717 - 741)

Leonun doğduğu ve büyüdüğü memleket İsavria olduğu için İsavros lakabını aldı. İsavria kasabası Bizans devletinin Toros dağına yakın bir vilâyetinde bulunuyordu.

Leon bir çok devlet işlerini yapabilme kuvvetine sahip ve aynı zamanda da cesur bir generaldi. M. S. 717 tarihinde imparator oldu. Leonun büyük başarılarından birisi de İstanbulu Araplardan kurtarması idi. Bir çok iyi işler becerdiğinden dolayı hristiyanlar kendisini. — Din Kurtarıcısı — diye adlandırdılar. Leon hazırlamış olduğu ordusu ile güveni sağladıktan sonra devletin içişlerini düzenlemeye başladı. Halkın rahatını temin etmek ve onları bahtiyar eylemek için; aynı zamanda devleti daha fazla kuvvetleştirmek üzere lâzım gelen çarelere baş vurdu. Leonun arayıp bulduğu çareler şunlardı :

O zamanlarda halk cahil idi. Çoğuda fakir olduklarından kuru bir ekmek mukabilinde zenginlerin âdeta birer kölesi idiler. Büyük emlaklerin çoğu ya zenginlerin elinde, yahutta manastırlara bağlı idi. Leon böyle büyük mülklerin bir çoğunu zenginlerin elinden alıp fakir halka dağıttı.

Halkın ayrıca eğitim bakımından yükselmesi için bir takım mektepler açtırmıştı. Bundan sonra da memleketi daha iyi yönetebilmek için devleti bir kaç bölgeye ayırdı. Bölgeleri de idare etmek üzere dürüst askerleri, kumandanları onlara idareci olarak gönderdi. Leon Kanunları da halkın menfaatlarına uygun olmak üzere daha hakçıl yapmıştı. Önceleri devletin kanunları daha sıkı idi. Bütün bunlardan sonra Leon din ile de ilgilendi. O zamanlarda manastırların hristiyanlığa büyük faydaları dokundu.

Ayrıca bunların Yunan diline de faydaları oldu. Esasen manastırların çoğu asıl amaçlarından uzaklaşarak âdeta birer tembelhane haline gelmişlerdi. Bir çok gençler gerek askerlik yapmamak ve gerekse çalışmamak maksadiyle bu manastırlara sığınmışlardı. Bu sebeplerden dolayı manastırların çoğunu kapatarak mülklerini fakir halka paylaştırdı. O

zamanlarda bir daha büyük fenalık olmuştu. O [da bir çok kişiler hristiyanlığın bazı noktalarını yanlış kavriyerek putpe-restliğe doğru gidiyorlardı. Putlara tapmaya okadar fazla önem veriyorlardı ki hiç bir zaman onların bu hareketlerini hristiyanlıkla ölçmek kaabil değildi. Bu putlara yalnız Allaha ait bir süs veriyorlardı. Bu yüzdendir ki halkta bir takım batıl inançlar doğmuştu. İmparator bütün bu durumlar karşısında bitaraf kalamazdı. Bu sebebledirki onların taptıkları suretlerin, resimlerin yok edilmesi için bir çok çareler aradı. İlk defa olarak resimlerin yüksek yerlere asılmalarını emretti. Ondan sonra da kiliselerden bütün bütüne atılmalarını söyledi. İmparatorun bu şekil çareler bulması halkı iki kısma ayırdı. Resimleri isteyenler ve istemiyenler gibi. Bununla beraber halk arasında büyük hoşnutsuzluklar doğmuştu ki bunlar tam 100 sene devam etti. M. S. 787 tarihinde İstanbulda bir İkumenik toplantı yapılmıştı. Bu yedinci toplantıta kiliselerin dinbaşkanları suretler üzerinde konuşmalar yaparak en doğru kararları aldılar. Bu resimlerin çerçevelerine kıymet verilmiyor, duğrudan doğruya o resimlerin hayallerine kıymet veriyorlardı. Zira o hayallerin sahipleri zamanla din uğrunda pek çok çalışmıştıardı.

Bunlara rağmen halk arasındaki ayrılık hâlâ devam ediyordu. Öyleki bu ayrılık M. S. 822 tarihinde İmparatorıçe Teodoranın kiliselere resimlerin tekrar kabul etmesine kadar ayrılık sürdü. Teodoranın bu hareketide yedinci İkumenik toplantısı tarafından da kabul edildi. Bu olayı anmak üzere Hristiyan kilisesi Paskalya, pehris süresinin ilk pazar günü tören yapar. Bu olaya da «Ortodoksiya - Doğru inanç günü» denilmektedir.

20. HRİSTİYAN KİLİSESİNİN İKİYE AYRILMASI

Hristiyanlık tarihinin en önemli olaylarından biri de kilisenin Doğu Ortodoks ve Batı katolik kiliseleri diye ikiye ayrılması oldu. Hristiyan kilisesinin beş tane patrikhanesi vardı. Bunlar İstanbul, Roma, İskenderiye, Antakya ve Kudüs-

te bulunuyorlardı. Bir çok yüzyıllar boyunca patrikhaneler kardeşçe geçindiler. Lâkin sonradan Roma Patrikhanesi yahut papalığı bütün Hristiyanlığın yani umum kiliselerin idaresini kendi üzerinde toplamak istedi. Papanın bu şekil iddiası doğru olmadığından kilisenin demokratik vaziyetiyle ölçülemezdi. Bunun içindir ki Doğu Rum kiliseleri bunu kabul etmediler. M. S. 857 tarihinde İstanbul Patriği Fotios olmuştu. Bu o zaman en ileri fikirlilerden biri idi. Fotiosun Patrik olmasıyla Papa kendini İstanbul kilisesi idare işlerine karışacak zannediyordu. Günki Fotiosun, patrikliğe kanunsuz olarak seçildiğini ileri sürüyordu. Pek tabii ki Doğu Kilisesi papanın fikrini asla kabul etmedi. O zamandan sonra iki kilise bir türlü anlaşamadılar. Buna rağmen resmen bir ayrılış ta henüz meydana gelmemişti. Batı kilisesi bu soğuk durumdan sonra kilisenin inanç usullerini yavaş yavaş değiştirmeğe başladı. Fotios meselesini daha bir takım sebepler takip ederek iyice iki kilise 1053 tarihinde birbirlerinden kesin olarak ayrıldılar.

21. BİZANSIN EN BÜYÜK DÜŞMANLARI

Bu çağlarda Bizansın en büyük düşmanları Ruslar, Bulgarlar ve Araplar idi.

a) B U L G A R L A R .

Bunlar medeniyetten çok uzak kalmış barbar bir kavim idiler. Buglarlar Asya kıt'asının derinliklerinden çıkıp, Volga nehri kıyılarına yerleşmişlerdi. Bundan ötürüdür ki kendilerine de — Bulgarlar — denilmiştir. Daha sonraları Bulgarlar güneye doğru ilerliyerek bugünkü topraklar üzerine gelip yerleştiler. O sıralarda, yani 7nci yüzyılda Bizans imparatoru olan 4ncü Konstantin de onların oralara yerleşmelerine müsaade etti. Aynı zamanda Metodyos ve Kirilos adındaki iki Rum keşişi Bulgarlara hristiyan dinini öğrettiler ve bununla da onlara ellerindeki alfabeyi yine onlar tertip etti. Lâkin bütün bunlara rağmen Bulgarlar her zaman için Bizans devletine ne şekil zarar yapacaklarını bilemiyorlardı. Öyleki Bizan-

sın bazı bölgelerini zaptedip tâ Ege denizine kadar inmek istiyorlardı.

Bizans tarihinde de kayıtlıdır ki Burgarlar daima yenilgeye uğramışlardır.

b) R U S L A R .

Bunlar da Bulgarlar gibi medeniyetten uzak kalmış barbar bir millet idiler. Ruslar da zaman zaman Bizansın bazı bölgelerine ve bilhassa İstanbulla göz dikmişlerdi. Ruslar da Hristiyanlık dinini öğrenmeyi ve medenî bir millet olmayı Bizanslılardan öğrenmişlerdir.

Bizansa bir zamanlar Ruslar da ellerinde bazı sopalarla hücum etmişlerdi. Lâkin çok mahçup bir vaziyette, geldikleri yere kaçmak zorunda kaldılar.

c) A R A P L A R (S A R A K İ N L E R) .

Bunlar akın yapmakla geçinen Arap korsanları idi. O zamanlarda Rum adaları, Yunanistan kıyıları bunların işkencelerinden çok sıkıntıda idiler.

Onuncu Yüzyılın başında bunlar Selâniğe de akın ettiler. O zamanki akınlarında yaptıkları zararlar bu gün düşüneyeceğimiz kadar büyüktür.

Bunlar geldikleri şehirleri yağma, talan ederler ve halkı da öldürerek zararları oğrattırlardı. Bunlar da yetmiyormuş gibi yanlarına 20.000 kişiyi esir edip aldılar. Aldıkları esirleri Mısır çarşılarında köle olarak satarlardı.

22. BİR MAKEDONYA SÜLÂLESİ KRALLIĞI

Bu çağlarda Bizans devleti gerektiği şekilde iyi bir durumda bulunmuyordu. Asker eskiden olduğu gibi tam bir saygıya sahip değildi. Devletin ekonomik vaziyeti de günden güne fenalaşmakta idi. Etraftaki düşmanların da esasen bundan başka Bizans devleti için, arzu ettikleri bir hâl yoktu. Bu arada düşmanların içersinde en kötülerini olan Bulgarlar, kendi rüyalarını artık hakikat alanına çıkarmanın zamanı geldiğini zannettiler.

İşte Bizansın bu kötü çağlarında Makedonyada, bir Makedonya sülâlesi kırallığı kurulmuştu ki, bu devleti büyük bir felâketten kurtardı. Bu krallık sülâlesi, adını Makedonyalı Vasilyostan almıştır. Bu sülâleye mensup olan bütün krallar bir çok iyi işler becerebilecek kuvvete sahip idiler. Bütün bu sülâleden olan kralların amaçları birdi. Onlar, daimâ devleti kuvvetli bir hale getirmek ve aynı zamanda beklenmedik bir medeniyeti kurmak istiyorlardı. Makedonya Sülâlesinin en önemli kralları şunlardır :

23. BİRİNCİ VASİLYOS MAKEDON

(867 - 886)

Vasilyosa Makedonyalı denilmesinin sebebi, kendisinin Edirneli oluşundandır. Çünkü o zamanlarda Edirne Makedonyaya bağlı idi.

Makedonyalı Vasilyos bilgi bakımından pek fazla ilerlemiş olmadığı halde gayet zeki idi. Kendisi kral sülâlesine mensup olmadığı halde önemli bir iş olan Bizans imparatorluk tahtına çıkabilmekte başarılar elde etti.

Az zamanda devleti o kadar muntazam bir şekilde düzenledi ki, Arapların akınlarını bile önlemişti. Zira Arablar Kuzey Afrika kıyılarını kendilerine asıl mesken yapmış olduklarından daima Yunan denizlerini rahatsız ediyorlardı. Bu çağlarda Bulgarlar da İstanbul Patriğini kendilerine patrik olarak tanıdılar. M. S. 886 tarihinde Vasilyos bir avcılıkta yaralanıp öldü. Vasilyosun ölümünden sonra Bizans İmparatorluğuna, M.S. 963 tarihine kadar, türlü imparatorlar geçti.

24. NİKİFOROS FOKAS

Milattan sonra 963 de Nikiforos Fokas tahta geçerek 969 tarihine kadar devleti idare etmiştir. Nikiforos, daha devlet idaresini ele almazdan önce Girit adasında büyük bir başarı sağlamıştı. Yunanistanın bu büyük adasına o zaman Araplar çok işkenceler yapıyorlardı. Bu arada kendisi adaya

çıkarak düşmanları kovmayı becerdi. İşte bu olaydan sonra ünü artan Nikiforos krallık tahtına kolayca geçebildi. Artık, onun iyi işler yapabilme kuvveti meydana çıkmıştı. İdareyi ele alan Nikiforos gerek kilise, gerek ordu ve gerekse daha başka sahalarda dikkatle çalıştı. Nihayet sonunda Nikiforosun, devletin idaresini düzenlemek için aldığı tedbirlerden dolayı gücenenler de oldu ve hattâ kendisi de onlar tarafından M.S. 969 da öldürüldü.

25. YANİS ÇİMİSKİ

(969 - 976)

Yani Çimiski Bizansın en cesaretli ve kahraman generallerinden biri idi. Nikiforos Fokasın ölümünden sonra devletin idaresini o ele aldı. Başlangıçta halk kendisini sevmediği için hakkında kötü hareketler yapmağa kalkıştılar; lâkin hiç bir başarı sağlayamadılar. Aradan biraz zaman geçince Çimiskinin gösterdiği başarılar halka kendesini sevdirmeye sebep oldu. Onun elde etmiş olduğu muvaffakiyetler, Ruslarla, Araplarla yaptığı savaşlarda kazandığı zaferlerdir.

Ruslar, Çimiski daha devletin idaresini ele almazdan önce Balkan dağını geçerek bütün Bulgaristanı zapt etmişlerdi. Lâkin Çimiski onlara açtığı savaşlar neticesinde yendi ve kendilerini barış anlaşması yapmak zorunda bıraktı. Bu arada Bulgarlar da Ruslara yardım etmiş olduklarından Çimiski bütün Bulgaristanı Bizans devletinin bir vilâyeti haline getirerek zaptetmişti. Yalnız Bulgaristanın küçük bir bölgesine dokunmamıştı; zira oradaki Bulgarlar Ruslara yardım etmemişlerdi. Bundan sonra Araplara dönen Çimiski onların elinden Kıbrıs ve Anadolunun Ege denizi kıyılarını kurtararak devletin sınırları içersine aldı.

26. VASİLYOS VULĞAROKTONOS

(976 - 1025)

Bizans devleti idaresine Çimiskiden sonra Vasilyos Vulğaroktonos geçiyor. O kadar gençti ki henüz daha yirmi yaşını doldurmamıştı. Bu sebepten bazı generaller onu

tahttan atarak kendileri imparator olacaklarını zannettiler, fakat bunda aldandılar. Gene ikinci Vasilyos Vulğaroktonos bunları tamamiyle temizledikten sonra devletin yeniden parlaması ve düzenlenmesi için çalışmalara başladı.

Bu arada Bulgarlar tekrar harekete geçmiş bulunuyorlardı. Bulgar Çarı Samuil o zaman büyük bir ordu topluyarak Makedonya, Tesalya ve Ortayunanıstana saldırıslar yapıp bütün oralarını zaptetti. Hatta Moraya—Peloponeze — bile girmişti. Samuil bu durumda iken, Bizanstan üzerine, büyük bir kuvvetin ve başında Nikiforos Uranos adındaki bir komutanla geldiğini haberaldı. İki ordu o zaman taşmış bulunan Sperhios nehri dolaylarında karşılaştılar. Sperhios nehri taşmış bulunduğu için Bulgarlar, Bizanslıların asla geçemeyeceklerini düşünerek rahatta idiler. Lâkin bir gece Yunanlılar nehri geçmeyi becererek Bulgarların üzerine saldırdılar. Bulgarlar şaşırmiş bulduklarından nereye kaçacaklarını bilmiyorlardı. Bunların bir çoğu esir olarak yunanlıların

Vasilyos Vulğaroktonos

eline düştüler ve kalanlar da öldürüldüler. Samuil ümitsizlik içersinde nihayet Bulgaristana zor kaçabilmişti.

Bundan sonra bütün Yunan bölgeleri birer birer kurtularak selâmete kavuştular. Bununla da savaş bitmiş değildi. Çünkü Vasilyos, Bizansı tamamiyle Bulgar belâsından kurtarmağa niyet etti. Nihayet Demirhisarda çok çetin bir savaş yapıldı. Savaşta Bulgarlar bir çok zararlar vermek zorunda kaldılar. Bu arada ölen Bulgar ölülerinin ve yaralıların sayısı okadar çoktu ki, bunu haber alan Bulgar çarı Samuil dayanamayıp kederinden öldü.

Artık Bulgarlar, bir kıpırdama hareketi yapmaktan yahut Bizansa saldırış etmekten âciz idiler. Bundan sonra da Bulgaristan yine Bizansın bir vilâyeti haline geldi. Bulgaristanı yenilgeye oğratan Vasilyos muzaffer olarak Atinaya geldi ve Akropolis tepesindeki Hz. Meryem kilisesine giderek orada Allaha, kendisine yardımcı olduğu için bir dualar edip tekrar İstambula döndü.

Halk, Vasilyosu İstambula gelince, tahayyül edilmez bir şekilde karşıladı. Bundan sonra da Vasilyos haklı olarak — Vulğaroktonos — Bulgar kaatili adı ile anıldı. Vasilyos Vulğaroktonos zamanında bir önemli olay daha olmuştu. O da, Rusların başında bulunan çar Vladimirin hristiyan olması idi.

Vasilyos ölümüne yakın, son olarak ; öldükten sonra kendisini çok sade bir şekilde mezara gömmelerini vasiyet etmişti. Hakikaten de öyle oldu.

Bu da onun büyüklüğüne bir işaretti.

27. BİZANS İMPARATORLUĞUNUN ÇÖKÜŞÜ

Bizans devleti, Makedonya sülâlesi krallığı zamanında pek fazla yükselmişti. Ordu kuvvetlenince devletin bütün düşmanları yok edilmişti. Bu zamanda bütün Balkan yarımadası, Adalar Denizi, Girit, Kıbrıs ve Karadeniz kıyıları tamamiyle Bizans devleti sınırları içersine girmişti. O sırada İstanbul san at ve eğitim bakımından bütün dünyanın en ileri bölgesi haline gelmişti.

Bütün dünya ekonomisi bu şehri bir merkez olarak tanıyordu. Bundan da Bizansın ne kadar zengin olduğu herkes tarafından kolayca anlaşılabilir. Bütün bunlara rağmen devlet her nasılsa yine çökmeğe yüz tutmuştu. Zira insanlık yavaş yavaş bozulmağa başlamış ve bazı kuvvetli düşmanlarda beliriyorlardı. Bunların da en önemlileri ve kalabalık olanları «Selçuk Türkleri» idi.

28. SELÇUK TÜRKLERİ

Türkler Asyâda Hazer denizinin doğu taraflarında oturuyorlardı. Bunlar o zamanlarda ayrı ayrı aşiretler, topluluklar halinde yaşıyorlardı. Her aşiretin bir başkanı vardı. O zamana kadar Müslüman olmyan Türkler İslâmlığı da kabul ederek Müslüman oldular. Bu aşiretlerden biri de Selçuk Türkleri aşireti idi. Selçuklar çok secur ve o zamanın pek dehşetli ve ünlü savaşçılarından olup kahramanlıkları ile anılmışlardı. O sıralarda Bağdat devletini de zapt ettiler. Daha sonraları İrana, Ermenistana akınlar yaparak sür'atle ilerlemeğe başladılar. Bu çağlarda Bizans iç işlerinin karışık olması dolayısıyla, Bizansın ayrı ayrı bölgeleri olan Mezopotamya, Suriye, Palestiniyi zapt ettikten sonra İstanbulun karşı yakasında bulunan Üsküdüra kadar dayandılar.

29. ROMANOS DİOJEN

(1067 - 1071)

Bizans imparatorları içinde Vasilyos Vulğaroktonostan sonra devleti idare edenler arasında Romanos DİOJENİ ayırmak lâzımdır. Diğerleri iyi idareci olmadıklarından gereken eserleri veremediler. Bu sebeple Diojeni onlar arasında ayrı göstermek lâzımdır. Romanos Diojenin bir çok iyilikleri vardı.

Ayrıca onun maksadı kuvvetli bir ordu yaparak, devleti Selçuk Türklerinden korumak istiyordu. Önceleri başarılar elde ederek devleti bir müddet için Selçuk Türklerinden koruyabildi. Fakat ondan sonrada yararlık gösteremedi.

O çağlarda Selçuk Türklerinin başında hâkân olarak Alpaslan bulunuyordu. Alpaslan barışsever bir Türk hâkânı olduğundan Romanosla anlaşmak istedi. Romanos ise anlaşma kabul etmedi. Romanosun bu hareketi üzerine hiddetlenen Selçuklular Bizanslılara karşı savaş açtılar. Savaş çok çetin ve kanlı oldu ve Bizanslılar yenilgeye uğradılar, Romanos ta Türklerin eline esir düştü. Alpaslan pek nezaketli ve medenî bir hâkân olduğu için, esirini affetmek gibi bir büyüklük göstererek Romanos'un İstanbul'a dönmesine müsaade etti.

Romanos İstanbul'a dönünce içerdeki kendî düşmanları tarafından hapsedilerek tahttan atıldı ve yerine bir başkası imparator olarak seçildi.

30. KOMNİNOGLAR SÜLÂLESİNİN KRALLIĞI

(1081 - 1081)

ALEKSİYOS KOMNİNOS

Romanos Diojenden sonra krallık tahtına iki kişi arka, arkaya devamla kral olarak çıktılar. Bunların kiralıkları süresinde memleketin durumu günden güne fenalaşıyordu. Bununla devlet organizmasında hastalığın hayli ilerlemiş olduğu anlaşıyordu. Böyle karışık bir durumda tahta Aleksiyos Komninos geçti. Böylece de Aleksiyos; Komninoslar sülâlesinin temellerini atmış oldu. Komninoslar sülâlesine mensup olan kralların hepsi becerikli idiler. Bu suretle devletin idaresi ellerinde bulunduğu müddet zarfında, yani tamam yüz sene, devleti kötülüklerden korumağa çalıştılar.

Aleksiyos idareyi ele aldığı zamanlarda devletin durumu çok kötü bulunuyordu. Bu halî cesaret ve soğuk kanlılıkla karşıladı. İçişlerini becerdiği şekilde düzeltmeğe çalıştı. Ordu hazırlıyarak düşmanları üzerine yürüdü. Düşmanları ise, küçük Asyadaki Selçuk türkleri ile İtalyadaki Normanlar ve Balkan yarımadasında bulunan diğer başkaları idi.

Aleksiyos ilk olarak Selçuklularla anlaşma yaptıktan sonra İtalyadan, Yunanistana girmiş olan Normanların üzerine

yürüdü. Sonra da Trakyaya kadar inmiş bulunan Peçeneklerle savaştı. Bu savaşta Peçenekler yenildiler.

Sıra Selçuk Türklerine gelmişti. Bundan başka bu arada ayrıca Haçlılar da belirmişti.

31. HAÇLILAR «STAVROFORİ»

O çağlarda bir çok ülkeler zapteden Selçuk Türkleri nihayet Filistinde kudüsü de ele geçirdiler. Kudüs hristiyanlarca kutsal bir şehirdi. Günki hristiyanlarca, Hristiyan dininin kurucusu olan Hz. İsa orada dinini yayınlamış ve yine orada çarmıha gerilmek suretiyle öldürülmüştü. Hristiyanlarca Kudüse gidip ibadet yapmak pek büyük bir bahtiyarlık elde etmek kadar önemli idi. Bu sebeple her sene oraya hacı olmak üzere yüzlerce hristiyan gidiyordu. Lâkin Selçuk Türklerinin oralarını zapt etmeleri üzerine gidip, gelmeler zorla yapılmaya başlandı. Günki Selçuk Türkleri sonraları onlara engel olmağa, hattâ bir takım işkenceler bile yapmaya kalkıştılar. O çağlarda insanlık bir çok sebeplerle bir birlerinin dinlerine saygı bile göstermeyecek kadar değişerek bozulmuştu. Kudüsten dönenler vaziyeti çok karanlık anlatıyorlardı. Bundan sonra Avrupa hristiyanlarında Türklere karşı, Kudüsü kurtarmak için bir kin doğmuştu. Kudüsten dönenler arasında bir de Petros Eremitis adında keşiş vardı. Kudüsten dönünce Petros, Romada papaya giderek oradaki kötü durumu anlattı.

Papa, Eremitisi Avrupaya göndererek, gördüklerini oralarda da anlatması, bildirmesi ve Türkler aleyhine bütün Avrupa ülkelerini ayaklandırmasını söyledi. Avrupalılar onun sözlerinden maada, doğuyu bir zenginlik ve medeniyet diyarı olarak işittikleri ve Cennet kadar güzel diye duydukları o yerlere gidip ulaşmak rüyalarını görmeğe başladılar.

Fakat bunların bir kısmı da oraya gidip çapulculuk ve talan yapmak istiyorlardı. Herne şekilde olursa olsun Kudüsü kurtarmak üzere Avrupalılar arasında hakikî bir kaynaşma ve anlaşma meydana geldi.

İşte o vakit papa, Fransada bir şehirde bütün Avrupa krallarını davet ederek bir toplantı yaptı ve bu toplantıda,

büyük bir ordunun toplanması için aralarında karar aldılar. Bundan sonra da asker toplanma işine başlandı. Bu toplanan orduya katılmak üzere Avrupanın bir çok bölgelerinden, bir çok kişiler koşuştular. Bu ordunun her askerinin göğsünde birer haç işareti bulunduğu için bunlara «Haçlılar» denildi.

Aynı zamanda onların yapmış oldukları savaşlara da «Haçlı Savaşları» adı verildi.

32. BİRİNCİ HAÇLI SAVAŞLARI (1094-1099)

Birinci Haçlı Savaşlarına katılmak üzere tam altıyüz bin kişi toplanmıştı. Bu hareketin başında Petros Eremitis bulunuyordu. Savaşın kumandanlığını da Godofred ve Valduynis isiminde iki Fransız üzerlerine almıştı. Avrupanın türtü bölgelerinden toplanan bu kalabalık insan sürüsü hiç bir askerî kanunu tanımıyor ve nede insanlık nedir bilmiyorlardı.

Bunların yegâne maksatları soygunculuk ve talancılık idi.

Bunlar her geçtikleri yerleri yağma ediyorlar ve perişan bir hâle getiriyorlardı. Bunun için her gittikleri yerin halkı kendilerine kin ve nefret besliyordu. Hattâ Macaristandan geçerlerken yerli halk tarafından vurulmuşlardı. Oradan Sırbistan ve Bulgaristan yolu ile Bizans devleti ülkelerine doğru akın ettiler. O zaman İstanbulda imparator Birinci Aleksiyos Komninos idi. İmparator Aleksiyos, bunlardan az zamanda kurtulmak için, yani devleti içersinde bunların talanlarına meydan vetmemek için onlara yiyecek, içecek vererek kendi Bizans gemileriyle Anadoluya geçirdi. Yalnız edeceklerine dair bir anlaşma yaptı. Haçlılar ilk olarak İznik-Nikeayı zaptedip anlaşma gereğince Bizanslılara teslim ettiler. Daha sonraları Küçük Asya içlerine doğru ilerlediler ve nihayet 1099 tarihinde Kudüse vardılar. Burada Haçlılar, Hz İsanın doğduğu kasaba karşısında bulduklarını düşünerek çok çetin savaştılar. Az zaman bir kuşatmadan sonra nihayet kutsal şehir, Kudüsü ele geçirdiler. Bu işten sonra Haçlılar Aleksiyosa verdikleri sözü unutarak; oralarda, zaptettikleri yeni ülkelerde kendi hesaplarına yeni bir devlet kurdular.

33. İKİNCİ VE ÜÇÜNCÜ HAÇLI SAVAŞLARI ANGELOSLAR SÜLÂLESİ

Birinci Aleksiyosun ölümünden sonra yerine Manoil Komninos geçmişti. Bunun idaresi zamanında İkinci Haçlı Savaşları olmuştu. (1147—1149) İkinci Haçlı savaşlarına sebep, orada kurulmuş olan yeni Frank devletinin öğradığı kötü vaziyet olmuştu.

Bu devleti o zaman Selçuk Türkleri, Araplar ve Mısırlılar fazla sıkıştırmağa başlamışlardı. Hattâ Frank devletinin bazı kısımlarını bile zapt etmişlerdi. Haçlılar ikinci defa yapılan bu savaşta hiçbir iyi sonuç elde edemediler. Çünkü Şama yakın bir yerde çok şiddetli çarpısmada büyük zararlara uğradılar.

Bu arada Bizans devleti idaresini Angelos Komninoslar sülâlesi ele almıştı. (1185—1205). Bu sırada Bizansı saran tehlikeler hakikaten pek korkunç idi. Öyle ki bu tehlikelerden Bizansın kurtulması imkânsızdı. İkinciden sonra yapılan Üçüncü Haçlı Savaşları «1189—1196» tarihine kadar devam etmişti. Bu Angelosun tahtta bulunduğu zamana rastlar. Üçüncü Haçlı ordularının kumandanları Almanya İmparatoru ile Fransa ve İngilterenin kralları idi. Üçüncü defa yapılan bu savaşa sebep te, Mısır Sultanının Kudüsü zaptetmesi olmuştu. Lâkin Haçlılar bu savaşta kazanamadılar.

34. DÖRDÜNCÜ HAÇLI SAVAŞLARI İSTANBULUN HAÇLILAR TARAFINDAN ZAPTI

Bu kadar yenilgelere öğriyan Haçlıların yeniden bir savaş yapmaları Avrupalılerce imkânsız görünüyordu. Lâkin bu şekil ümitsizliklere rağmen Haçlılar yeniden bir ordu hazırladılar. Hazırlanmış olan yeni Haçlı kuvvetlerinin şimdiki maksadı Kudüsü zaptetmek değil; Bizansı aralarında pay etmektir. O zaman Hristiyan dini başkanı, papa, ayrıca İstanbul ortodoks kilisesini de kendi idaresi altına almak fikrinde idi. Hristiyan kilisesinin ikiye ayrılmasından sonra papaların gördükleri

rüya; daima İstanbul Kilisesini de kendi idarelerine almaktı. Bu seferki hazırlanmış orduda Fransız ve Venediklilerin askerleri daha büyük bir çoğunluğu tutuyordu. Aynı zamanda bu ordu Venedikte hazırlanmıştı. Hazırlanmış orduların kumandanları Valduynis ile Bonifat Monferatik idi. Bu orduyu taşımak üzere, ücret mukabilinde, Venedik Dükü Dandolos kabul etmişti. Fakat Haçlılarda para yoktu.

Böyle pek kötü durumda bulunan Haçlıların işini Bizans çıkmazdan kurtararak kolaylaştırdı. İstanbulda vaziyet pek fena olup, âdeta ağlanacak derecede acıklı idi. Bu sırada Bizans tahtına geçmiş bulunan 2nci İshak idare işlerinde beceriksiz olduğu için kendisiyle beraber oğlu Aleksiyosu hapsettiler. Yerine de 3ncü Aleksiyosu imparator olarak tahta çıkardılar.

İshakın oğlu Aleksiyos hapisten kaçabildikten sonra papaya baş vurdu. Aleksiyos papaya, İstanbul kilisesinin Romaya bağlanacağını ve Dandolosa da çok bol miktarda para vereceğini vaat etti.

Bundan sonra Venedik dükü Haçlıları İstanbula gönderdi. İstanbulda Haçlılara karşı yapılan korunmalar beyhude idi. Haçlılar bir ay zarfında İstanbulu zaptettiler. (1204) Aynı zamanda İshakı da hapisten çıkararak tahta geçirdiler.

Sıra Haçlıların yaptıkları masrafların ödenmesi işine gelmişti. Fakat kim ödiyecekti?

İşte bu meseleyi halletmek üzere halka büyük vergiler koydular. Bu durumdan sonra bütün Bizanslılar isyan ettiler. İsyân bir sonuna varmadan Haçlılar tarafından bastırıldı. O zaman Bizans imparatoru olan Teodoros Laskari de kendi etrafı ile birlikte Anadoluya kaçmak zorunda kaldı. Bunun üzerine İstanbulda Haçlılar, yağmacılığa ve talana başladılar. Haçlıların İstanbulda yaptıkları kötü hareketleri düşünmek bile insanın hayalinden geçmez.

35. BİZANSTA FRANK DEVLETİ

İstanbulun zaptından sonra Haçlılarla Franklar Bizansı aralarında paylaştılar. İstambula imparator olarak Valduynis

seçildi. Fazla olarak kendisine Trakya ile Küçük Asyanın bazı kıyıları verildi.

Bonifatla Selâniğe kral oldu. Payına Makedonya, Tessalya ve Yunanistanın bazı yerleri verildi.

Venedikliler ise tüccar olduklarından İstanbulun bir kısmı ile bütün Ege Denizindeki adaları hisselerine aldılar. Ayrıca da patriğin kendilerinden tayin edilmesini kabul ettirdiler. Franklar harita üzerinde bu bölgeleri aralarında pay ettikleri halde henüz daha hakikî olarak zapt edememişlerdi. Bu yerlere sahip olmak için şiddetli savaşlar yapmak zorunda idiler.

Çünkü Bizanslılar kolay kolay boyunduruk altına girmezlerdi. Franklar açtıkları savaşlara rağmen bütün Bizans devletini zaptedemediler. Bizansın bir takım bölgeleri düşman tarafından zapt edildiği gibi ayrıca da küçük devletlerde kurmayı becerdiler. Kurulan yeni devletler şunlar idi.

a) İZNIK İMPARATORLUĞU.

Haçlıların yürüşü karşısında müdafaanın kabil olmadığını anlıyan Teodoros Laskaris ve Patrik, İzniğe (Nikeaya) kaçmışlardı. Orada İznik imparatorluğunu kurdular. Bu sebeptendir ki İznik imparatoru, gelecekteki Bizans imparatoru olarak sayılıyordu. İznik devleti yavaş yavaş yeni bölgeler zapt ederek Selâniğe kadar vardı.

Frank devleti ise İstanbul ve biraz da dolaylarından ibaret kalmıştı. Kurulmuş olan İznik devleti sağlam temeller üzerine işlenmiş olduğundan az zaman sonra, bir fırsatın düşmesiyle İstanbulu da zaptettiler.

b) İPİROS PRENSLİĞİ.

Bu devlet Mihail Angelos Komninos tarafından kuruldu. Başkenti ise Arta kasabasında idi. Devlet, İpiros, Tessalya ve Ortayunasistan bölgelerinden meydana gelmişti. Yani Arnavutluğun Draç kasabasından güneyde Peloponezin Korintos körfezine kadar uzanıyordu. Kurulmuş olan bu devletin maksadında İstanbulu kurtarmak olduğu halde bunu beceremedi.

c) TRABZON DEVLETİ.

Devletin başkendi Anadolunun Karadeniz kıyısındaki Trabzon şehri olduğundan, bu devlete Trabzon devleti denilmişti. Bu devlet hayli zaman yaşadı. «M.S. 1461» Bu tarihten sonra devlet Fâtih Sultan Mehmet tarafından, ortadan kaldırıldı.

36. İSTANBULUN KURTULUŞU

(1 2 6 1)

Franklar İstanbulu zaptettikten sonra bütün Bizanslıları Lâtinleştireceklerini zannettiler. En büyük umitleri ise İstanbul ve Roma kiliselerinin birleştirilmesi idi. Fakat aldandılar. Çünkü Bizanslılar dınlerine çok bağlı oldukları gibi kolay kolay milliyetlerini de kaybedemezlerdi. Bu sebeple daha koyu milliyetçi olup Franklardan sonderece nefret ettiler. Hiç bir zaman da cesaretlerini kaybetmediler. Çünkü günün birinde mutlaka kurtulacaklarını kalplerinden çıkarmadılar. Bu sıralarda İznik İmparatoru Mihail Paleoloğos idi. Bu adam daima milletinin selâmetini sağlamak ve İstanbulu tekrar geri almak için çalışıyordu. Bu işlerde tamamiyle başarı elde etti. Bu sırada Trakyada saldırganlık yapan Bulgarları önlemek için Mihail, kıymetli ve önemli generallerinden Aleksiyos Stratiğopulosu gönderdi.

Stratiğopulos İstanbul yakınlarında olan Silivri kasabasında bulunuyordu. Bir aralık o zaman İstanbuldan bazı rumlar Stratigopulosa gelip; İstanbulda Frank askerinin bulunmadığını ve onların başka bir yere gittiklerini haber verdiler.

Stratiğopulos önce kendi güvenli adamlarından bazılarını gizlice İstanbula gönderip oradakilerle anlaşma yaparak kale kapılarını açtırdı.

Böylece kolaylıkla «26—Temmuz—1261» de hücum ederek Bizansı tekrar zaptettiler. Bu vaziyet karşısında Franklar Avrupaya kaçmak zorunda kaldılar. Başta da imparatorları bulunuyordu. Bu suretle İstanbul elliyedisine esaretten sonra tekrar kurtulmuş oldu ve Mihail Paleoloğos ta Bizans imparatorluğuna geçti.

37. PALEOLOĞOSLAR SÜLÂLESİ (1261 - 1453)

İstanbulun zaptından sonra devlet idaresine Paleoloğoslar sülâlesi geçmişti. O zamanlarda Bizans imparatorluğu İznik dolayları, Trakya ve Makedonyanın bir bölümünden ibaret idi.

Bizans, diğer Rum devletleri olan Trabzon ve İpiros Prensligi ile bir anlaşma sağlayamadı. İç işleri de günden güne korkunç bir hâl alıyordu. Fakat bütün bunlardan daha kötüsü de devlet için belirmiş olan yeni bir düşman, Osmanlı Türkleri idi.

Bu devirde Bizans devletinin imparatoru Paleoloğoslar sülâlesinden 1nci Mihail Paleoloğos idi. Kendisi çok fazla çalışkanlığı ile ün almıştı. Yaptığı çalışmalar neticesinde devleti biraz büyütebildi. Fakat bu arada memleketi, düşmanları olan Franklar, Osmanlılar ve Bulgarlar tarafından tamamiyle sarılmıştı. Böyle bir durumda Mihail papayı umumi kiliselerin başkanı olarak tanımakla büyük bir hataya da düşmüştü. Zira o, Fransa kralının kardeşi tarafından büyük tehlikeyi papa vasıtasıyla atlatacak zannediyordu. Çünkü kralın karesi İstanbul aleyhine harp ilân etmişti. Fakat savaşa başlamaya meydan kalmadan Fransa kralı Karol ölmüştü. Lâkin Bizanslılar imparatora düştüğü hatadan dolayı kızdılar ve onu affetmediler. Bizanslılar Franklardan ve din başkanlarından çok fazla nefret etmişlerdi. Bu arada kendi imparatorlarına da aynı şekilde nefret ederek ona hakaret bile ederlerdi.

Bütün bunlara rağmen Mihail Paleoloğoslar sonra Bizans imparatorluğuna gelen imparatorların hiç biri onu sahip olduğu kuvvete malik değillerdi. Bizans devleti için bu sırada kötü bir durum daha vardı. O da devlet içersinde birbirini çekememezlik gibi anlaşamamazlıklar da vardı. Paleoloğoslar sülâlesinin en son imparatoru onbirinci Kostantin idi.

38. OSMANLI SÜLÂLESİ VE İLK SULTANLAR

Osmanlı Türkleri Asya içlerinde bulunan bir çok Türk aşiretlerinden biri idi. Osmanlı Türkleri çok cesur, atılgan ve

idareci kumandanlara sahip olduklarından dolayı bahtiyar idiler. Bu sebeptendir ki tarihte en büyük devletlerden birini kurmakta büyük başarılar sağladılar. İlk zamanlarda Osmanlılar Müslüman değillerdi. Bu dini onlar gayet iyi inceliyerek faziletlerini anladılar ve kabul ederek hepsi birden—İSLÂM—oldular.

a) OSMANLILAR KÜCÜKASYADA.

Osmanlı Türklerinin başında, tarihte ilk kumandan olarak Ertuğrul bey görülmektedir. Önceleri Ertuğrulun etrafında ancak 50.000 kadar insan bulunuyordu. Bunlar nihayet Anadoluya—Küçük Asya'ya—da girdiler. Selçukluların sultanı onlara adamlarıyla birlikte Bursaya yakın bir yerde yerleşmelerine müsaade etti. Bundan bir kaç sene sonra onların başına Osman bey adında bir kumandan geçti ve artık Osmanlılar kendi başlarına «1326» tarihinde devlet kurdular.

Bu devletin başkentinide Bursayı yaptılar.

Devletin başına Osman Bey adında bir kumandanın geçmesiyle bütün aşiret Osmanlılar lâkabını aldı ve onlara «Osmanlı Türkleri» denildi.

Zamanla Osmanlı Türkleri ilerliyerek çoğaldılar. Bunlar bir çok Hristiyanları da zorla müslüman yapmak zorunda bıraktılar. Osmanlı devleti tahtına Orhan Bey geçince, milleti çoğaltmak için yeni bir usûl daha kullanmıştı. O da Yeniçeri Ocağı sistemi idi. Bu ocaklarda meydana getirilen askeri taburlar yüzyıllar boyunca devlete hizmet ettiler. Yeniçeri taburlarını meydana getirmek için hristiyan ailelerin çocuklarını daha 7-15 yaşlarında iken alırlar ve onları Ocağa götürürlerdi.

Orada onlar zamanla dinlerini ve milliyetlerini kaybederek devlet için pek koyu birer milliyetçi asker olarak yetişirlerdi. Böyle yıllarca Rum ailelerin çocukları mütemediye yeniçeri sınıflarını çoğalttılar.

b) OSMANLILAR AVRUPADA.

Diğer devletlerin Bizansa sahip olmak istemeleri gibi, Osmanlılar da Bizans devletinden bir pay almak maksadiyle

İstanbulu ele geçirmeyi arzu ediyorlardı. Bunun üzerine Osmanlı Türkleri Sultanı Orhan Bey ilk defa olarak Gelibolu; Çanakkale boğazını geçmek suretiyle zaptedip Avrupaya ayak bastı. Ondan sonra veliahtı Murat Bey Gelibolunun kuzey taraflarından harekete geçerek 1365 tarihinde Edirneyi zaptetti. Burası ele geçince devletin başkendi yapıldı. Muradın hücumları karşısında Bizans imparatoru olan 5nci Yanis Paleoloğos hiç bir müdafaa hareketine başvurmadı. Artık Muradıda hiç bir kuvvet önlüyemiyordu.

O nihayet hareketlerine devan ederek bütün Balkan yarımadasına sahip oldu. 1386 tarihinde de Selânik şehrini de zaptetti. Bu sırada bazı Balkan ve Avrupa devletleri Osmanlı felâketinin kendilerine yaklaştığını görerek birbirleriyle birleşmek zorunda kaldılar. Onlar da Güney Sırbiyalılar, Lehler, Macarlar ve Uahlar idiler. Murat aleyhine hazırlanmış olan bu birliğin meydana getirdiği birleşik ordu ile Osmanlı orduları Kosova meydanında karşılaştılar. Burada çok korkunç ve kanlı bir savaş yapıldı. Savaşı Murat Bey kazandı ve Avrupa birleşik orduları da büyük bir zarara uğrıyarak yenildiler.

Ne yazıkki bu arada Murat Bey yaralı bir Sırpı tarafından öldürüldü.

c) YILDIRIM BAYAZID — TİMURLenk.

Diğer sultanlar gibi Bayazid da cesur, korkmaz ve yılmaz bir sultan idi. Kararları çok kesin idi. Hücum edeceği her hangi bir yere yıldırım gibi akıp giderdi. Bu sebepledir ki kendisine «Yıldırım, Bayazid» denilmişti. Onunda arzuları, İstanbulu ele geçirmek idi. Bu maksatla kuvvetli bir ordu hazırlayarak İstanbulla yaklaştı. Zira orasını zapt edecekti.

Bu arada Bizans devleti ise her taraftan bir çok zararlara uğramış, bir çok bölgelerini elinden kaçırmış olduğu için çok kötü bir durumda bulunuyordu. Hiç bir zaman artık kendini toplama vakti yoktu. Zira herhangi bir harekete geçtiği an hemen kaybedecek ve düşecekti. Lâkin bu sırada beklenilmedik, ânî bir olayın meydana gelişi onu düşmandan kur-

tardı ve ona daha beş, on senelik bir hayat bahşetti.

Yine bu sırada Anadolu içlerinde çok kalabalık bir insan sürüsü doğudan batıya doğru ilerlemeğe başlamıştı. Bu kalabalığın başında da Timur adında bir kumandan vardı.

Timur pek büyük işler yapabilme kuvvetine sahip bir adam olduğu gibi, sert yürekli bir savaşçı idi. Aynı zamanda kendisi bir gün bir savaşta bir ayağını sakatladığı için «Aksak Timur, yahut Timurlenk» adını aldı.

Asya içlerinden kalkıp bir çok ülkeleri zaptetmiş ve nihayet Anadoluya da gelmişti. Timurlenk'in ordusu bir kasırga, bir tufan gibi herşeyi süpürerek durmadan ilerliyordu.

Timurlenk'in geliş haberini alan Yıldırım Bayazıt onu önlemek için İstanbulun kuşatmasından vazgeçerek Anadoluya doğru yol aldı. Yıldırım Bayazıtın 350.000 ve Timurlenk'in orduları ise 800.000 askerden ibaretti. Bu iki büyük ordu 1402 tarihinde Ankara önünde çok kanlı bir savaş yaptılar. Savaşta Osmanlı Türkleri yenildiler; Yıldırım Bayazıt da esir tutuldu.

Biraz zaman sonra da dayanamıyarak kederinden öldü. Timurlenk'in Moğol orduları Küçük Asyanın batı taraflarına doğru ilerliyerek İzmire kadar vardılar. İşte Osmanlılarla Moğolların çarpışmaları sayesinde ki İstanbul bir müddet için düşman eline geçmekten kurtulmuş oldu.

39. BİZANS İMPARATORLUĞUNUN SON YILLARI

Osmanlılar Timurlengile Ankara önlerinde yaptıkları savaştan sonra büyük zararlara uğradılar. Bu sebeple de devlet tekrar toplanıncıya kadar aradan yıllar geçti. Bundan başka devlet içersinde fikir ayrılıkları da meydana geldi ve kendi aralarında geçinememezlik yüzünden savaşlar bile oldu.

Bütün bu durumlardan Bizans devleti faydalanarak kendini biraz olsun toplıyabildi. Hattâ Selânik şehri de geri alındı. Lâkin az zaman sonra da Osmanlı devleti başına 2nci Murat Sultan oldu. Murat ilk iş olarak içerdeki anlaşamamazlıkları ortadan kaldırdı ve devlete gerekli düzeni verdi.

Öyleki devlet onun sayesinde yine eski kuvvetini bulabilmişti. Bundan sonra zaman kaybetmeden tekrar 1430 tarihinde Selâniği zaptettiler. Bu durum karşısında Bizans tekrar yeni tehlikelere düşmüş oldu. İşte bu tehlikelere o zaman, acaba Bizans dayanabilecek miydi ve ne kadar zaman? Bu sırada Bizansta imparator Andronikos Paleoloğos idi. Fakat o da tehlikelere karşı ne yapabiliirdi ki? Buna rağmen bazı olaylar, yine biraz da olsa Bizansa hayat verdi. Buna da sebep Uniadis ve İskender Bey isminde iki kişi olmuştü.

a) UNİADİS.

Bu adam bir macar generali olup, kendisi çok cesur ve savaşçı diye anılmıştı. Bu arada Osmanlı tehlikesi bütün Avrupayı korku içersinde bulunduruyordu. Bunun içindir ki Uniadis Osmanlılar aleyhine bir korunma hareketi hazırlamıştı. Hattâ Osmanlılarla yaptığı savaşta onları yendi ve Bulgaristanın Balkan dağlarına çekilmek zorunda bıraktı. Bundan sonra da kendisi çarpışmalara son vermeyip devam etti.

b) YORĞİOS İSKENDER BEY YAHUT KASTİRİOTİS.

İskender Bey, Arnavutluk prensi, yani Kastiriotisin oğlu idi. Küçük yaşta iken babası tarafından Osmanlılara rehin olarak verilmişti. Hayli zaman Sultanların saraylarında yaşadı. Fakat vatanına olan muhabbet ve sevgisini de asla kalbinden çıkarıp atmadı. Bir sırasını bulup gizlice Osmanlılardan Arnavutluğa kaçtı ve Osmanlılara karşı savaştı. Murat, İskendere karşı üç defa savaş açtığı halde başarı sağlayamadı ve Edirneye gelerek üzüntüsünden öldü.

40. İSTANBULUN OSMANLILAR TARAFINDAN ZAPTI

11nci KOSTANTİN PALEOLOĞOS

1449 tarihinde Bizans devleti başına 11nci Kostantin Paleoloğos imparator olarak seçildi. Bu sırada İstanbul çok kötü bir durum içersinde çabalıyordu. Devletin içersinde iç işleri, hükümet organizması ordu ve sosyete tamamiyle düş-

Ἰμπαράτορ Κοσταντίν Παλειολόγος

Fatih Sultan Mehmet

müs, yok olmuş bir durumda idi. Artık pek açıktı ki Bizans devleti, hariçten kuvvetli bir yardım görmedikçe hiç bir zaman düşmanlarını önlüyemedi. Fakat böyle bir durumda Bizansa kim yardım yapabilir di? Papa bile yapıcağı şüpheli bir yardıma karşı kiliselerin yani Katolik ve Ortodoks mezheplerinin birleşmelerini şart koyuyordu. Lâkin papanın istediği birleşmeyi Rum milletinin çoğu kabûl etmediler. Vaziyet bu merkezde iken hiç bir taraftan, hiç bir sebeple herhangi bir yardımın geleceği boştu.

Bu kötü durumda Bizans imparatorluğunun başına imparator olarak, Paleoloğoslar şülâlesinin son çöcuğu Kostantin geçmişti. (1449) Kendisi pek fazla faziletli idi. Öyleki pek az imparatorlar onun faziletlerine sahip olabiliirdi. Fakat o da bu durumda ne yapabiliirdi? Ancak ya barış yaparak, İstanbulu düşmana teslim edecek, yahutta savaş yaparak, bir çok vatan evlâdının kanını akıtıp yenilgeye öğriyacaktı. Bir Rum imparatoru için ancak ikincisi kabûl edilebiliirdi. Zira hiç bir rum hemen düşman karşısında teslim olamazdı. İmparator da aynı şekilde savaş yapmağa karar verdi. O zamanlarda yani 1451 tarihinde Osmanlı Türklerinin padişahı Murat Beyin 21 yaşındaki genç oğlu, İkinci Mehmet idi. Mehmetin hareketleri ve karakteri çok sert olduğu gibi stratejik görüşüde pek üstün idi. Onun da kendinden evvel geçen Türk ataları gibi İstanbulu zapt etmek gayeleri vardı.

İstanbul İmparatoru Kostantin, ikinci Mehmetin maksadını aşağı yukarı biliyordu. Onun içindir ki İstanbulu korumak üzere bir takın hazırlıklara başladı. İkinci Mehmet de muhakkak surette İstanbulu zapt etmek için mutlaka gereken hazırlığın tamamlanması işinde acele ediyordu. Gerek ordu, gerek donanma ve gerekse daha başka lüzumlu maddelerin toplanmasına hemen başlandı. Toplanan askerler 160.000 kişi ve gemiler de 400 parçadan ibaret idi.

İkinci Mehmedin bu kuvveti karşısında, Kostantinin ancak 9000 askerinden başka hiç bir şeyi yoktu. Bunların da esasen çoğu yabancı devletlerden gelme maaşlı askerler idi.

Başlarında da kumandan olarak 26 gemisiyle Jüstinyen adında bir İtalyan bulunuyordu.

5 Nisan 1453 tarihinde İkinci Mehmet İstanbulu hem karadan, hemde denizden kuşattı. Fakat ilk yaptığı hücumlardan bir netice elde edemedi. Çünkü Bizans ordusunun başında bizzat imparator kendisi bulunuyordu.

Nihayet 15 Mayıs'ta İkinci Mehmet büyük bir saldırışın hazırlıklarını yaptıktan sonra, Kostantine, teslim olmasını; adamları ve servetiyle birlikte istediği herhangi bir yere gitmesini teklif etti. Bu teklife Kostantin. «Burada öleceğiz ve asla şehri teslim etmiyeceğiz!». Diye cevap verdi. Zira artık anlaşmanın da zamanı geçmiş bulunuyordu.

İkinci Mehmet hazırlıklarını tamamlamış ve 28—29 Mayıs gecesi de hücum zamanı olarak tayin edilmişti. İstanbulun içersi büyük bir telâşa sahne olmuştu. Bütün askerler surlara çıkmış hücum ânını bekliyorlardı. İmparator Kostantin de Ayasofya kilisesine giderek ibadetini yaptı ve sonra o da askerlerin arasına gelip surlara çıktı. Gecenin geç vaktinde çok şiddetli bir bombardımandan sonra beklenen hücum başlamıştı.

Osmanlı orduları seller halinde ilerliyorlar, hücum ediyorlar ve surlara biniyorlardı. Bû hücumlar esnasında etraf ölülerle dolmuş, ortalığı naralar kaplamış ve adeta yer göğe çıkmış, gök yere inmiş bir dürumda idi. Savaşın en ön safında imparator kendisi bir asker gibi savaşıyordu. Nihayet beklenen son dakika gelmişti. Bu arada nasılsa surların altında bulunan ve Kerkoporta adındaki ufak bir kapı açık kalmıştı. Burasını keşf eden Osmanlılar önce biraz, daha sonra da bütün asker içeri girdi. Osmanlı orduları imparatoru arkadan da sararak üzerine doğru hücum ediyorlardı.

Öyle bir an gelmişti ki, her iki tarafta bir birine karışmış bir vaziyette savaşıyorlardı.

Lâkin askerinin arasına karışmış olan imparator hakiki bir kahraman gibi atılganlıkla harp ediyordu. Fakat bu kadar çalışmasına rağmen düştü. Bundan sonra İstanbulu müdafaa

etmek zamanı geçmiş ve şehir de Türkler tarafından zapt edilmiş bulunuyordu.

Bu savaşlardan sonra İkinci Mehmet de ilk defa olarak Ayasofya kilisesine gidip namaz kıldı ve muzaffer olduğundan dolayı Allaha şükretti. Zira Bizanslılar Ayasofyanın hiç bir zaman Türkler tarafından zapt edilemeyeceğini, çünkü kilisenin bazı melekler tarafından müdafaa edildiğini zannederek batıl bir inancın esiri olmuşlardı. Halbuki İkinci Mehmet bu inancın nekadar boş olduğunu orada namaz kılmakla ispat etti. Daha bir kaç sene sonra Bizans devletinin hiç bir bölgesi kalmadan hepsi Osmanlı imparatorluğunun sınırları içersine alındı.

Artık bin senedenberi bütün dünyaya medeniyette örnekler vermiş olan Bizans—Yunan imparatorluğu hakikaten ortadan kalkmış idi. Yani.

29 Mayıs 1453 tarihinden itibaren yok olmuştu.

İşte bu büyük işleri becerdiği için İkinci Mehmede FATİH adı verildi.

41. BATIDA YENİ BİR MEDENİYETİN DOĞUŞU

Bizans imparatorluğunun son yıllarında bir çok Yunanlı bilginler Avrupaya ve bilhassa İtalyaya gitmişlerdi. Bunların çoğu İstanbulun Osmanlılar tarafından zaptından sonra kaçmışlardı. Aynı zamanda eski bilginlerinde meydana getirdikleri el yazısı ile yazılmış kıymetli kitapları, eserleri de beraberlerinde götürmüşlerdi. Batıda bilgi ve medeniyete pek fazla ihtiyaçları olan türlü prensler ve şehirler bunları memnuniyetle kabul ederek, sevinçle karşıladılar.

Oralara giden bilginler okullar açarak eski yunan ilmini okuttular. Böylece Avrupada yeni bir medeniyet tarihi başlamış oldu. Bu olaya tarihte «Reform — Yeniden Doğuş—Anayenisis» denir. Bundan sonra ilim, fen hepsi yeni bir hayat halini aldılar. Evvelce var olan barbarlık, derebeylik artık ortadan kalkmış ve hakikî bir medeniyet doğmuştu. İnsanlık nihayet uyanarak Yunan bilgisinin ışıklarını görmeye başlamıştı.

42. KEŞİFLER İHTİRALAR

(Açınlar Buluşlar)

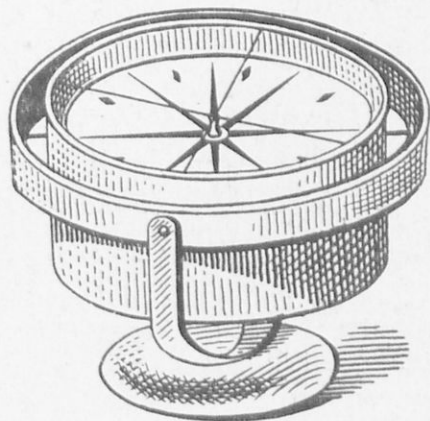
Avrupadaki uyanmanın doğurduğu parlak sonuçlar pek çoktu. Bunlardan en önemlileri çeşitli icatlar ve yeni kıtaların bulunmaları idi

a) İCATLAR: İcatlarında en önemlileri basın, pusla ve baruttur.

BASIN. İnsanlar o zamana kadar pek zor bilgi edinebiliyorlardı. Bu işin zor oluşunun sebebi de kitap temin etme meselesi idi. O da o zamanlarda elle yazılmış olduğu için çok pahalı idi ve elde edilmesi de imkansızdı. Fakat Avrupadaki değişikliklerden sonra vaziyet tamamiyle başkalaştı. Zira Gutenberg adındaki bir Alman kitaplar için yeni bir kolaylık bulmuştu. Kurşundan harfler yaparak, bunların üzerine mürekkep döktü ve dilediği kitabı istediği kadar bastı. Bu suretle basın «Matbaa» bulunmuş oldu. İlk basılan kitap ta İncildir.

PUSLA. Eski zamanlarda deniz seyahatları daima sahilboyları takip edilerek yapılırdı. Her zaman için sahillerden uzaklaşılmağa dikkat edilirdi. Günki gemilerin coğrafi mevkiilerini kaybetmek tehlikeleri vardı. Lâkin Flaviyo Zoya adındaki bir İtalyanın puslayı bulması ile vaziyet değişti.

Yalnız hakikat şudur ki Çinliler ve Araplar eski çağlarda puslayı bulmuş oldukları halde kullanıyorlardı. Puslanın icadından sonra bütün gemiciler okyanuslarda ve büyük denizlerde korkusuzca seyahat yapabiliyorlardı. Pusla, bir kadran üzerine konul-

muş miknatıslı bir iğneden başka bir şey değildir. Yalnız kadranın üzerinde bildiğimiz dört yön yazılıdır. İğne dediğimiz ibre de daima kuzeyi gösterdiği için gemiler coğrafi yönleri kolayca tayin edip yollarına devam edebilirler.

BARUT: Pusla gibi barutu da Çinliler, Araplar, Hintliler ve diğer doğu memleketleri daha evvelden bulmuşlardı. Yalnız bunun savaşta kullanılmasını bilmiyorlardı. Barutu ilk defa olarak Bartolome Svart adında bir Alman keşişi kullanmıştı. Bu suretle ondan sonra daima savaşlarda kullanılmağa başlandı ve savaşların şekli de değişti.

b) KEŞİFLER «Açınlar»:

Pustanın bulunmasından sonra gemiler korkusuzca bütün denizleri dolaşmağa başladılar. O zamanlarda Avrupada çıkmıyan yahut bulunmıyan bir çok ürünler Hindistanda vardı. Bu ürünler, o uzak diyarlardan getirilerek Avrupaya kadar gönderilirdi. Altın değerinde kıymetli olan bu işleri Bizanslılar ve Araplar beceriyorlardı. Onlar böylece de pek fazla zengin olurlardı.

Türlü Avrupa milletleri ve bilhassa İspanyollarla Portekizliler Hindistana denizden bir yol bulmayı düşündüler. Bu hareketleriyle onlar, hem kara tehlikelerinden kurtulacaklar, hem de çok zengin olacaklardı. Bu sebeple bir çok gemiciler bu işe giriştiler. Bunlardan Vasko de Gama nihayet 1498 tarihinde deniz yolu ile Hindistana ulaşabilmekte başarı sağladı.

O zamanlarda ayrıca, Kristof Kolomb isminde bir Avrupalı seyyah, Hindistanla Avrupanın arasında Amerika adını taşıyan yeni bir kıt'ayı 1492 tarihinde keşfetmişti.

Artık yerkürenin de yuvarlak olduğu herkesce iyice biliniyordu. Onun için Kristof Kolomb ta Hindistana gitmek üzere daima batı yolunu takip edeceğini söylüyordu. Kendisine o zaman İspanya kralı ve kraliçesi Ferdinand ve Isabel yardım ederek emrine üç tane de gemi verdiler. Bu suretle Kolomb ta hareket etti.

Şüphesiz bu seyahatı yapabilmek için çok cesaretli olmak lâzımdı. Bu ise Kolombta vardı. Uzun bir yolculuktan

sonra evvelâ Kristof Kolomb ve adamları Hindistana vardıklarını zannettiler. Çünkü onlar Hindistan için yola çıkmışlardı. Fakat biraz zaman geçince buranın yeni bir kıta olduğu anlaşıldı. (Ekim—1492). Yeni bulunan kıt'anın haritasını ilk defa Vespuçi Amerik adında biri yaptığı için kıt'aya—Amerika—adıverildi.

Bulunan bu yeni Batı kıt'ası medeniyette o kadar fazla ilerledi ki bugün bütün insanlığın aşağı yukarı istikbalini tayin edecek durumda rol oynamaktadır.

COĞRAFYA

SINIF V

ΜΗΝΑ ΜΗΝΑΪΔΟΥ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΟΥ ΤΩΝ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Γ Ε Ω Γ Ρ Α Φ Ι Α

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΜΠΤΗ ΤΑΞΗ ΤΩΝ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1952

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

I. ΜΑΤΕΜΑΤΙΚ ΓΟΓΡΑΦΥΑ

1. ΔÜNYA

Üzerinde yaşadığımız dünya çok hızla dönen yuvarlak bir top gibidir. Biz dünyanın dönüşünü hissetmediğimiz halde, güneşin, ayın ve yıldızların dünyanın etrafında döndüklerini zannederiz. Tren ve otomobil ile giden yolcular da bindikleri vasıtanın değil, etrafta gördükleri ev, ağaç ve telefon direklerinin hızla gittiklerini hissederler. Halbuki aslında güneş ve yıldızlar dünyanın etrafında değil; dünya onların etrafında dönmektedir.

Dünyanın kendi eksenini etrafında batıdan doğuya; bir de güneşin etrafında olmak üzere iki tür dönüşü vardır. Tıpkı küçük çocukların çevirdikleri topaçlar gibi.

ΔÜNYANIN BOYUTLARI. Büyük bilginler ve Astronomlar (Münevverler) bir çok inceleme ve hesaplardan sonra dünyamızın boyutlarını ölçmeğe muvaffak olmuşlar. Bu hesaplara göre dünyanın en büyük çemberi 40.075.687 metre, çapı da 12.756.498—m dir.

HARİTA VE ÖLÇEK. Dünyayı harita veya kara tahta üzerine çizmek istediğimiz zaman kolayca çizeriz. Fakat dünyanın bir parçasını çizmek istediğimizde çizeceğimiz haritanın esas dünya parçasından ne kadar küçük olduğunu bilmemiz lâzımdır. Meselâ : 100 m uzunluğundaki okulumuzun planını çizmek istesek, çizeceğimiz kâğıt pek tabii okulumuzun aslından çok küçük olacaktır. Eğer 100 m boyundaki okulumuzu 1 m boyunda bir kâğıda çizersek bu plân aslından 100 defa küçüktür. Biz bu yüzde biri kısaca şöyle gösteririz (1]100). Bu işaret bize plân ve haritanın aslından kaç defa küçük olduğunu gösterir. Buna «Ölcek» denir. Her haritanın ölçeği vardır.

KARA VE DENİZLER. Dünyamız büyük kara ve denizlerle kaplıdır. Denizler karalardan 3 kat fazla olduğuna dünyanın 1)4i kara, 3)4ü denizdir.

KITALAR. Büyük kara parçalarına «Kıta» denir. Kıtalar 5 tanedir. 1) Avrupa 2) Asya 3) Afrika 4) Amerika 5) Avustralya (Okyanusya). Bu kıtalardan Avrupa, Asya ve Afrika eski zamanlardan beri insanlar tarafından bilindiği için «Eski Dünya» adı ile, Amerika ve Avustralya da bundan ancak 450 yıl evvel keşfolundukları için «Yeni Dünya» adı ile anılırlar.

Dünya küresini kuzeyden güneye doğru iki eşit parçaya ayırsak iki eşit «Yarıküre» meydana gelir. Bunlardan birine «Doğu Yarımküre», diğerine «Batı Yarımküre» denir. Avrupa, Asya, Afrika ve Avustralya kıtaları Doğu Yarımkürede, Amerika kıtası da Batı Yarımkürede bulunur. Kıtaların en büyüğü Asya olup, arkadan sırası ile de Amerika, Afrika, Avrupa ve Avustralya gelmektedir.

OKYANUSLAR. Büyük denizlere «Okyanus» denir. Bunlar da 5 tanedir: 1) Büyük Okyanus (Pasifik). 2) Atlas Okyanusu. 3) Hint Okyanusu. 4) Kuzey Buz denizi okyanusu. 5) Güney Buz denizi okyanusu.

Büyük Okyanus. Okyanusların en büyüğü olup, dünya yüzünün $\frac{1}{3}$ ini kaplar. Büyük Okyanus Asya ile Amerika'yı birbirinden ayırır.

Atlas Okyanusu. Avrupa ile Afrikayı Amerikadan ayırmakla aralarında deniz yolu vazifesini de görür.

Hint Okyanusu. Bu okyanus Hindistan, Afrika ve Avustralya arasında bulunur.

Kuzey Ve Güney Buz Denizleri. Bu iki deniz, Atlas ve Büyük Okyanusların devamı olup kuzeydekine Arktik, güneydekine ise Antarktik Denizi denir.

Büyük bilginler bir çok vasıtalarla faydalanarak okyanusların derinliklerini ölçmüşler. Dünya denizlerinin en derin yeri Büyük Okyanusta olup derinliği 10.790 mdir. Eğer dünyanın en yüksek dağı bu derinliğe batırırsak koskocaman dağ sularla gömülecektir.

AKINTILAR. Kuvvetli rüzgârlar deniz sularını sık sık karıştırırlar. Böylece Ekvatordan esen sıcak rüzgârlar iki büyük

sıcak su akıntısı meydana getirirler. Birinci akıntı Amerika Kıtasının Meksika Körfezinden Batı Avvupa sahillerine doğru, ikinci akıntısı da Japon Akıntısı olarak Kuzey Amerika'ya doğru akar. Her iki akıntı, geçtikleri ülkelerin iklimlerini yumuşattıklarından çok faydalıdırlar. Soğuk su akıntıları ise kutuplardan Ekvatora doğru sıcak su akıntılarının yerlerini doldurmağa giderler. İşte böylece dünyayı dolaşan büyük su akıntıları meydana gelir.

DENİZLERDE HAYAT. Denizlerde yaşayan canlıların çoğu deniz yüzüne yakın az derinliklerde yaşarlar. Bunlar dalgaların sürükledikleri yiyicileri ve ya kendilerinden daha küçük olan balıkları yerler. Bunlardan başka güneş ışıklarının erişemedikleri derinliklerde yaşayanlar da vardır. Bu balıkların bazıları kör, bazılarının da Ateşböceği gibi kendi ışıkları vardır. Ilık denizlerin derinliklerinde Sünger ve İnci yaşar. Denizlerde canlı hayvanlardan başka, yalnız denizlerde biten bitkilerden meydana gelen büyük ormanlar da vardır. Ekvatora yakın denizlerde soğuk denizlere nazaran daha çok balık ve bitki vardır. Ekvatordan kutuplara doğru ilerledikçe karalarda olduğu gibi denizlerde de hayat azalır. Bununla beraber soğuk denizlerde senenin muayyen mevsimlerinde kalabalık sürüler halinde gelen gerginci balıklar da yaşar.

EKVATOR. Kutuplardan aynı uzaklıkta bulunmak üzere dünyayı iki eşit parçaya ayıran çizgiye «Ekvator» denir. Dünyanın, Ekvator kuzeyinde kalan parçasına «Kuzey Yarım-küre» güneydekine de «Güney Yarım-küre» denir.

PARALEL DAİRELER. Ekvator ile kutuplar arasındaki yer 90 eşit parçaya bölünmüş ve her birine «Derece» denilmiştir. Derece işaretlerinden Ekvatora paralel olarak çizilen dairelere «Paralel daireler» denir. Paralel daireler Ekvatordan kutuplara doğru sayılı Ekvator yanındaki ilk daire birinci, kutup noktasındaki son dairede doksanıncıdır. Paralel daireler, Ekvatordan kutuplara doğru gittikçe küçülürler.

ENLEM. Bir yerin Ekvatordan derece ile gösterilen uzaklığına o yerin «Enlem» i denir.

MERİDYEN DAİRELER. Ekvatoru 360 eşit parçaya bölmüşler ve her bir parçaya yine «Derece» demişler. Bu dereceleri gösteren noktalarla kutuplardan geçen dairelere «Meridyen daireleri» diyoruz. Eskiden Paristen geçen meridyen dairesi başlangıç sayılırdı. Şimdi ise Londra yakınındaki «Griniç» gözlem evinden geçen meridyen dairesi başlangıç sayılır. Buradan doğuya sayılan 180 meridiene «Doğu meridyenler», batıdakilere de «Batı meridyenler» denir.

BOYLAM. Bir yerin başlangıç meridyeninden olan uzaklığına o yerin «Boylamı» denir. Paralel ve meridyen daireleri, her hangi bir yerin, dünyanın neresinde olduğunu belirtmeğe yarar. Bundan en çok gemiciler faydalanır; çünkü açık denizlerde bunların yardımı olmaksızın yol bulmak çok zordur.

İKLİM KUŞAKLARI. Ekvatordan kuzey ve güneye doğru olan, yirmi üçer paralel dairelerinin kapladıkları yerlere «Isı Kuşak» (Tropik Kuşak) denir. Kutupların etrafındaki soğuk yerlere «Kutup Kuşağı» denir. Kutup Kuşakları ile Isı Kuşak arasındaki kırküçer paralel dairelik yerlere de «Orta Kuşak» adı verilmiştir. Memleketimiz Kuzey Orta Kuşaktadır. Yeryüzünde iki Kutup Kuşağı, iki Orta Kuşak, bir de Ekvatorun iki yanındaki Isı Kuşak olmak üzere beş İklim Kuşağı vardır.

ISİ KUŞAK. Isı kuşağın ekvatora yakın yerlerine güneş ışığı dikey vurduğu için buraları dünyanın en sıcak yerleridir. Bu sıcaklık buralarda suların fazla buhar olarak yağmurların da çok olmasına sebep olur. Isı Kuşakta «Yağmur mevsimi» birde «Kurak mevsimi» diye, iki mevsim vardır. Ekseriyetle rüzgârlar Atlas ve Büyük Okyanus sahilleri boyunca doğudan batıya eser. Sıcakların ve yağmurların fazla oluşundan çok bitemek olan bu yerlerde dünyanın en büyük ve sık ormanları bulunur. Bu ormanlarda bazıları ot, bazıları da et yiyen milyonlarca büyük ve küçük vahşi hayvanlar yaşamaktadır.

ORTA KUŞAK. Kuzey ve Güney Orta Kuşak dünya yüzeyinin yarısını kaplar. Güneş ışığı buralara eğik vurduğundan iklim ılıktır. Buralarda bildiğimiz dört mevsim hüküm sürer. Kuzey Orta Kuşakta yaz iken Güneyde Kış, Güneyde yaz

iken Kuzeyde de Kıştır. Kuzey Orta Kuşakta karalar denizlerden, Güneyde ise denizler karalardan fazladır. İklimin ılık oluşundan bitek yerleri, bol ve çeşitli ağaçları çok olan bu yerlerde diğer iklim kuşaklarına nazaran daha çok insan yaşar. Orta Kuşak insanları medeniyette de çok ileri gitmişlerdir.

KUTUP KUŞAĞI. Dünya yüzeyinin 1/10 ini kaplayan bu yerlerde güneş hiç bir zaman tepeye dikilmez. İklim çok soğuk olduğundan senenin 12 ayı da kıştır. Deniz her zaman donuktur. Bu denizlerin ılık denizlerle birleştikleri yerlerde kos koca buz dağlarının su üzerinde yüzdükleri görülür. Kutup Kuşağında iklimin çok soğuk oluşundan bitkiler de yok denecek kadar azdır. Pek tabii dir ki bitki olmıyan yerlerde hayvancılık ta olmaz. Yalnız, buzlar arasında ren geyiği, beyaz ayı ve tilki ile sahillerde de fok balığı yaşar. Günle gece 12 şer saat olmayıp bazen haftalarca ve aylarca sürer. Kutup noktalarında ise, 6 ay gece 6 ay gündüzdür. Kuzey Kutup Kuşağına «Arktik», Güney Kutup Kuşağına da «Antarktik» Kuşağı denir. Dağınık bir hâlde yaşayan halk evlerini buzdan yaparlar.

2. ATMOSFER

Dünyamızı saran kalın hava tabakasına «Atmosfer» denir. Dünyamızdan başka Venüs ve Mars yıldızlarında Atmosfer olduğu gibi, Ay ve Merkür yıldızlarından başka daha bir çok yıldızlarda atmosfer yoktur.

ATMOSFERİN ŞEKLİ. Atmosfer, yerin şeklinden o da yuvarlak olmakla beraber, yerçekimi tesiri ile kutuplarda basık, Ekratorıda da yaymandır. Atmosferin kalınlığı henüz daha bilinmemekle 70—80 KM arasında olduğu zannedilmektedir.

HAVANIN BİLEŞİMİ. Dünyamızı saran kalın hava tabakası, bir çok gazların birleşmesinden meydana gelmiştir. Havanın 0)0 79u Azot, 0)0 21i Oksijen, 0)0 0,94ü uranion, 0)0 0,03 de Karbon Asit tir. Bunlardan başka çok az miktarda başka gazlar da vardır. Yer yüzünden yukarı doğru yüksel-

dikçe havayı meydana getiren gazların miktarı [değişir. Atmosferin hareketi 4000 mye kadar alçak tabakalardadır. 4000 m den 1200 m ye kadar hareket daha az. Oradan yukarı ise hava tabakaları seyrek ve hareketsizdir. Yüksek yerlerde bulunanlar seslerini başkalarına duyurabilmek için daha hızlı bağırarak zorundadırlar. Bu da havanın seyrek olmasından ileri gelmektedir.

ATMOSFERİN SICAKLIĞI. Atmosfer kalın bir hava tabakası olduğuna göre sıcaklık her yerinde aynı değildir. Dünya yüzüne yakın yerdeki atmosferin sıcaklığı sıfırın üstünde 15° derecede dir. Yukarı yükseldikçe her 100—200 m de 1° düşer.

ATMOSFERİN RENGİ. Havanında su gibi kendi rengi yoktur. Derin suların mavi renkte görüldüğü gibi, kalın hava tabakasının da mavi görünmesi güneş ışığının yansımastandır. Eski zaman insanların zannettikleri gibi gök yüzü diye sert bir cisim mevcut değildir.

ATMOSFERDE RUTUBET. Üçüncü sınıftan beri öğreniyoruzki deniz, göl ve nehir yüzündeki sular güneşin sıcaklığı ile buhar olarak havaya yükselirler. İşte havaya yükselen bu buharlar atmosferdeki rutubeti meydana getirirler. Güneyden kuzeye esen rüzgârlar geçtikleri deniz, göl ve nehirlerden yükselen buharları önlerine katarak götürürler. Kuzeyden esen rüzgârlar ise soğuk ülkelerin karlı dağlarından ve çorak ovalarından geçtikleri için önlerine katacak buhar bulamazlar. Onun için güneyden esen rüzgârlar rutubetli, kuzeyden esen rüzgârlar ise kurak ve sert olurlar.

RÜZGÂRLAR. Büyük hava topluluklarının hareketi rüzgârları meydana getirir. Eski Yunanlılar rüzgârlar için ayrı ayrı Allahlar yapmışlardı. Hava topluluklarını hareket ettiren güneşin sıcaklığıdır. Ekvatorda güneş ışıklarının dikey düşmesinden meydana gelen fazla sıcaklık, oradaki hava topluluklarının hafifleyerek yukarı yükselmelerine sebep olur. Bunların bıraktıkları boşlukları doldurmak için soğuk hava tabakaları harekete geçer ve böylece rüzgârlar meydana gelir. Rüzgârlarda nazarı dikkati celbeden iki hareket vardır. Sür'at ve istikamet.

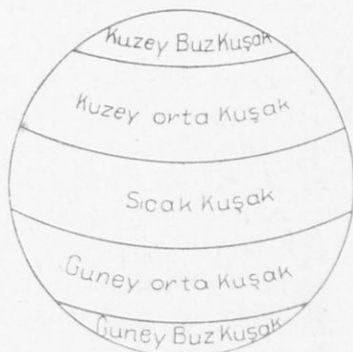
RÜZGÂRLARIN SÛR'ATI. Rüzgârlar bazen az bazen de çok sür'atlı eserler. Hafif ve orta süratte esen rüzgârlar geçtikleri yerlerin iklimini yumuşatırlar. Kuvvetli rüzgâzlar ise çok büyük zararlar meydana getiren fırtına, tayfun ve Afrika çölünde «Simun» fırtınalarını meydana getirirler.

RÜZGÂRLARIN İSTİKAMETİ. Rüzgârlar dört taraftan da esebilir. Memleketimizde ekseriyetle gündüzleri deniz rüzgârı, geceleride kara rüzgârları eser. Bazı rüzgârlar senenin muayyen mevsimlerinde aynı istikamette eserler. Meselâ : Meltemler gibi. Hint Okyanusunda Muson denilen rüzgârlar altı ay güney doğudan, altı ay da kuzey batıdan eserler.

3. İKLİM

Bir yerin iklimi dendiğinde o yerin sıcaklığı rutubeti ve rüzgârları anlaşılır. Bütün bunları, o yerin ekvatorдан uzaklığı ile deniz yüzünden olan yüksekliği meydana getirir.

Bir yerin ikliminin iyi ve insan sağlığına faydalı olabilmesi için tabiatın yardımı ile ; oradaki insanların topraklarda ağaç yetiştirmek, işlemek, bataklıkları kurutmak, akar sular dan faydalanmak vel hasıl bu günkü medeniyet sanayiinden faydalanması lâzımdır. İklimin insan sıhhati ile karakterine çok büyük etkimi vardır. Bunun içindirki Orta Kuşak ülkelerinde yaşayan insanlar san'at ve medeniyette ileri gitmelerine rağmen ; Kutup ülkeleri ile ekvatordaki sıcak ülkelere insanları geri kalmışlardır.

Yerin iklim kuşakları

SICAK İKLİM. Isı Kuşağın iklimi sıcaktır. Buralarda altı ay yağmur yağar, altı ay da kuraklık hüküm sürer. Tam Ekvator üzerindeki ülkelerde ise sürekli, zamansız yağmurlar yağmaktadır.

ORTAKUŞAK İKLİMİ. Orta kuşak iklimi mutedil olmakla yaz, kış sıcaklık ve soğukluk biraz değişmektedir. Buralarda dört mevsim hüküm sürer. Rüzgârlar ekseriyetle batıdan esmektedir. Yağmurlar senenin dört mevsiminde yağdığı halde, yazları biraz azalır.

SOĞUK İKLİM. İklimin soğukluğu sıcaklığın sıfırdan aşağı düşmesi ile başlar. Bu iklimde bitkiler yok denecek kadar azdır. Buralarda insan ve hayvanların yaşayışları pek zorluklu olduğundan bunların ömürleri az olur.

KITA İKLİMİ. Kıtalarda iklim yazın sıcak ve kurak ; kışın da soğuk ve yağışlıdır. Yazın gündüzleri fazla sıcak geceleri de soğuk ve rutubetlidir. Sahilden kıta içine doğru ilerledikçe yağmurlar azalır. Zamanın çoğu rüzgârsız geçtiği gibi bazende süratlı ve sıkac rüzgârlar eser.

DENİZ İKLİMİ. Buralarda rüzgârlar daima denizden estiği için iklim yazın serin kışın da yumuşaktır.

II. ΣΙΥΑΣΑΛ ΟΟΓΡΑΦΥΑ

1. ΑΣΥΑ

Asya Kıtası, dünya üzerindeki kara parçalarının en büyüğü olup nüfusu Avrupadan iki, Amerikadan beş kat fazladır. Tarih Asyayı medeniyetin beşiği ve dünyadaki bütün dinlerin menşegi olarak tanır. Yüz ölçümünü 44 milyon km² olan Asyada bir milyar ikiyüz milyon insan yaşar.

YERİ. Aşya Doğu Yarımkürede ve Arrupanın doğusunda dir. Doğal haritanıza bakarak Asyanın enlemi ile boylamını, Asyayı çeviren dağları, deniz ve okyanusları gösteriniz.

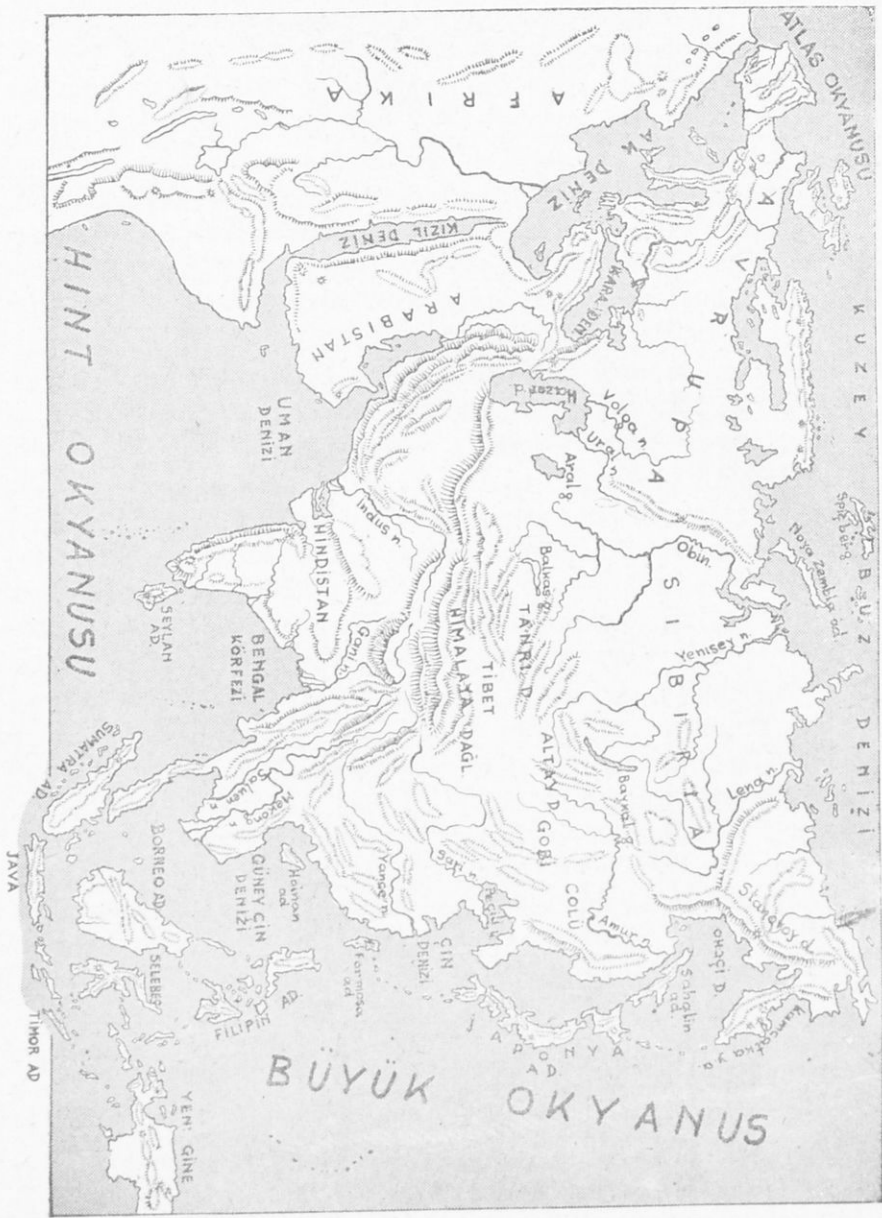
ARAZİ VE DAĞLAR. Doğal haritamızda görüyoruzki Asyanın kuzey tarafı ucu bucağı olmayan sonsuz ovalık, merkezin güneyinde Himalaya ve Karakurum sıra dağlarının birleşmesinden meydana gelen Tibet yaylası, Kuzey batıda yayılmış Pamir yaylası, güney batıda Hindikuş dağlarıyla batıda Kafkas, Ararat, Kürt dağları ile birleşen İran yaylası vardır.

NEHİRLER. Asyanın Obi, Yenisei ve Lena nehirleri Kuzey Buz Denizine dökülürler. Senenin dokuz ayında donuk olan bu nehirler nakliyata elverişli değildir. Amur, Hoang-Ho, Yangçe nehirleri Büyük Okyanusa dökülürler. Üzerlerinde küçük gemilerin işlediği bu nehirler taşıkları zaman çok büyük zararlar meydana getirirler. Ganj, Brahmaputra ikiz nehirleri ile İndüs nehri Hint Okyanusuna, Dicle ve Fırat nehirleri Perse Körfezine, Sakarya nehrinde Karadenize dökülürler.

GÖLLER. Asyanın en büyük gölleri şunlardır : Hazer denizi (dünyanın en büyük gölü) Baykal, Aral ve Lüt gölleridir. Lüt gölünde canlı mahluk yaşamaz.

DENİZ VE BOĞAZLAR. Asyanın kuzey sahilleri kıtanın diğer sahillerine göre daha fazla girintili ve çıkıntılıdır. Kuzey doğudaki Bering Boğazı, Kuzey Buz Denizini Büyük Okyanusa birleştirmekle, Asya ile Amerikayı birbirinden ayırır.

Asya Kitasının Tabii Haritası

Asyanın doğu güney ve batısahilleri bir çok açık ve kapalı denizler meydana getirirler. Onlar da şunlar dir : japon Denizi, Çin denizi, Sarı Denizi, Bengal Körfezi, Aden Körfezi, Umman Denizi, Basra Körfezi, Kızıl Deniz, Akdeniz, Ege Denizi, Ganakkale Boğazi, Marmara Denizi, İstanbul Boğazi ve Karadeniz dir.

ADALAR. Asyaya bağlı başlıca adalar şunlardır : Akdenizde Kıbrıs, Hint Okyanusunda Seylan, Büyük Okyanusta Eorneo, Seleb, Java, Sumatra, Filipin, Hainan, Formosa, japon ve Sahalin adalarıdır.

İKLİM VE ÜRÜNLER. Asya Kıtası Kuzey Soğuk Kuşaktan Ekvatora kadar uzandığı için her yerin iklim ve ürünleri bulunduğu mevkiye göre değişir. Asya topraklarının en çoğu Kuzey Orta Kuşaktadır. Burada bulunan sonsuz ovanın kuzey tarafı kutup soğğunun tesiri ile donuk, güneyinde ise koyun, keçi, beygir, öküz, deve v. s hayvan sürülerinin otladığı geniş çayır ve ormanlar vardır. Buralara sıcak hava dalgaları erişemediğinden iklim daima soğuk ve serttir. Daha güneyde buğday, pamuk, pirinç, çay ve şeker kamışının çok miktarda yetiştiği verimli topraklar vardır.

Arabistan, Hindistan, ve Hindicini gibi üç büyük yarım ada Isı Kuşaktadır. Arabistan yarım adasına Hint Okyanusunun rutubetli rüzgârları erişemediğinden çok yeri kurak ve çöldür. Diğer iki yarım ada ile Tibetin doğu ve güney doğusu bitek topraklardır. Buralarda aslan, kaplan, fil, su aygırı, timsah ve saire gibi dünyanın en vahşi hayvanları yaşamaktadır. Asya topraklarında maden ve kıymetli taşlar vardır.

DİN. Asya bütün dinlerin, peygamberlerin ve büyük din bilginlerinin vatanıdır. Hazreti Musa, Davut, Buda, Konfuçios, İsa ve Hazreti Muhammet Asyada doğmuşlardır. Asya nüfusunun 550 milyonu Ateşperest ve Budist. 300 milyonu Brahmanist, 160 milyonu Müslüman, 80 milyonu Hristiyan, geri kalan az bir nüfusta Putperestirler.

IRKLAR. Asyada Beyaz, Sarı, Siyah ve Malezya ırklarından olmak üzere 4 ırktan insan yaşar.

A. BATI ASYA DEVLETLERİ

1. ASYA TÜRKİYESİ

YERİ VE SINIRLARI. Asya Türkiye'si bütün Küçükasya yarımadasını, kaplamakla beraber, Marmara, Ege ve Akdenizin arasındadır. Kuzeyde Ermenistan, Doğuda İran ve Irak, Güneyde Suriye ile sınırlanmıştır. Yüz ölçümü 530.000 (km²) olan bu yerlerde 18 milyon insan yaşar.

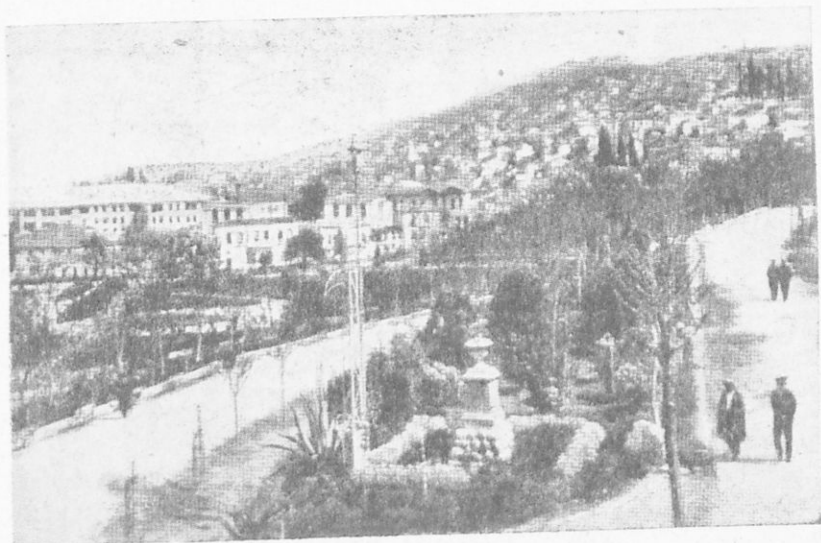
Ankara

ARAZİ. Küçükasya 600—1000 m yüksekliğinde sonsuz dağ ve yaylalarla kaplıdır. Bunların arasında bulunan Tuz gölünden çok miktarda tuz çıkarılır. Güney doğuda Ararat dağının iki ayrı kolları olan Toros ve Antitoroslar yükselir.

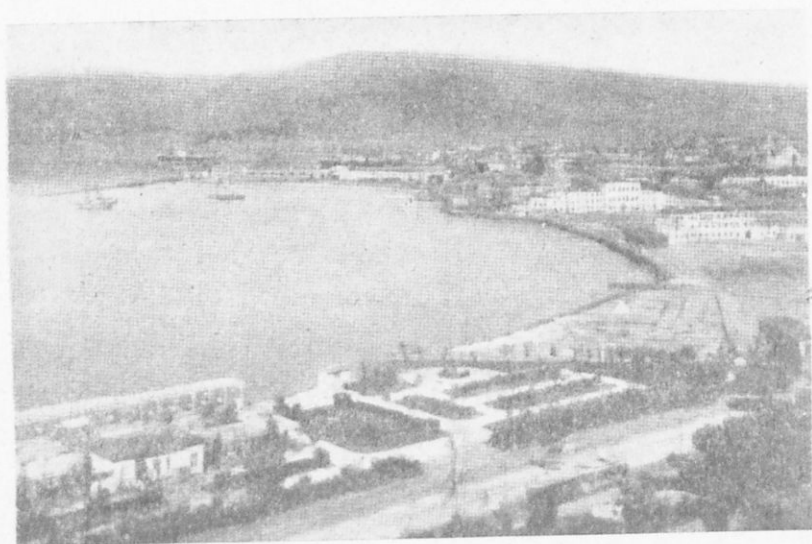
NEHİRLER. Küçükasya nehirlerinden Kızılırmak ve Sakarya Karadenize, Ceyhan, Seyhan, Göksu, Aksu nehirleri Akdenize, Gedir, Büyük ve Küçük Menderes nehirleri de Egedenize dökülürler.

İzmirden bir manzara

İzmir limanı

İKLİM. Küçükasyanın sahil boylarında Akdeniz iklimi, içerde de Kıta iklimi hüküm sürer.

ÜRÜNLER. Türkiyenin Asyadaki topraklarında buğday, tütün, pamuk, haşhaş, zeytin, incir ve üzüm bol bol yetişir. Türkiye otlaklarının bolluğundan hayvancılıkta çok ileri gitmiştir. Bilhassa Ankaranın tiftik keçileri çok ünlüdür. Karadeniz Ereğlisi ile Zonguldakta büyük taş kömürü madenleri vardır. Türkiyede daha bir çok madenler varsada bunlar az miktardadır. Türkiye son yıllarda sanayide de çok ilerlemiştir.

BAŞKENTİ. Türkiyenin başkenti 250 bin nüfuslu Ankara şehridir. Ankara Küçükasyanın merkezinde olmakla İstanbul ile İzmirle demiryolu ve havayolu ile bağlıdır. Ankara yeni sisten hükümet ve hususi güzel binalarla süslenmiştir.

ÖNEMLİ ŞEHİRLER. İstanbul, Akdenizle Karadenizin ve Avrupa ile Asyanın birleştikleri noktadadır. İzmir ve Ayvalık Akdenizde, Trabzon ve Samsun Karadenizde birer işlek limandırlar. Bursa, Konya ve Adana Türkiyenin büyük ticaret merkezidirler.

Türkiyenin idare şekli Cumhuriyettir.

Türkiyede resmi din Müslümanlıktır.

2. SURİYE

SINIRLAR. Suriye kuzeyde Türkiye, güneyde Filistin, ve Ürdün, doğuda Irak batıda da Lübnan ile sınırlanmıştır.

YÜZÖLÇÜMÜ. Suriyenin yüzölçümü 250.000 km² dir. 2.200.000 nüfusu Arap, Yahudi ve Hristiyanlardan meydana gelmiştir.

ARAZİ. Suriye arazisi Lübnan ve Antilübnan dağları ile kaplanmakla beraber merkezde büyük ve verimli bir vadi vardır. Çöllük olan doğu taraflarda hırsızlıkla geçinen Bedeviler yaşar.

İKLİM. Suriye iklimi sıcak ve kuraktır. Yazın gündüz ile gece sıcaklığı arasında büyük fark vardır.

ÜRÜNLER. Suriye ürünlerinin başlıcaları pamuk, tütün, portokal, limon ve ormanlarından çıkan kerestedir. Madenleri henüz daha işlenmemektedir. Suriyenin başkenti 200 bin nü-

fuslu Şam şehridir. Şam dokumacılığı ve silâh sapsları işlemeşi ile meşhurdur. Suriyenin ikinci şehri Haleptir. Her iki şehir halkıda sanayi ile uğraşmaktadır. Suriyenin idare şekli Cumhuriyet, resmi dinide Müslümanlıktır.

3. L Ü B N A N

YERİ. Lübnan Akdenizle Lübnan dağlarının arasında dar bir toprak parçasıdır. Eski Fenikeliler de buralarda yaşamışlardı. Lübnan ismi Tevrat ve Zeburda sıkça geçmektedir. Hr. Süleyman Kudüs mabedini yaptırmak için lâzım olan kereste ve saireyi Lübnandan getirtmiştir.

YÜZÖLÇÜMÜ. Lübnanın yüzölçümü 50.000 km², nufusuda 800 bindir

İKLİM. Lübnan dağları buralarını Suriye çölünün yakıcı sıcaklığından koruduğu için Lübnanda ılık iklim hüküm sürmektedir.

ÜRÜNLER. Lübnanda eyi ve çok miktarda portokal, limon ve kereste çıkarılır.

Başkenti 200 bin nufuslu Berut şehridir.

Lübnanın idare şekli Cumhuriyet, resmi dinide Müslümanlıktır.

4. K I B R I S

YERİ. Kıbrıs adası Doğu Akdenizde ve İskenderiye körfezinde dir. Kıbrısın eski tarihi ve medeniyeti çok parlaktır.

ARAZİ. Kıbrıs adası ovalık olmakla beraber merkezde sıradağları vardır.

YÜZÖLÇÜMÜ. Kıbrısın yüzölçümü 9300 km² dir. Nufusu 450 bindir. Bunun 380 bini Rum, 70 binide Müslümandır.

İKLİM. Sahillerde ılık, içerlerde de kıta iklimi hüküm sürmektedir.

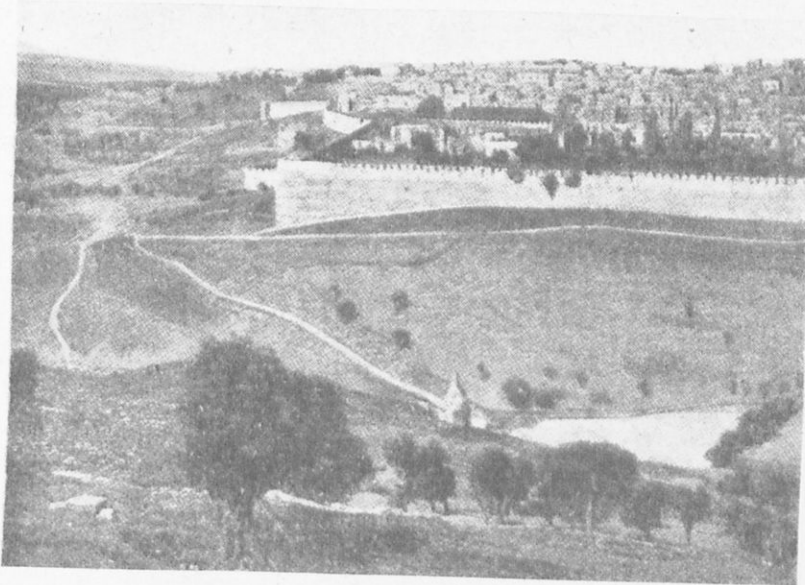
ÜRÜNNER. Kıbrısta buğday, limon, portokal ve patates çıkarılmakla beraber çok fazla balıkçılıkta yapılmaktadır. Başkenti 35 bin nufuslu Lefkoşa şehridir. Adayı idare eden İngiliz genel valisi Lefkoşada oturur. Kıbrıs İngilterenin sömürgesidir.

5. FİLİSTİN

SINIRLAR. Filistin kuzeyde Lübnan ve Suriye, güneyde Mısır ve Arabistan, doğuda Ürdün, batıda da Akdenizle sınırlanmıştır.

YÜZÖLÇÜMÜ. Yüzölçümü 60.000 km² dir. Nufusu da 1,5 milyondur.

ARAZİ. Filistin arazisi dağlıktır. Bu dağlar Antilübnan

Kudüs serif

dağlarının devamıdır. Lût gölüne dökülen Şeriya nehri Filistinini baştan başa böler. Lût gölünde asfalt, katran ve tuz olduğu için bu gölde canlı mahluk yaşamaz.

İKLİM. Sahillerde orta ve tatlı, doğuda ise fazla sıcaktır.

ÖNEMLİ ŞEHİRLER. Filistinin başkenti 80 bin nüfuslu Kudüstür. Hz. İsa Kudüste, incilin şartlarını insanlara anlatmıştır ve Hristiyanlık buradan yayılmıştır. Onun için Kudüs Hristiyanların Kutsî şehridir.

Yafa, Filistin'in ikinci şehri olup, nüfusu 50.000 dir. Tel' aviv, yeni binaları ve muntazan yolları ile, 40 bin nüfuslu yeni bir şehirdir.

Filistinde 1948 yılında İsrail devleti kurulmuştur. Bu yeni devletin başkenti Tel'aviv dir. Bu devletin sınırları henüz daha tesbit edilmemiştir. Filistinde resmi din Musevilik olup, Müslümanlık ve Ortodoks Hristiyanlık dinlerinden de birçokları vardır.

Kudüste Rum Ortodoks Patriği vardır.

6. ÜRDÜN (TRANSJORDÂN)

SINIRLAR. Ürdün doğuda Irak ve Arabistan, batıda Filistin, kuzeyde Suriye, güneyde de Arabistan ile sınırlanmıştır.

YÜZÖLÇÜMÜ. Ürdünün yüzölçümü 50.000 km² dir. Nüfusu 300 bin dir. Bu nüfus Arap, Fellâh ve Bedevilerden meydana gelmiştir.

ARAZİ. Ürdün arazisi çöllüktür. Halk burada dağınık bir halde yaşamaktadır. Ürdünün başkenti 12 bin nüfuslu Amman şehridir. Ürdünün idare şekli Meşruî krallık, resmi dinide Müslümanlıktır.

7. ARABİSTAN

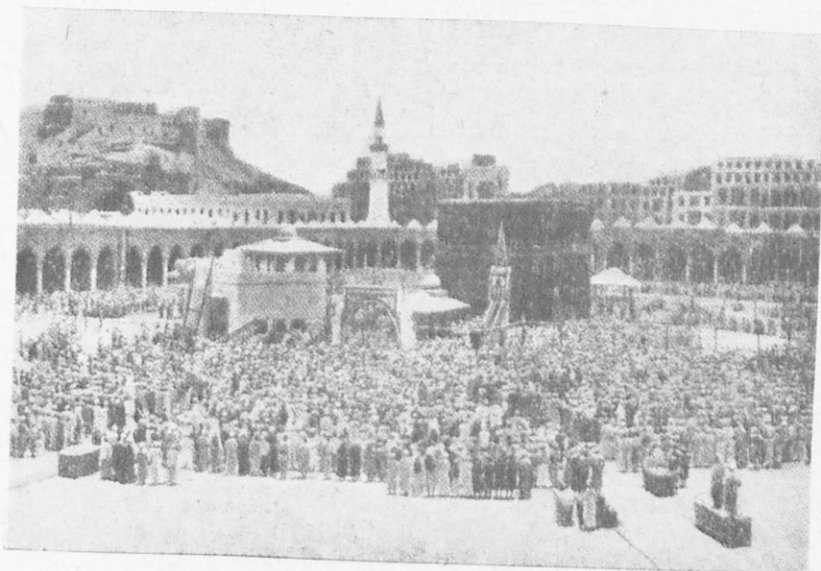
YER VE SINIRLAR. Arabistan Asyanın güney batısında ve dünyanın en büyük yarımadasıdır. Eskiden Afrika kıtası ile birleşik olan Arabistan sonradan Süveyş kanalı ile ayrılmıştır. Arabistan kuzeyde Filistin, Ürdün ve Irak, doğuda Basra körfezi, güneyde Hint Okyanusu, batıda da Kızıl denizle sınırlanmıştır.

ARAZİ. Arabistanın en fazla yeri çorak ve dağlıktır. Kuzey tarafı çöl olmakla beraber bu çölde Bedevilerin sürülerini otlattıkları küçük yeşil vahalar da vardır. Orta ve Güney Arabistanda ekime elverişli münbit ovacıklar da vardır. Arabistana yağmurlar çok seyrek yağdığından akar suları yoktur.

ÜRÜNLER. Başlıca ürünleri şeker kamışı, kauçuk, kahve, pamuk, esans (koku), hurma, limon, portokal v. s.

İKLİM. Basra körfezi sahillerinde iklim ılık ve tatlı, diğer taraflarda ise fazla sıcaktır.

YÜZÖLÇÜMÜ. Arabistanın yüzölçümü 3 milyon km², nu-

Kâabe taşı

fusuda 5 milyondur. Halkın hepsi müslüman Araptır. Arabistan idaresi üç kısma ayrılmıştır.

I. Suudî Arabistan Krallığı.

II. Yemen Krallığı.

III. İngilizlerin sömürgesi olan Aden dir.

Suudî Arabistanın başlıca Şehirleri Mekke ve Medinedir.

Hazreti Muhammet bunların birincisinde doğmuş, ikincisinde de ölmüştür. Bunun için bu iki şehir Müslümanların en mukaddes yerleri olarak tanınmıştır. Suudî Arabistanın yegâne limanı Ciddedir.

Yemenin başkenti Hudaydadır. Kahvesiyle çok meşhur ve kahve tohumunun bütün dünyaya yayıldığı küçük Moka şehri Yemenedir. Araplar eski bir millet olmakla beraber göçebe (gezgin) olarak yaşarlar. Arapların en kıymetli dostları at ve devedir.

8. İ R A K (M E Z O P O T A M Y A)

SINIRLAR. Irak batıda Suriye ve Ürdün, doğuda İran, Kuzeyde Türkiye, güneyde de Arabistan ve Basra körfezi ile sınırlanmıştır. Bu ülke Fırat ve Dicle nehirleri ile çevrildiği için bir adaya benzer.

ARAZİ. Irak toprakları ekime elverişli ve bitelik bir düzlüktür. Güneydeki dağlar Kürt dağlarının devamıdır.

YÜZÖLÇÜMÜ. Irakın yüzölçümü 350.000 km², nüfusunda 3,5 milyondur.

Halkın hepsi Arap ırkındandır.

İKLİM. Irak iklimi kuzeyde ılık ve tatlı, güneyde ise çok sıcaktır.

ÜRÜNLER. Başlıca ürünleri tahıl, pirinç üzüm, limon ve portokaldır. Irakta çok fazla petrol kuyuları da vardır.

Başkenti 150 bin nüfuslu Bağdat tır. Bu şehir eskiden meşhur Babil şehrinin harabeleri üzerine kurulmuştur. Diğer önemli şehirleri Basra ve Musuldur. Musulda dünyaca tanınmış yün ve pamuklu kumaşları dokuyan fabrikalar vardır.

Irakın idare şekli, Meşrutî Krallık, resmi dininde Müslümanlıktır.

9. K A F K A S Y A

YERİ. İsmi Kafkas Dağlarından alan bu ülke Karadeniz ile Hazer denizi arasındadır.

ARAZİ. Arazinin çoğu dağlık olmakla beraber kuzeybatıdan güney batıya uzanan Kafkas dağlarının arasında küçük, küçük vadiler vardır.

YÜZÖLÇÜMÜ. Kafkasyanın yüz ölçümü 500.000 km². nü-

fusu da 12 milyondur. Kafkasya halkı birçok milletlerden karışiktır.

İKLİM. Kafkasya iklimi çok değişiktir. Bulunduğu mevkiye göre bazı yerde iklim rutubetli, bazı yerde çok soğuk, bazı yerde de sıcaktır.

ÜRÜNLER. Kafkasya toprakları çiftçilik ve hayvancılığa çok elverişlidir. Başlıca ürünleri tahıl, pamuk, pirinç, ipek, yağ ve peynir dir. Kafkasyada çok sayıda petrol kuyuları vardır. Kafkasya, Gürcüstan, Ermenistan ve Azerbeycan isminde, üç devlete ayrılır. Bu delettlerin her üçü de Rus Sovyetler Birliğine bağlıdır.

Kafkasyanın başkenti 250 bin nüfuslu Tiflis şehridir. Diğer önemli şehirleri Bakü ve Batumdur. Bu şehirlerden birincisi Hazerdenizi, diğeri de Karadeniz sahilindedir. Baküda çıkarılan petrol, yer altındaki borular vasıtasıyla Batuma akıtılır. Erministanın başkenti Erivan şehridir. Tevratın yazdığına göre, Hazreti Nuhun gemisi büyük tufandan sonra, Erivan şehri yakınındaki Ararat dağının zirvesine oturmuştur.

B. ORTA ASYA DEVLETLERİ

1. İRAN

SINIRLAR. İran doğuda Türkistan, Afganistan ve Pakistan, batıda Türkiye, Irak ve Basra körfezi, Kuzeyde Hazer denizi, güneyde de Arabistan denizi ile sınırlanmıştır.

ARAZİ. İran dağlık bir memleket olmakla beraber yağmurlar yağıdıkça bataklıklar haline gelen ovaları da vardır.

YÜZÖLÇÜMÜ. İranın yüzölçümü 1.600.000 km², nüfusu da 12 milyondur. İran halkı Şafiî meshebindedir.

İKLİM. İklim sahil boylarında kurak ve sıcak, kuzeyde ise gündüzleri sıcak geceleri de fazla soğuktur.

ÜRÜNLER. İran ürünlerinin başlıcaları tahıl, afyon, pamuk, ipek ve hayvancılıktır. Sanai henüz daha gelişmemiştir. El ile dokunan İran halıları dünyaca tanınmıştır. Basra kör-

fezi dolaylarında çok fazla petrol kuyuları vardır. Bu kuyulardan çıkarılan petrol borular vasıtası ile Abadandaki depolara akıtılır, ve oradanda Perse körfezi limanlarına.

İranın başkenti 250 bin nüfuslu Tahrandır. Eski başkent olan İsfahan şehri güneydedir.

İranın idare şekli Meşrutî Krallıktır. Krala «Şah» ünvanı verilir.

İranlılar eski milletlerden olmakla beraber eski zamanlarda bütün Küçükasya ve Balkan yarımadasını zaptetmişlerdi. Tarihlerde Yunanlılarla olan savaşlarını okuduk.

2. AFGANİSTAN

YERİ VE SINIRLARI. Afganistan İran yaylasının doğu kuzeyindedir.

Doğuda Çin, güneyde Belüçüstan, Batıda İran, kuzeyde de Rus idaresine bağlı Türkistan ile sınırlanmıştır.

ARAZİ. Afganistanın doğu kuzey tarafı dağlık, güney tarafı ise mümbit ovalıktır.

DAĞLAR. Doğu kuzeyde Hindukuş sıradağları uzanır. Bunların en yüksek tepesi 7.700 m dir.

NEHİRLER. Amu Derya nehri Hindukuş sıradağlarından inerek Aral gölüne dökülür.

İKLİM. Afganistan iklimi çok kurak olmakla beraber, doğuda yüksek dağların tesiri ile soğuklar, batı güneyde ise sıcaklar fazladır.

ÜRÜNLER. Afganistan ürünlerinin başlıcaları buğday, pirinç, sebze ve pamuk olur. Toprak altında zengin kurşun, kükürt, demir ve altın madenleri vardır. Afganistanda hayvancılık çok ilerlemiştir. Büyük ve sık ormanlarında arslan, kaplan, sırtlan ve fil gibi büyük ve vahşi hayvanlar da vardır.

YÜZÖLCÜMÜ. Afganistanın yüzölçümü 730.000 km², nüfusu da 10 milyondur. Halkın %90 Müslüman, geri kalanı da Putperesttir.

Burada konuşulan dil Türkçe ve Acemcedir.

İDARE ŞEKLİ. Afganistan Krallıkla idare olunur. Krala «Emîr» ünvanı verilir. Başkenti 150 bin nüfuslu Kâbil şehridir. Diğer önemli şehirleri Herat ve Kandehardır.

NAKLİYAT. Afganistanda düzgün şose ve demiryolu olmadığından nakliyat eskisi gibi deve ve atlarla yapılır.

3. TÜRKİSTAN

YERİ. Türkistan Sibirya, Mogolistan, Çin, Afganistan, İran ve Hazar denizi arasında bulunan bir memleketdir.

ARAZİ. Türkistan arazisinin 3/4 ü step ve çöllüktür. 1/4 i ise ovalık olup buradan fazla miktarda sebze, tahıl ve saire çıkarılır. Halkın çoğu hayvancılıkla geçinir.

İKLİM. Türkistan iklimi yazın çok sıcak, kışın da çok soğuktur.

YÜZÖLÇÜMÜ. Türkistan bağımsız bir devlet olmadığı için yüzölçümü ile nüfusu kesin olarak bilinemez. Türkistan Rusya, Çin ve Afganistanın idaresindedir. En önemli şehirleri Taşkent, Hive, Buhara ve Semerkantır. Bunlardan Taşkent 450 bin nüfuslu olup, Batı Asyadan Doğu ve Kuzey Asyaya geçen kervanların merkezidir. Halkın hepsi Müslümandır. Türkestanda bütün nakliyat deve ve atlarla yapılır.

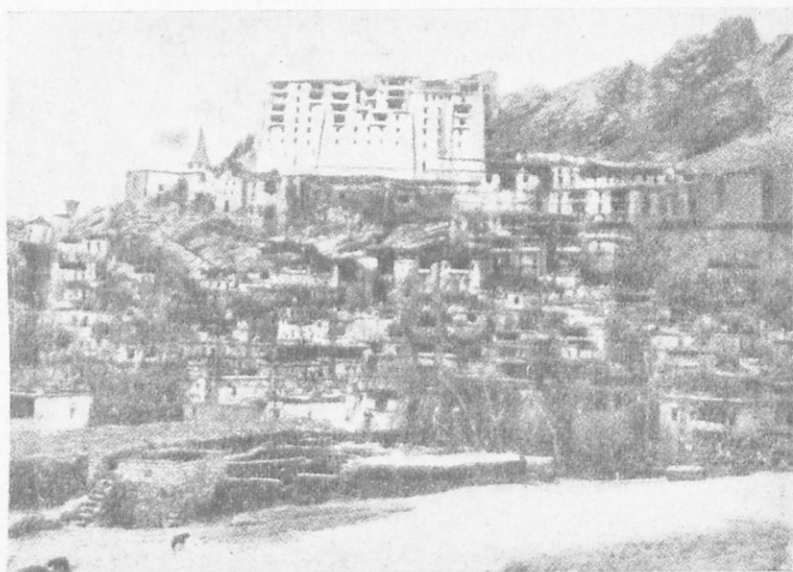
4. TİBET

YERİ. Tibet boydan boya dünyanın en büyük yaylası olmakla beraber, Himaleya ve Karakurum sıradağları ile Çin devleti arasındadır.

YÜZÖLÇÜMÜ. Tibetin yüzölçümü. 2,5 milyon km², nüfusu da 6 milyondur. Halk Mogol ırkından olup renkperlikle uğraşarak göçebe olarak yaşarlar. Toprak altında fazla miktarda maden olmasına rağmen, bunlar henüz daha işlenmemektedir.

İDARE ŞEKLİ. Bu devletin din başkanı olan zat aynı zamanda devlet başkanıdır. Bu zata «Dalaylâma» ünvanı verilir. Tibet halkı putperest olduğundan Dalaylâmaya Allah gibi taparlar.

Tibetin başkenti Lasa şehridir. Tibet her ne kadar bağımsız bir devlet ise de daima Çin tesiri altındadır

Laşada Dalaylama Konağı

C. GÜNEY ASYA DEVLETLERİ

1. HİNDİSTAN

YERİ. Hindistan Tibetin güneyinde ve Asyanın merkez güneyini kaplıyan büyük bir ovadır. Himaleya dağları Hindistanın kuzey sınırını bir kale gibi kaplayıp kuzeyden gelen düşmanla kuvvetli soğuklara karşı durur.

NEHİRLER. Bu ülkeye ve döküldüğü okyanusa «Hint» ismini veren İndus nehri, Bengal körfezine dökülen Ganj ve Brahmaputra nehirleri ve bunların binlerce kolları Hindistan ovalarını sular. Hindistan putperestleri Ganj ve Brahmaputra nehirlerine Allah gibi taparlar. Ölümlerini bile bu nehirlerin kıyılarında yakarak küllerini nehrin sularına atarlar.

ÛRÜNLER. Hindistan ürünlerinin en başında pirinç, ipek, pamuk, banana, çeşitli baharat ve esanslar gelir. Toprak altında zengin demir, elmas, taş kömürü ve saire mandenler vardır. Hindistanda el dokumacılığı çok ilerdedir.

İKLİM. Güneyde sıcak ve rutubetli, kuzeyde kurak ve kıta iklimi hüküm sürür.

İDARE ŞEKLİ. Hindistan 1946 senesine kadar İngiliz sömürgesi idi. O tarihte Hindistanda «Hindistan» ve «Pakistan» adlı iki ayrı bağımsız devlet kurulmuştur.

I. HİNDİSTAN. Hindistan 350milyon nüfuslu bir devlettir. Başkenti Yeni Delhidir. Bombay, Kalkuta ve Madras Hindistanın önemli, büyük ticaret limanlarıdır. Hintlilerin hepsi putperest olup, bir kısmı Budist, birkısmı da Brahmanisttir.

II. PAKİSTAN. Bu isim, pak (temiz) kelimesinden alınmıştır. Pakistanın nüfusu 80 milyon, başkenti de İndüs nehrinin denize döküldüğü yerde Karaşi şehridir. Eskiden bağımsız bir devlet olan Belücüstan, Pakistan devleti kurulduktan sonra onunla birleşmiştir.

DİN. Pakistan halkının hepsi Müslümandır. Pakistanla Hindistan arasında Kaşmir isminde çok zengin bir devlet bulunur. Kaşmirin en önemli şehri Lâhoredir. Hindistanla Pakistan, Kaşmiri kendilerine katmak için, henüz daha anlaşamamaktadır.

SEYLAN. Hindistanın güneyinde bulunan Seylan adası 1946 yılından beri bağımsız bir devlettir. Hindistanda çıkan ürünlerden fazla olarak Seylanda çay ve İnci çıkarılır. Seylanın başkenti Kolombo şehridir.

YÜZÖLÇÜMÜ. Bütün Hindistanın yüzölçümü 5 milyon km2 dir. Hintliler zeki, dürüst karakterli ve çok misafirperver insanlardır. Putperest Hintlilerde halk dinlerine göre dört sınıfa ayrılmışlar ve kat'iyen bir birleriyle temas etmezler. Bu günkü devlet adamları, bu ayrılıkları kaldırmak için uğraşmaktadırlar. Hindistan esrarengiz bir memleket olmakla beraber, fakirleri (göz bağıcı) ve dünyanın hiç bir yerinde olmayan çeşitli dinleri ile meşhurdur.

2. HİNDİÇİNİ

YERİ. Hindiçini Asyanın güneydoğusunda, Hindistan ve Çin arasında büyük bir yarımadadır.

NEHİRLER. Kuzeyden güneye doğru akan İravadi, Saluen, Menan ve Mekong nehirleri ile sulanan Hindiçini toprakları çok verimlidir.

İDARE ŞEKLİ. Hindiçini idarece dört kısma ayrılmıştır.

I) Burma, başkenti Rangun şehridir. Bu devlet 1946 yılında İngiltere idaresinden ayrılmıştır.

II) Siyam, başkenti Bangkok şehri. İdaresi de Bağımsız Krallıktır.

III) Annam, Fransız sömürgesi olup başkenti Saygon şehridir.

IV) Malakka yarımadası. Başkenti Singapur şehridir. Bu şehir Hint Okyanusu ile Büyük Okyanusun kilit noktasında olduğu için önemi çok fazladır. Malakka İngiliz sömürgesidir.

ÜRÜNLER. Hindiçinide tütün, şeker kamışı, yağ ve pirinç çıkarılmakla beraber topraklarında zengin madenleri de vardır.

YÜZÖLÇÜMÜ. Hindiçininin yüz ölçümü 2 milyon km², nüfusuda 45 milyondur. Halkın hepsi putperesttir.

3. SUNDA ADALARI (Malezya)

YERİ. Bu adalar Asya ve Avustralya kıtaları ile Hint Okyanusu, Büyük Okyanus ve Çin denizi arasında bulunur. Bilginlerin kanaatine göre çok eski zamanlarda Asya ile Avustralya kıtaları birleşik imişler. Sonraları yer depremleri tesiri ile buralarını denizler kaplıyarak bu adalar meydana gelmiş. Bu adalarda arazi çok dağlıktır. Bu dağların çoğu da yanardağdır. Adaları çevreleyen denizler çok taşlık olduğundan gemiciler için fazla tehlikelidir. Buralarda inci kabuklarının birleşmesinden meydana gelen bir çok adacıklar da vardır. Bu adalarda yağmurların fazla yağmasından iklim rutubetli ve sıcaktır.

YÜZÖLÇÜMÜ. Bu adaların yüzölçümü 2.200.000 km², nüfusu da 65 milyondur. Halkın 3/4 ü Müslüman, geri kalanları da putperest ve Hristiyanıdır.

İDARE ŞEKLİ. Sunda adaları, Sumatra, Borneo, Java ve Selebes adındaki dört büyük ada ile Küçük Sunda ve Moluk adalarından meydana gelmiştir. Bütün bu adalar 1946 yılına kadar Hollanda sömürgesi olup, o tarihten beri de bağımsız birleşik devletlerdir.

Merkez devleti Java adasındaki Yakarta (Batavya) şehridir. Bu adaların en zengin ve en önemlisi Java olmakla beraber başlıca ürünleri çeşitli baharat, çay ve esanstır. Adanın küçük olmasına rağmen üzerinde 50 milyon insan yaşar. Sunda adalarının kuzeyinde bulunan Filipin adaları da bunlardan sayılırlar.

Filipinler 1897 yılına kadar İspanyolların, o tarihten 1946 yılına kadar Amerika B. D. idaresinde, o tarihten beri de bağımsız devlet olarak yaşarlar. Bu devletin başkenti Luzon adasındaki Manila şehridir.

D. DOĞU ASYA DEVLETLERİ

1. ÇİN

Çin devletine Çinden başka Dış Mogolistan, Doğu Tibet, Doğu Türkistan ve Mançurya memleketleri de bağlıdır.

YÜZÖLÇÜMÜ. Çinin yüzölçümü 10 milyon km² (Avrupa kadar), nüfusu da 480 milyondur.

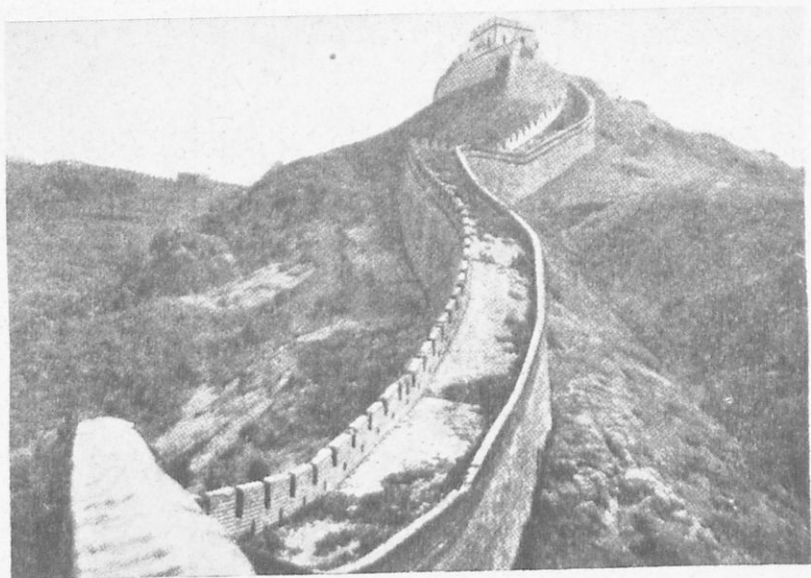
ARAZİ, DAĞ VE NEHİRLER. Büyük Okyanusa uzanan doğu sahilleri ovalık olup, Hoank - Ho ve Yang - Çe nehirleri ile sulanır. Bu nehirler karların eridiği zaman taşarak bu memleketeye büyük zarar yaparlar. Çinin batı tarafı dağlık olup oralara yabancıların girmesi yasak olduğundan oradaki halkın yaşayışı hakkında bilgimiz yoktur.

İç Mogolistanın kuzeyinde, Asyanın en büyük çölü olan, Gobi çölü bulunur.

ÜRÜNLER. Çinin ovaları çok verimli olup bol miktarda

tahıl, pirinç pamuk, çay, şeker kamışı ve sebze çıkarılır. Çiftçilerin aletleri her ne kadar yeni sistem değilse de kendileri gayretli ve çalışkan insanlardır. Yüksek yaylalarda sürülerle koyunlar beslenir. Toprak altı madenleri çoksa da bunların çok azı işlenmektedir. Çinde düzgün şose ve demiryolu olmadığından bütün nakliyat deniz ve nehirlerdeki gemiler

Büyük Çin Caleleri

vasıtası ile yapılır. Eski bir millet olan Çinliler Mogol ırkındırlar. Gemicilerin kullandıkları pusulayı, barutu, mafbbaa ve kâğıdı icat eden Çinlilerdir. O zamanlar yalnız çinliler tarafından bilinen ipek böceği de Bizans zamanında Avrupa'ya yayılmıştır. Çinliler sabırlı, aza kanaat eden ve çok çalışkan bir millettir. Çok acaip adetleri vardır. Fakirlikten ev yapamıyan milyonlarca Çinli, ömürlerini deniz ve nehir kıyılarında küçük sandallar içinde geçirirler. Çinin başkenti 1,5 milyon nüfuslu Pekin şehridir. Şangay, Nanking, Hankçeu ve Kanton Çinin en büyük limanlarıdır. Kanton şehrinin do-

ğusunda ufak bir ada üzerinde meşhur Hong-Kong limanında vardır. Ada halkı ticaretle oğraşmaktadır. İngiliz idaresinde olan bu ada Büyük Okyanustaki İngiliz harp gemilerinin sığınak yeridir. Çindenizindeki Formosa ve Hainan adaları Çine bağlıdır.

DİN. Çin halkının en fazlası putperest (Budist ve Konfuçist) olmakla beraber Müslüman, Hristiyan ve Musevi olanları da vardır.

2. K O R E

YERİ. Kore Mançuryanın güneyinde japon denizi ile Sarı denize uzanan bir yarımadadır.

ARAZİ. Arazinin çoğu dağlık olup güney kıyılarında ufak ovaları da vardır.

YÜZÖLCÜMÜ. Korenin yüzölçümü 150 bin km², nüfusu da 8 milyondur.

KORE İDARESİNİN TARİHİ. Kore 700 sene Çinin idarısında bulunduktan sonra 1905 senesinde japonların eline geçti.

1945 yılında Birleşmiş Milletler vasıtası ile bağımsız bir devlet haline getirilen Korede ; kuzeyde Sovyet Rusya tesiri ile ayrı bir komünist hükümeti kuruldu.

Kuzey Korenin başkenti Piyonk - Yank şehri, demokrat Güney Korenin de Seul şehridir.

3. J A P O N Y A

Japonya Yezo, Nipon, Sikoku ve Kiyusiyu adındaki dört büyük ada ile kuzeye doğru uzanan Kuril takım adaları ve güneye doğru uzanan Riu - Kiu takım adalarından meydana gelmiştir.

ARAZİ. japonya arazisi dağlık olduğundan her görünen yer tepelerle kaplıdır. Bu tepeler arasında ekilmeğe elverişli küçük ovacıklar da vardır. japonyada zelzelesiz gün geçmez. En yüksek dağı 4000 m yüksekliğindeki Fuji - Yama yanardağıdır.

NEHİRLER. japonyada büyük nehirlerin olmamasına rağmen çiftçilerin faydalandıkları çok sayıda ırmak ve çaylar vardır.

İKLİM. japonya iklimi çok sıhhi ve tatlıdır. Yağmurlar çok boldur.

ÛRÜNLER. japonyada tahıl, pirinç, soya, patates, çay, tütün, fasulya, bakla, nohut ve bol miktarda da sebze çika-

Tokyo

rılır. Başlıca yiyecekleri pirinçtir. japonlar balıkçılıkta çok ileri gitmişlerdir. Topraklarında çok fazla altın, gümüş, bakır, çinko, demir, kalay, cıva ve petrol madenleri vardır. japonlar endüstride çok ileri gitmişlerdir. japonyanın başkenti 2,5 milyon nüfuslu Tokyodur. Yokohama ve Osaka büyük limanlardandır. Bu üç şehrin binaları zelzeleye dayanacak şekilde yapılmıştır.

NAKLİYAT. japonyada düzgün şoseler ve demiryolları çok fazladır. Nakliyat en modern vasıtalarla yapılır.

YÛZÖLÇÛMÛ. japonyada yüzölçümü 680 bin km², nüfusu da 85 milyondur. Halkın hepsi putperesttir. Az miktarda Hristiyan da vardır.

İDARE ŞEKLİ. japonyanın idare şekli Meşrutî Krallıktır. Krala «Mikado» ünvanı verilir. Çalışkan ve terakkıyı seven japonlar çiçeği de çok fazla severler. 50-60 sene zarfında bilhassa son yıllarda medeniyette çok ileri gitmişlerdi. Ne yazıkki ikinci cihan harbinde Alamanlarla birlikte girdikleri savaşta yenilerek çok büyük zararlara uğradılar. Bilhassa dünyada ilk defa atılan atom bombaları Hiroşimo ve Nagasah isimindeki 100 er bin nüfuslu şehirlerini kül etmiştir. Şimdi de kendi gayretleri ve Amerikanın yardımı ile eski mevkilerini kazanmağa çalışıyorlar.

4. SİBİRYA

Sibirya; Asyanın kuzey kısmını kaplıyan 1,5 Arrupa büyüklüğünde 15 milyon km² lik bir yerdir. Bu ucu bucağı görmeyen yerin 2/3 ini ormanlar kaplar. Geri kalan yer de stepler, bataklıklar, çöller, kuzey tarafında buzlar kaplar. Bu memleket halkı ile iklimi yabancılara güler yüz göstermediğinden Sibirya ismini duyan yabancılar adeta ürperirler. Tarihlerden öğrendiğimize göre eskiden beri burası Rusların sürgün yeridir. Bu ülkenin büyüklüğüne göre nüfusu ancak 12 milyondur.

SINIRLAR. Sibirya kuzeyde Kuzey Buz Denizi, doğuda Bering ve japon denizleri, güneyde Mançurya, Mogolistan ve Çin, batıda da Ural dağları ile sınırlanır.

DAĞLAR. Sibiryanın en büyük dağları; Stanavoi, Yablonoi, Sayan, Altay ve Ural dağlarıdır.

NEHİRLER. Sibirya nehirlerinden Obi, Yenisey ve Lena nehirleri Kuzey Buz Denizine döküldüklerinden senenin 9 ayında donukturlar.

GÖLLER. Sibiryada en büyük göller Baykal, Balkaş ve Aral gölleridir.

İKLİM. Sibirya iklimi çok soğuktur. Kuzeyde soğukluk bazan sıfırdan aşağı 70° ye kadar iner. İklim doğu ve güneyde biraz daha yumuşaktır.

ÛRÛNLER. Ural dağlarının batı tarafı ile Hazer denizi arasındaki yerlerde kendilerine lâzım olacak kadar tahıl yetişir. Kuzeyde yaşayanlar ise balıkçılık ve avcılıkla geçinirler. Ormanların çok oluşundan, fazla miktarda kereste de çıkarılır. Doğuda altın, gümüş ve maden kömürü gibi kıymetli madenler çıkarılır. Önemli şehirleri Omsk, Tomsk, ve İrkutsktur. Önemli limanları da Büyük Okyanus sahillerindeki Vladivostok ve Nikolayevski limanlarıdır.

NAKLİYAT. Sibiryada Moskovadan Vladivostoka kadar uzanan 10 bin km uzunluğunda bir demir yolu vardır. Bu yoldan başka nakliyat vasıtası yoktur. Köylüler nakliyatı köpek ve ren geyikleri tarafından çekilen kızaklarla yaparlar.

Sibirya Rus Sovyetler Birliğine bağlıdır.

2. ΑΦΡΙΚΑ

Afrika; Avrupa ve Asyadan sonra eski dünyanın üçüncü kıtasıdır. Doğu yarımkürede bulunup yüzölçümü 30 milyon km², nüfusu da 150 milyondur. Afrika; yarımada, körfezleri olmayan sahilleri düz bir kıtadır. Halkın pek çoğu medeniyette gerikalmış ve yabancı sevmez insanlardır. Halkın pek çoğu iş ve san'at bilmediklerinden bir kısmı insan eti yiyen vahşilerdir. Afrika halkı diğer kıtalara nazaran çok geridir.

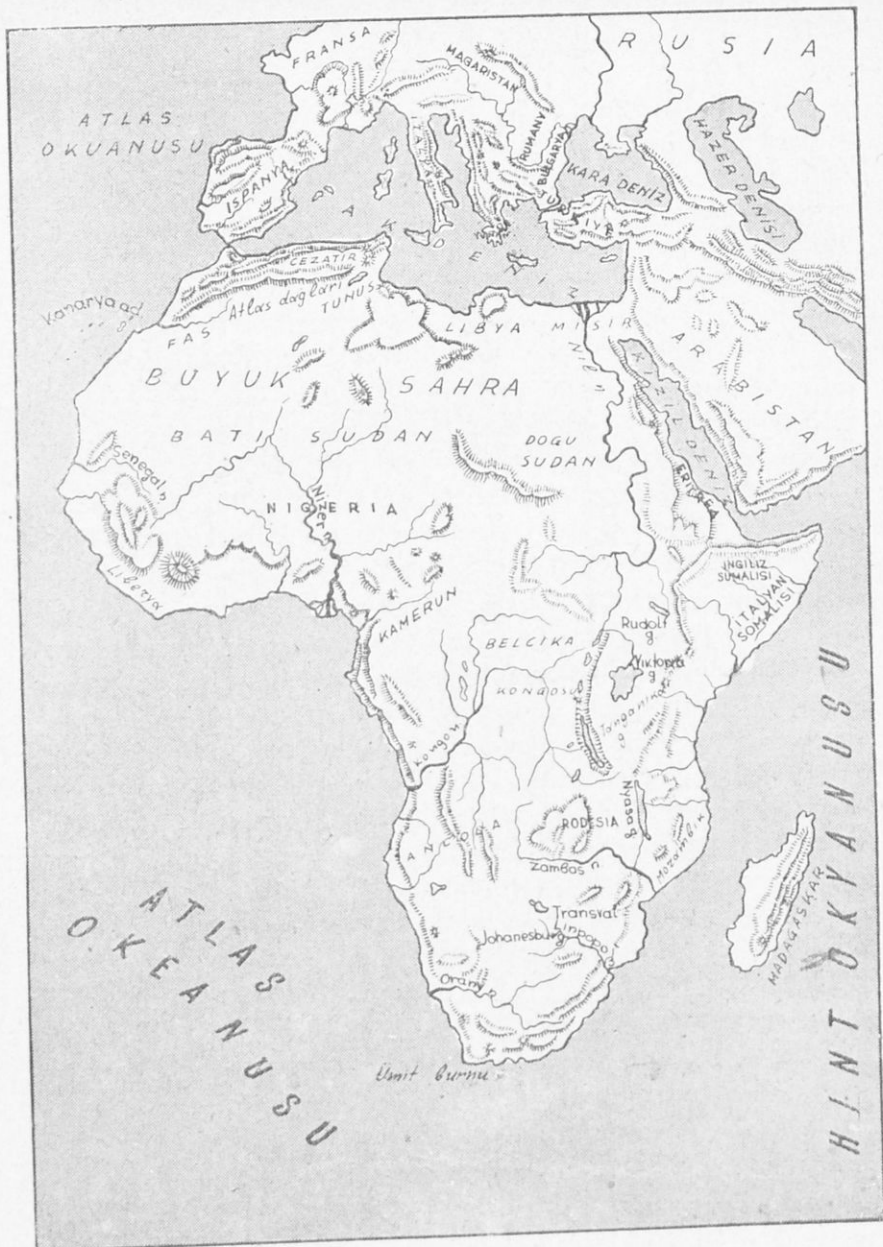
DAĞ, ÇÖL VE OVALAR. Afrikanın kuzeybatısında Atlas dağı, doğusunda da Habeşistan ve Kenya dağları vardır. Bu dağların en yüksek tepesi 6010 m yüksekliğindeki Kilimanjaro tepesidir. Afrika kıtasının kuzeyinde 10 ile 25 inci Kuzey paralel dairelerinin arasında Büyük Sahra Çölü bulunur. Bilginler bu çölün çok eski zamanlarda deniz olduğunu söylerler. Afrika nehirlerinin her iki tarafı nehir boyunca ovalıktır.

İKLİM, BİTKİ VE HAYVANAT. Afrika kıtasının en fazla yeri sıcak kuşakta olduğu için iklimide sıcaktır. Burada kurak ve yağmur mevsimi diye iki mevsim vardır. Sıcak ve yağmurların bol olmasından dünyanın en büyük ağaçlı ve sık ormanların içinde arslan, kaplan, fil ve timsah gibi vahşi hayvanlar yaşar. İklimi insan sıhhatına elverişli olmayan bu yerlerde Malarya (sıtma) hastalığı insanı 24 saatte öldürür. Buralarda gündüzler ne kadar sıcaksa geceler de o kadar soğuktur. Çöllerde hayvan olarak yalnız deve, bitki olarak yalnız hurma ağacı bulunur. Kuzey ve güney sahillerin iklimi ılık ve tatlı olduğundan, oradaki insanların yaşayışları bizimkine uymaktadır.

ÜRÜNLER. Afrika ürünlerinin başlıcaları tahıl, hurma, incir, üzüm, banana, orman ürünleri, hayvancılık ve balıkçılıktır. Afrika topraklarında kıymetli madenler her ne kadar çok ise de bunlardan yalnız kuzey ve güney sahillerdeki altın, gümüş v. s madenleri işlenmektedir.

NEHİRLER. Nil uzunlukça dünyanın ikinci ve Afrikanın en büyük nehridir. Bu nehrin suları Viktoria ve Tana gölle-

Afrika Kitasının Tabii Haritası

rinden çıkararak Akdenize dökülür. Diğer önemli nehirleri Kongo, Nijer, Senegal ve Zambes nehirleridir. Bu son dört nehirde şelâlelerin çokluğundan üzerlerinde gemiler işleyemez. Bunlardan başka yağmur mevsiminde hızlı akan binlerce çay meydana gelse de suları denize dökülmeden kumların içinde kaybolur gider. Bu çayların tesiri ile Afrikanın büyük Tana, Rudolf, Viktoria, Tanganika, Niaşa v. s gölleri meydana gelir

HALK. Afrika halkının en çoğu Siyah ırktandır. Afrikanın kuzey sahillerinde Arap ve Berberiler, Orta Afrikada Zenciler, güneyde de Kâfir, Otentot ve Zulular yaşamaktadırlar.

SİYASAL BÖLÜM. Afrikanın bağımsız devletleri şunlardır. Mısır, Habeşistan, Libya ve Liberyadır. Kalan yerlerin çoğu İngiliz ve Fransız sömürgesi olmakla beraber Belçika, İspanya, Portekiz ve İtalyanında küçük sömürgeleri vardır. Atlas Okyanusu ile Akdenizin birleştiği, Cebeli Tarık (Yıvraltar) boğazının karşısındaki 80 bin nüfuslu Tanger şehri İngiliz, Fransız ve İspanyolların birleşik idaresindedir.

A. BAĞIMSIZ DEVLETLER

1. MISIR

YERİ VE SINIRLARI. Mısır Afrikanın kuzeydoğusundadır. Kuzeyde Akdeniz, doğuda Kızıldeniz, güneyde Sudan, batıda da Sahra çölü ile sınırlanmıştır.

ARAZİ. Mısır arazisi Nil nehri tarafından sulanarak verimli bir hale gelen büyük bir ovardır. İngilizler Nilin sularını kontrolleri altına almak için Assum şehrinde büyük su bentleri yapmışlardır. Bu bentler sayesinde çiftçilerin istediği zaman tarlalarına su salınır. Onun için Mısırlılar taşkınlık ve kuraklıktan korkmazlar. Böylece de tarlalarını 3 defa ekip biçerler.

İKLİM. İklim Güney Mısırdaki ılık ve çok rutubetli, kuzeyde de çok sıcak ve kuraktır.

ÜRÜNLER. Mısırdaki tahıl, pamuk, bakla, portokal, limon, hurma, banana ve şeker kamışı bolbol yetişmekle beraber bol miktarda da at, keçi ve koyun beslenir. Mısırın bazı yerlerinde petrol kuyuları da vardır.

HALK. Mısırdaki yapılan son hafriyatlardan anlaşıldığına göre eski Mısırlılar 6000 sene evvel medeniyette çok ileri gitmişlerdi. Simdi rençperlik yapmakta olan Fellahlar çalışkan,

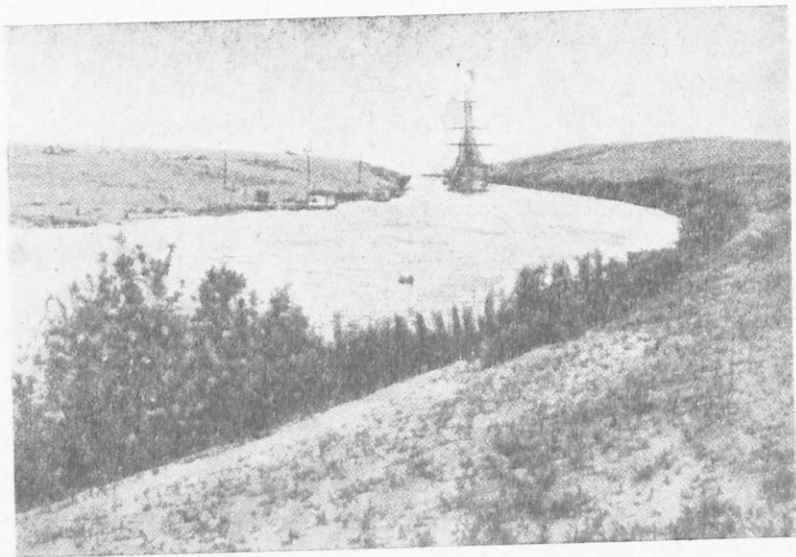

Heops Piramiti

sabırlı ve aza kanaat eden insanlardır. Yarı yabancı bir vaziyette olan Bedeviler göçebe halinde hayvancılık yaparlarsa da bazı defa hirsizliğe de baş vururlar.

Mısırın başkenti bir milyon nüfuslu Kahiredir. Araplar tarafından inşa edilen bu şehir Arap mimarisinde bir çok cami ve binalarla süslüdür. Kahirenin dışında eski zamanlardan kalma Menfis şehrinin harabeleri ile üç Firavunun Piramit şeklindeki mezarları vardır. Mısırın diğer önemli şehirleri şunlardır. 1) Milattan 331 yıl önce Büyük İskender tarafından kurulan İskenderiye şehri 2) Assuan 3) Tanta 4) Man-

sura. Bunlardan başka 1869 yılında açılarak Akdenizle Kızıldenizi birleştiren kanal üzerinde Port Said, İsmailiye ve Suveyş isiminde üç yeni şehir kurulmuştur.

Suveş Kanalı

Suveş şehrinin yanındaki 160 km uzunluğundaki kanala «Suveyş Kanalı» denmiştir

YÜZÖLÇÜMÜ. Mısırın yüzölçümü 990 bin km², nüfusu da 15 milyondur.

Mısırın idare şekli Meşrutî krallık, resmi dini de Müslümanlıktır.

Mısırın bütün şehirlerinde okul ve kiliseleri olan Rum azınlığı yaşar. Rum Ortodoks patriği İskenderiyede oturur.

2. HABEŞİSTAN (ETİOPIA)

Habeşistan 1000—4000 m yühseklik te ucağı bucağı olmayan büyük bir yayladır. Arazi dağlık olup, bu dağlar arasında yeşil vadiler de vardır. Habeşistanı Şapdenizinden

ayıran Eritre isminde bir memleket vardır. Eritre ikinci cihan savaşına kadar İtalyanların idaresinde idi: Şimdi de muvakkaten İngilizlerin elindedir. Habeşistan denizle birleşmek için burasını istemektedir. Habeşistanın yüzölçümü 1.200.000 km², nüfusu da 15 milyondur.

İKLİM. Habeşistan her ne kadar sıcak kuşakta ise de, mevkii yüksek olduğundan iklimi ılık ve tatlıdır. Senenin altı ayında durmadan yağmur yağar.

ÜRÜNLER. Habeşistanda tahıl, kahve, ekmek ağacı ve şeker kamışı çıkarılmakla beraber, büyük yaylalarında da çok miktarda koyun, at, öküz ve katır beslenir. Habeşlerin çoğu büyük ormanlarda arslan, kaplan gibi vahşi hayvan avcılığı ile geçinirler. Fil; Habeşistanda ev hayvanı gibi her işte kullanılır.

HALK. Çok eski bir millet olan Habeşler eski sülâlelerinin Hz. Süleyman ile ticarî münasebette bulduklarını söyleyerek övünmektedirler. 1936 yılında İtalyanlar bütün medenî dünyanın protestosuna rağmen zehirli gaz kullanarak Habeşistanı âdice işgal etmişlerdir. Habeşler İkinci cihan savaşında İtalyanları vatanlarından kovarak tekrar bağımsızlıklarını kurtardılar. Habeşistanın biricik limanı vardır. O da Fransız Somalisindeki Gibuti şehridir. Cibuti Adis Abebaya demir yolu ile bağlıdır.

Habeşistan Krallıkla idare olunur. Krala «Neguş» ünvanı verilir. Habeşler Hristian olup, çok azıda müslümandır.

3. LİBERYA

Liberya Batıkuzey Afrikasının güneyinde ve Fransa sömürgeleri olan Senegal, Sahra ve Altın sahili memleketleri arasında bulunur. Liberya; bir zamanlar Afrikadan Amerikaya götürülen kölelerin sonradan serbest bırakılmaklarıyla kurulan bir devlettir. Bu devlet Amerikanın desteği ile kurulmuştur. Bu devleti serbest bırakılan köleler kurduğu için buraya Liberya (Hürler) adı verilmiştir Liberyanın

yüzölçümü 100 bin km², nüfusu da 1,5 milyondur. Başkenti Monrovia şehri, idare şeklide Cumhuriyettir.

4. LİBYA

Libya Trablusgarp ve Bingazi isimindeki iki ülkenin birleşmesinden meydana gelmiştir.

SINIRLAR. Libya doğuda Mısır, batıda Tunus ve Cezair, güneyde Sahra, kuzeyde de Akdenizle sınırlanmıştır.

ARAZİ. Libya arazisinin çoğu çöl olmakla beraber sahil-lerde sulanarak ekilen ovaları da vardır.

ÜRÜNLER. Libyada tahıl, hurma, tütün, badem, limon ve portokal çıkarılmakla beraber ovalarında öküz, keçi ve büyük kuyruklu koyunlar beslenir. Sahillerde çok miktarda sünger de çıkarılır. Kum çölleri içinde Bedevilerin yaşadıkları ada şeklinde yeşil vahalar da vardır. Önemli şehirleri Trablusgarp, Bingazi ve Dernadır. Bu şehirlerin her üçü de sahil kenarındadır. Libya halkı Arap ve Bedeviler olup dinleri Müslümanlıktır. Libya 1911 yılına kadar Türkiye idaresine bağlı idi. Ondan sonra İtalyanlara. 1945 yılında muvakkaten İngilizlere geçip, 1950 yılında da Birleşmiş Milletlerin kararı ile bağımsız bir devlet oldu. İdare şekli Krallıktır. Krala «Senusi» denir.

B. AVRURA SÖMÜRGELERİ

1. KUZEY AFRİKADA

a. Tunus

YERİ. Tunus; Libya, Cezair, Sahra ve Akdeniz arasında bulunur.

YÜZÖLÇÜMÜ. Tunusun yüzölçümü 125 bin km², nüfusu da 2.150.000 dir. Halkın çoğu Arap olmakla beraber az miktarda Yahudi ve Avrupalı da vardır

İKLİM. Tunus iklimi yazın çok sıcak kışın da ortadır.

ÜRÜNLER. Tunusta buğday, zeytin ve badem çıkarılmakla beraber yaylalarında hayvan da beslenir. Başkenti 200 bin

nufuslu Tunus şehridir. Tunus şehri iç ve dış şehirlerden gelen dört demiryolunun birleştiği yerdedir.

b. C e z a y i r

YERİ. Cezair; Tunus, Sahra, Fas ve Akdenizle çevrilmiştir. Deniz kenarında dar uzun bir ovası vardır. Bu ovada pamuk ve üzüm yetiştirilir. Atlas dağlarının eteğinde zeytin ve diğer meyva ağaçları vardır.

YÜZÖLÇÜMÜ. Cezairin yüzölçümü 670 bin km², nüfusu da 6 milyondur. Başkenti Akdeniz sahilinde, ticaretiyle ün almış Alger limanıdır. Alger şehrinin batısında Fransanın önemli tersane olan Oran limanı vardır.

c. F a s

YERİ. Fas; Cezayir, Sahra, Atlas Okyanusu ve beynelminel bir şehir olan Tanganin arasındadır. Fas arazisi çok verimli olup tahıl, pamuk, limon, portokal, keten ve saire gibi ürünler bol bol çıkarılır. Topraklarında: demir, bakır, kurşun ve altın madenleri de vardır.

YÜZÖLÇÜMÜ. Fasın yüzölçümü 450 bin km², nüfusu da 6 milyon 300 bindir. Halkın 1/4 i medeni Arap, geri kalan kısmı da yerli Bedeviler olup bunların yaşayışları çok fena-dır. Diğer önemli şehirleri Fas, Rabat ve Kazablaktır. Bu şehirlerin hepsi demiryolu ile birbirlerine bağlıdır. Fasın idare şekli Krallık, resmi dini de Müslümanlıktır. «Sultan» ünvanı verilen Kral aynı zamanda Fasın Dinayet işleri başkanıdır. Fasın Sultanı ve Hükümeti olmasına rağmen Atlas Okyanusu tarafını da İspanyollar idare eder.

d. B ü y ü k S a h r a

YERİ VE SINIRLARI. B. Sahra Kuzey Afrikanın merkezinde olmakla beraber Fas, Tunus, Libya, Mısır, Sudan, Kongo, Nijerya, Liberya ve Senegal ile sınırlanmıştır.

ARAZİ. B. Sahra dünyanın en büyük kum çölüdür. Yüz-

ölçümü 9.200.000 km², nüfusu da yalnız 2 milyondur. Geologların kanaatine göre B. Sahra çok eski zamanlarda büyük bir göl imiş. Bu gölün suları bir çok sebeplerle Akdenize akarak bu günkü çöl meydana gelmiştir.

İKLİM VE ÜRÜNLER. B. Sahra iklimi gündüzleri müthiş sıcak geceleri de tersine olarak müthiş soğuktur. Gündüzleri sıcaklık sıfırın üstünde 80 dereceye yükseldiği halde geceleri sıfırın altında 40 dereceye düşer. Rutubetli rüzgârların B. Sahraya erişememesinden bazen senelerce yağmur yağmaz. B. Sahrada dünyanın en kuvvetli rüzgârı olan Simun estiğinde kum dağlarını bir yerden bir yere aktarır. Bu arada rastladığı kervan yolcularını kumla gömer. İklimi bu kadar fena olan, bu yerde Avrupalı hiç yaşayamaz. Bunun içindir ki B. Sahranın her yeri henüz daha gezilememiştir. Bu büyük kum çölü içinde yeşil vahalar da vardır. B. Sahranın başkenti Timbuktu şehridir. B. Sahra halkı Arap ırkından meydana gelmiştir. Halkın çoğu hırsızlıkla geçinen göçebelere dir. Bunlardan korkan B. Sahra yolcuları silahlı olarak kervanlar halinde gezerler. B. Sahranın en kıymetli hayvanı deve dir. Deve susuzluğa çok dayandığı için B. Sahra halkı kendisine, Çol gemisi derler. Yukarda bahsettiğimiz Tunus, Cezayir, Fas ve B. Sahra memleketlerinin her ne kadar kendi hükümetleri varsada bu gün Fransanın sömürgeleridirler.

2. ORTA AFRİKADA

a. Sudan

SINIRLARI. Sudan; B. Sahra, Atlas Okyanusu, Kongö, Habeşistan ve Mısır ile sınırlanır. Sudanın en fazlası olan batı kısmı çöl, doğu kısmı da Mavi ve Beyaz Nil ve kolları sayesinde fazla verimli bir ova dir.

YÜZÖLÇÜMÜ. Sudanın yüzölçümü 6.500.000 km², nüfusu da 40 milyondur. Sudan idarece üç kısma ayrılır.

1) FRANŞİZ SUDANI. Sudanın batı kısmını kaplıyan bu yer Senegal ve Gambiya nehirleri vasıtası ile çok verimlidir. Fransız Sudani 1) Senegal, 2) Guinea, 3) Siera Leone ve Fil-

dışı Sahili olmak üzere dört kısma ayrılır. Bunların başkenti Atlas Okyanusu sahilinde Dakar şehridir.

2) İNGİLİZ SUDANI. Sudanın güneybatı ve Liberya ile Güine körfezi arasındaki sahil mıntakasını kaplar. Burası 1) Altın Sahili, 2) Nigerya ve 3) Kamerun ismi ile üç kısma ayrılır. Niger ve Volta nehirleri ile sulanan bu yerlerin başkenti Lagos şehridir.

3) İNGİLİZ VE MISIR SUDANI. Burası Sudanın en önemli parçası olup 1890 yılından beri İngiliz ve Mısırlılar tarafından idare olunur.

SINIRLAR. İngiliz Mısır Sudanı: doğuda Şapdenizi, batıda B. Sahra ve İngiliz Sudanı, kuzeyde Mısır, güneyde Habeşistan ile sınırlanmıştır. Bu memleketin ortasından geçen Nil nehri burasını iki parçaya ayırır. Bunlardan doğudaki parça daha verimlidir. Şapdenizi sahilleri bataklık olduğundan buralarda sıtma hastalığı çok fazladır. Sıcaklık ile soğukluğun ani olarak değiştiği bu yerlerde kuvvetli rüzgârlar eser. Burada gezen seyyahlar sıcaklık ile soğukluğun birden bire değişmesinden başları dönüp gözleri karararak ufukta bir çok hayaller görürler.

ÜRÜNLER. İngiliz Mısır Sudanı ürünlerinin başlıcaları, pamuk, kauçuk, fildişi ve devekuşu tüyüdür. Başkenti Mavi Nil ile Beyaz Nilin birleştikleri noktada Hartum şehridir.

Hartum Kahire ile İskenderiyeye demiryolu ile bağlıdır. En önemli limanı Şapdenizi sahilinde Port Sudandır.

b. Kongo

Bu memleket ismini Afrikanın ikinci nehri olan Kongo nehrinden almıştır. Yüzölçümü 2.500.000 km² olan bu yerin nüfusu 9 milyondur.

İKLİM. Kongodan ekvator geçtiği için burada Tropik iklim hüküm sürer. Burada yağmur ve kuraklık diye iki mevsim vardır. Batı Kongonun iklimi çok fena olduğu için buradaki insanların ömürleri kısadır. Dizanteri, sıtma ve çeçe hastalıklarını aşıl原因an sinekler insanlara çok zarar verirler.

ÜRÜNLER. Kongo ürünleri bakımından çok zengindir. Başlıca ürünleri şeker kamışı, banana, tütün, ekmek ağacı, hurma, mısır ve sebzedir. Zungla denilen sık ormanlarında dünyanın en büyük ve en vahşi hayvanları yaşar. Kongo madenleri bakımındanda zengin ise de burada insanların yaşamamasından bu madenler henüz daha işlenmemektedir. Avrupalıların teması ile medenileşen kısmın insanları çok zeki olup çiftçilik, balıkçılık ve avcılıkla geçinirler. Kongonun büyük bir kısmı henüz daha medeniyetten uzak olduğu için, içindeki insanlar vahşi bir halde yaşarlar. Bunların içinde birbirlerini yiyen yamyamlar da vardır. Kongo limanlarında çok miktarda Avrupalı yaşamaktadır. Kongo idarece üç kısma ayrılır.

1) BELÇİKA KONGOSU. Kongonun en önemli kısmı olan doğu parçasını kaplar. Başkenti Leopolt şehridir.

2) FRANSIZ KONGOSU. Kongonun batı kısmında olup Atlas Okyanusu sahilindeki parçayı kaplar. Başkenti Librevil şehridir.

3) PORTEKİZ KONGOSU. Kongonun güney batı tarafını kaplar. Başkenti San Salvador şehridir.

3. GÜNEY AFRİKADA

Güney Afrika; Kongo, Habeşistan, Somali, Atlas ve Hint Okyanusları arasında olup Ümit Burnuna kadar uzanır.

YÜZÖLÇÜMÜ. Güney Afrikanın yüzölçümü 6 milyon km², nüfusu da 20 milyondur.

ARAZİ. Güney Afrika arazisi çok dağlıktır. Bu dağlık araziye Zambez ve Oranj nehirleri bölerek birbirinden ayırır. Güney Afrikanın ortasında insanların içine giremediği, Kalahari isminde büyük ve ıssız bir çöl vardır.

İKLİM. Kuzey tarafların iklimi çok fenâdır. Güney taraf ve sahillerin iklimi çok iyi olduğundan buralarda fazla sayıda Avrupalı yaşar. Bunların arasında okul ve Kiliseleri olan Yunanlılar da bulunur.

ÜRÜNLER. Güney Afrika toprakları su ile sıcak çokluğundan gayet verimlidir. Bu topraklarda, patates, tütün, şeker

kamışı, kahve, çay ve sebze bol bol yetistirilir. Meyva ağaçları o kadar boldur ki portokal ve limon ağaçlarından meydana gelmiş ormanlar vardır. Buralarda vahşi hayvanların bol olmasına rağmen insanlar için tehlikeli olanlar timsah ve zehirli yılanlardır. Halk deve kuşlarını besliyerek tüylerini satarlar. Güney Afrika idarece iki kısma ayrılır.

1) PORTEKİZ GÜNEÜ AFRİKASI. Bu parça doğuda Mozambik, batıda da Angola isminde iki kısma ayrılır.

2) İNGİLİZ GÜNEY AFRİKASI. Bu parça da Oranj, Natal, Rodosia ve Transval isminde dört kısma ayrılırsa da hepsi GÜNEY AFRİKA BİRLİĞİ hükümetini meydana getirirler. Bu birleşik devletin baskenti Pretoria şehridir. İngiliz Güney Afrikasının yüzölçümü 2 milyon km², nüfusu da 22 milyondur. Transval semtinde dünyanın en zengin altın ve elmas madenleri bulunur. Boers ismi verilen Transval halkı çok çalışkan ve milliyetperver dirdir. Boersler ilk zamanlar buralarını işgal eden Hollandalılar ile yerlilerden meydana gelen bir nesildir.

4. ADALARDA

Afrikanın doğu ve batısında, Hint ve Atlas Okyanuslarında dağınık bir halde bulunan adalar 4 Avrupa devletinin sömürgeleridir.

1) FRANSA ADALARI. Madagaskar Adası. Yüzölçümü 600.000 km², nüfusu da 3.700.000 dir. Başkenti Tananarive şehridir. Madagaskarın kuzeybatısındaki Komore adaları ile doğusundaki Reünion Adası da Fransanıdır.

2) İNGİLİZ ADALARI. Hint Okyanusunda Sokotra, Zengibar, Mariritios, Rodrigues ve Albatras Adaları ile Atlas Okyanusundaki Asompsion ve Napolyonun sürgün olduğu Sent Elena Adaları İngilizlerindir.

3) İSPANYA ADALARI. Atlas Okyanusunda yumuşak iklimi ve üzerinde yaşayan kanarya kuşları ile anılık Kanarya adaları İspanyalarındır.

4) PORTEKİZ ADALARI. Gine Körfezinde Sen Tomas, Yeşil Burun Adaları ile Azores takım adaları da Portekizlilerindir.

3. AMERİKA (YENİ DÜNYA)

AMERİKA KEŞFİNİN TARİHÇESİ. Amerikayı ; 1492 yılında İspanya hükümetinin yardımı ile Kristof Kolomb isminde Genovalı bir denizci keşfetmiştir. Bu adam ölünceye kadar yeni bir kıta keşfettiğinin farkına varmamış, ancak Hindistana batıdan yol açtığını zannetmişti. Amerikada o zaman yalnız Kızılderililer yaşarlardı. Yeni keşfedilen bu kıtanın ilk olarak orta ve güney kısmını o zaman denizcilikte birinci millet olan İspanyalılar, Brezilyayı da Portekizliler işgal etmişlerdi. Bunlardan görerek Fransız ve Hollandalılar da Kuzey Amerikayı zaptettiler.

Daha sonraları İngilizler üstün gelerek Kuzey Amerikadan Fransız ve Hollandalıları koğdular. Bu kıtanın ilk defa hartasını Amerik Vespucci isminde birisi çizdiği için adına «AMERİKA» denmiştir.

YERİ. Dört okyanus arasında olan Amerika bütün Batı Yarımküreyi kaplar. Amerika kıtası Kuzey Amerika, Orta Amerika ve Güney Amerika diye üç kısma ayrılır. Kıtanın en kuzey noktası Kuzey Buz Denizinde, güney noktası da Güney Orta Kuşaktadır. Kuzey ve Güney Amerika birer üçgen oldukları için şekilce bir birlerine benzemekle beraber arazileri de benzer. Her ikisinin de doğu tarafları düz ovalı, batılarında dağlıktır. Her ikisinin ovalarından da Mississippi ve Amazon adındaki dünyanın en büyük nehirleri akar.

YÜZÖLÇÜMÜ. Amerikanın yüzölçümü 42 milyon km², nüfusu da 300 milyondur. Bu nüfusun 1)5 i Kızılderililer ile Afrikadan getirilen siyah yüzlü eski köleler, geri kalanı da Avrupadan gelen Beyazlar teşkil eder.

A. KUZEY AMERİKA

YERİ. Kuzey Amerika Kuzey Yarımkürede bulunmakla beraber, Kuzeyde Kuzey Buz Denizi, doğuda Atlas Okyanusu,

batıda Büyük Okyanus, güneyde de Orta Amerika ve Meksika Körfezi ile çevrilmiştir. Asya kıtasından Bering Boğazı ile ayrılır.

ARAZİ. Kuzey Amerikanın batı tarafını boydan boya Kayalık Sıradağları kaplar. Bu dağların en yüksek noktası. Alaskada 6000 m yüksekliğinde Makkinley tepesidir. Kuzey Amerikanın doğu tarafı Mississippi nehri ile sulanan büyük bir ovardır. Amerikanın ilk keşf edildiği zamanlarda Avrupalılar Mississippi nehrinin kıyılarına yaptıkları kaleler içinde sandallarla gelen Kızılderililerle mal değiştirirlerdi.

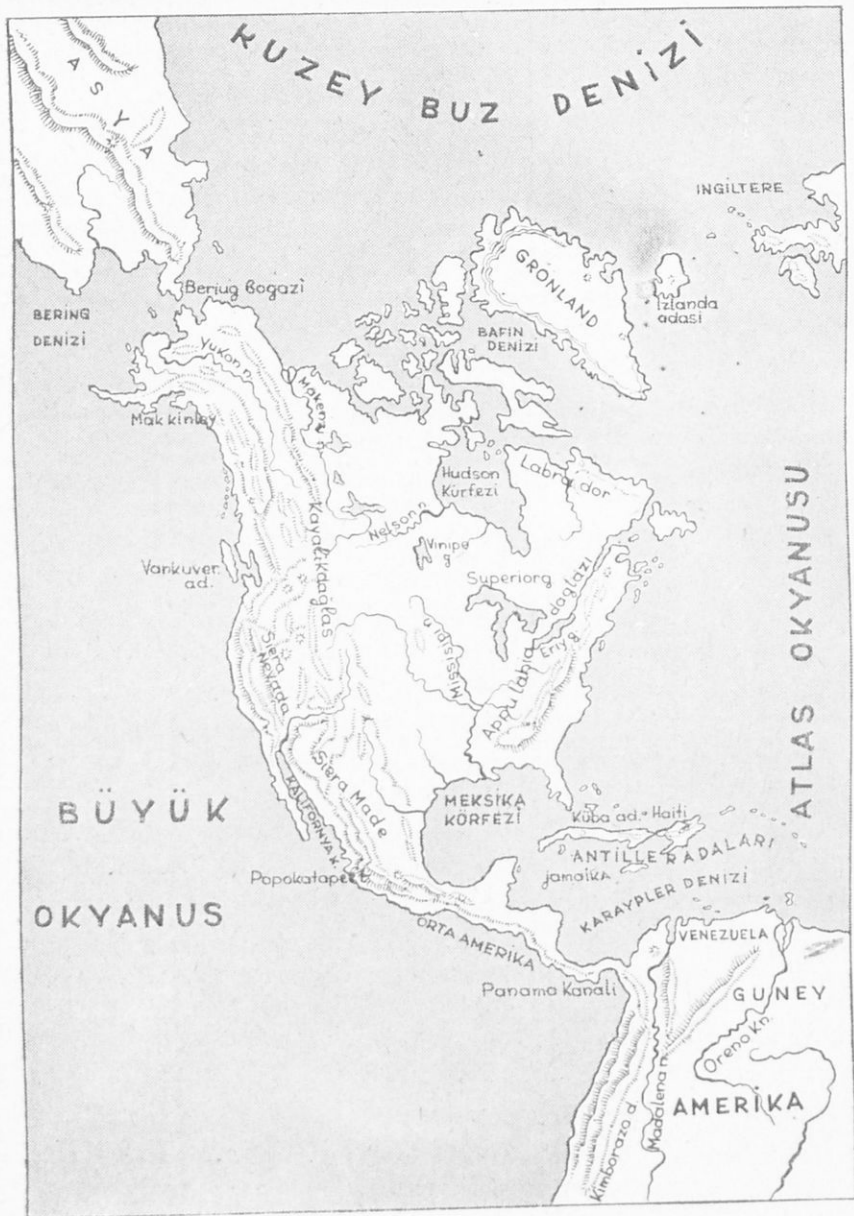
İKLİM. Kuzey Amerikanın kuzey tarafları düzlük olduğu için buralarını kolayca aşan soğuk rüzgârlar, güneyde Meksika Körfezinden gelen sıcak rüzgârlarla karşılaştığından iklim çok serttir. Rüzgârların bu karşılaşmaları kuvvetli olduğu zaman insan, hayvan ve bitkilere çok zarar verir. Büyük Okyanus kıyılarındaki yerlerin iklimi çok iyidir. Yağmurlar sahil boylarına daha fazlaca yağar.

ÜRÜNLER. Soğuk kuşakta bulunan Tundre adındaki ovalarda hiç bir şey yetişmez. Buralarda derileri çok kıymetli olan kastor, beyaz ayı, beyaz tilki ile fok balıkları yaşarlar. Ilık Kuşakta da içinde çok bol av hayvanları bulunan büyük ve sık ormanlar vardır. Kuzey Amerikanın ovalarında dünyanın en fazla tahıl ve pamuğu yetiştiği gibi, bol miktarda şeker kamışı, kahve ve saire de yetişir. Buralarda hayvancılık ta çok ilerlemiştir. Bilhassa koyun, inek, domuz ve saire hayvanlar sürüler halinde beslenir. Kuzey Amerikadaki madenlerin hepsi işlenmektedir. Batıdaki sıradağlardan altın ve gümüş, doğu sıra dağlarından da kurşun, demir ve taşkömürü çıkarılır.

YÜZÖLÇÜMÜ. Kuzey Amerikanın yüzölçümü 22,5 milyon km², nüfusu da 220 milyondur. Bu nüfusun 50 milyonu Siyahderili, Kızılderili, Hintli ve Melezler olup, geri kalanı da Avrupadan gelen Beyaz ırktandır. Bunların en fazlası İngiliz, Fransız ve İspanyoldur.

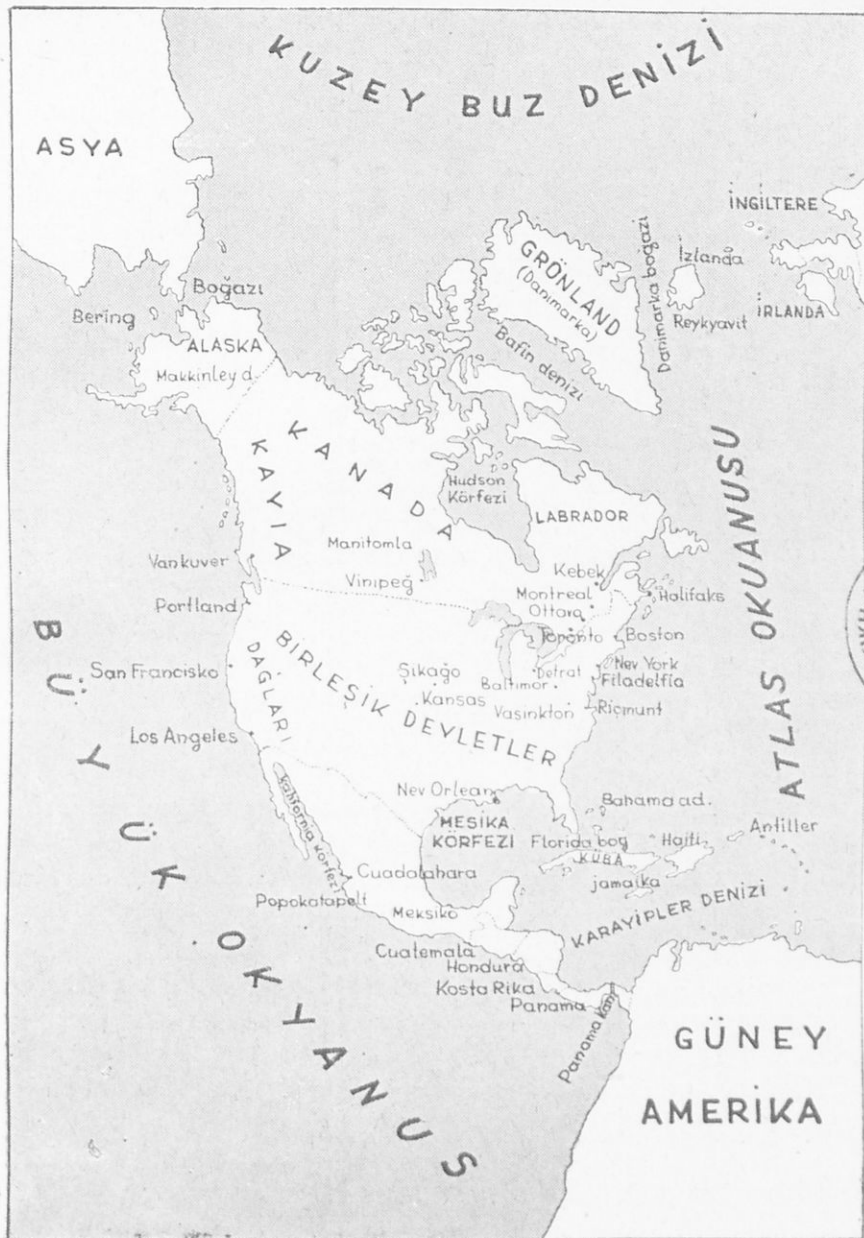
SİYASAL BÖLÜM. Kuzey Amerika ; Kanada, Birleşik De-

Kuzey Amerika Tabii Haritası

Kuzey Amerika Siyasal Haritası

vleter ve Meksika adında üç devlete ayrılmıştır. Grönlant adası da Avrupada küçük bir devlet olan Danimarkanın sömürgesidir.

1. KANADA

YERİ VE SINIRLARI. Kanada ; Kuzey Amerikanın doğu-kuzeyinde olmakla, kuzeyde Kuzey Buz Denizi ile Alaska, doğuda Atlas Okyanosu, güneyde Birleşik Devletler, Batıda da Büyük Okyanusla sınırlanmıştır.

YÜZÖLÇÜMÜ. Kanadanın yüzölçümü 9,5 milyon km², nufusu da 12 milyondur.

ARAZİ. Kanadanın batı kısmı büyük stepler, kuzeybatı tarafı insan ayağı basmanıs, büyük ormanlarla kaplıdır. Güneydoğu tarafı ise çok buğday yetiştiren büyük bir ovalıktır.

NEHİR VE GÖLLER. Kanadanın Kuzeyinde Makenzi, doğugüneyinde de Sen Loren nehirleri akar. Kanadada binlerce göl olduğu için buraya Göller Memleketi denir. Bu göllerin bir kısmı Canada ile Birleşik Devletler sınırındadır. Bunların en büyükleri Superior, Miçingan ve Hüran gölleridir. Bu göllerin sularını bir birine meşhur Niyagara şelâlesi akıtır.

SAHİLLER. Kanadanın doğu ve kuzey sahillerinde binlerce ada ve körfezler meydana gelmiştir. Bu körfezlerin en büyüğü senenin 8 ayında donuk olan Hutson Körfezidir.

ÜRÜNLER. Kanada topraklarında çok fazla tahıl ile ormanlarından da kereste çıkarılır. Son yıllarda memleketimizde ekilmeğe başlanan Manitomba buğdayı Kanadadan getirilmiştir. Labrador yarımadasında son sistem vasıtalarla balıkçılık yapılır. Kanada topraklarında zengin altın, bakır, taşkömürü ve petrol madenleri vardır. Kanadada kurkleri kıymetli hayvanlar bol olduğu için avcılık çok ilerlemiştir.

NAKLİYAT. Atlas Okyanusu sahilinde Halifaks şehrini Büyük Okyanos sahilindeki Vankuver şehrine bağlayan 6000 km lık demir yolu vardır. Göller ile nehirleri bir

birlerine birleştiren 22 büyük kanal vardır. Bu kanallar vasıtası ile küçük gemiler bir okyanustan diğer okyanusa geçerler. Kanadanın başkenti 200 bin nüfuslu Ottava şehridir. Diğer önemli şehirleri Montreal, Kebek ve Torontodur. Kanada nüfusunun 90)100 ı doğugüneyde olduğundan diğer taraflarda nüfus çok azdır.

İDARE ŞEKLİ. Kanada hükümeti bir çok küçük devletlerin birleşmesinden meydana gelmiştir. Kanada her ne kadar bağımsız bir devlet ise de devlet başkanı İngiltere Kralıdır.

2. BİZLEŞİK DEVLETLER

YERİ VE SINIRLARI. Birleşik Devletler Kuzey Amerikanın merkezinde olup, kuzeyde Kanada, doğuda Atlas Okyanusu, güneyde Meksika Körfezi ve Meksika Devleti, Batıda da Büyük Okyanus ile sınırlanmıştır.

YÜZÖLÇÜMÜ. Bu devletin yüzölçümü 8 milyon km², nüfusu da 160 milyondur.

ARAZİ VE NEHİRLER. Birleşik Devletler toprakları doğal bakımdan üç kısma ayrılmıştır. 1) Kayalık Dağlar kısmı. 2) Merkez ovalık kısmı. 3) Batı Apalaş Dağları kısmı. Memleketin en önemli kısmı merkez ovalık kısmıdır. Burasını, uzunluğu 7000 km olan Mississipi nehri sular.

İKLİM. Birleşik Devletlerin doğu ve merkez kısmının iklimi yazın çok sıcak, kışın da çok soğuktur. Güney kısmının iklimi iyi ve yumuşaktır. Güneyde bulunan Florida yarımadasının iklimi çok iyi olduğundan Amerikan zenginlerinin çoğu vakitlerini orada geçirirler.

ÜRÜNLER. Birleşik Devletler toprakları dünyanın en verimli topraklarıdır. Bunun için Amerika Birleşik devletleri tahıl, ve hayvancılıkta, madencilik ve endüstride dünyanın en başta gelen devletidir.

HALK. Birleşik Devletler topraklarını ilk defa Hollandalılar işgâl ettiler. 16 ncı yüzyılda İngilizler galip gelerek Hollandalıların yerine kendileri geçtiler. 1766 yılında bütün nüfusu 5 milyon olan Birleşik Devletler İngiliz idaresi altında

13 vilayete ayrılmışlardı. O zaman jorc Vaşington idaresinde isyan eden halk 7 yıl harpten sonra bağımsızlıklarını ilân ettiler.

İDARE ŞEKLİ. Amerika Birleşik Devletleri 48 küçük devletin birleşmesinden meydana gelmiştir. Onun için bayraklarında 48 yıldız vardır. Her küçük devletin ayrı kanunları ve millet meclisleri varsa da hepsi bir merkez hükümete bağlıdır. Bu merkez hükümet onların yalnız dış işleri, ekonomi ve savunma işleri ile alâkadardır.

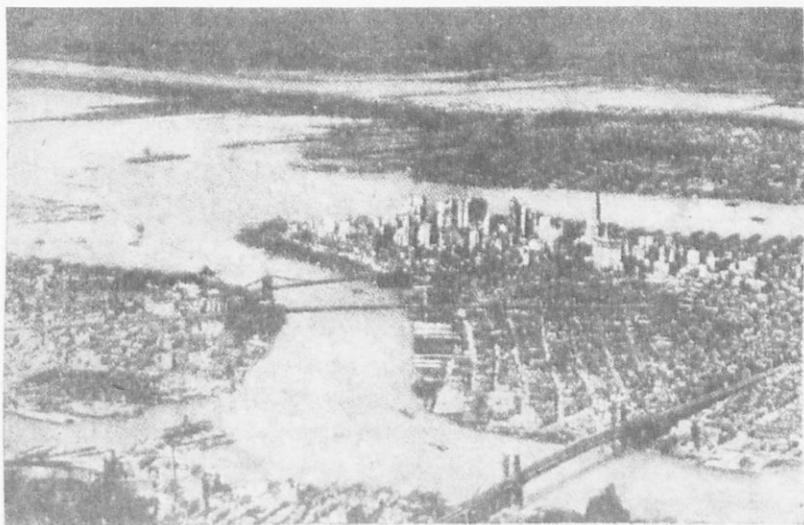
Birleşik Devletlerin başbakanı aynı zamanda cumhurbaşkanı olup halk tarafından 4 senede bir seçilir. Burada millet meclisinden başka bir de âyan meclisi vardır. Her ikisine de birden «Kongre» adı verilir. Devletin başkenti 500 bin nüfuslu Vaşington şehridir. Burada 3 üniversite ile diğer yüksek okullar ve müzeler vardır. Dünyanın en büyük şehri olan 10 milyon nüfuslu Nevyork o da Birleşik Devletlerdendir. Nevyork şehrinde 80—180 katlı binalar olduğu gibi, bu kadar kalabalık halkın şehirde rahatça gezebilmesi için yer altında, yer üstünde, hatta havada son sistem taşıt vasıtaları vardır. Seyyahlar Nevyork limanından girerken ilk olarak Hürriyet heykeli ile, Bruklin ismindeki büyük asma köprüyü görürler. Meksika Körfezindeki Nev Orleans limanından dünyanın en büyük pamuk ihracatı yapılır. 3,5 milyon nüfuslu Şikago şehri dünyanın en büyük et ve konserve merkezidir. Büyük Okyanus sahilindeki San Fransisko limanı Kalifornyada çıkarılan altın ve yemiş merkezi. Los Anceles şehri sinema ve film merkezi. Peyç Burg şehri çelik fabrikaları merkezi. Detroit şehri dünyaca ün salmış «Fort» otomobil fabrikaları merkezidir. Atlas Okyanusu sahilinde Nevyorktan başka Filadelfia, Valtimor ve Boston limanları da vardır.

NAKLİYAT. İki Okyanusu birbirine bağlayan 5 demiryolu hattı vardır ki bunların uzunluğu 500 bin km. dir.

Mississippi nehrindeki vapurların da nakliyata çok faydaları dokunur. Amerika Birleşik Devletlerinde otomobil o kadar boldur ki her aileye bir otomobil düşer. Uçak sayısı da çok fazladır. Halta zenginlerin kendi özel uçakları vardır.

Vasinktonda Kongre Konağı

Nevyorktan bir manzara

ALASKA. Kanadanın kuzeybatısında, Sibirianın karşısında bulunan Alaska çok dağlık olup, burada sönmüş vaziyette çok yanardağlar vardır. Yüzölçümü 1,5 milyon km² olan bu yerin iklimi çok soğuk olduğundan nüfusu ancak 60 bindir. Bunların birazı beyaz diğerleri de Eskimo olup memleketin güney taraflarında otururlar. Memleketin başkenti Zino şehridir. Halk renga, bakalyaro, fok ve saire deniz hayvanlarını avlamakla geçinir. Son yıllarda burada zengin altın, gümüş, ve bakır madenleri bulunduğundan Alaska biraz önem kazanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri 2 nci dünya savaşından sonra dünyanın en büyük devleti olmuştur. Medenî dünyanın hür devletleri Amerikayı kendileri için hüriyet rehberi olarak tanırlar.

3. M E K S İ K A

SINIRLAR. Meksika, batıda Büyük Okyanus, doğuda Meksika Körfezi, kuzeyde Birleşik Devletler, güneyde de Guatemala Cumhuriyeti ile sınırlanmıştır.

ARAZİ. Meksikanın ortasından geçen Kayalık Dağlarının devamı olan Siera Madre Dağı burasını iki verimli ovaya ayırır.

ÜRÜNLER. Meksikada tahıl, tütün, pamuk, şeker kamışı, patates, banana, limon, portokal ve saire gibi ürünler bol bol yetiştirilir. Geniş otlaklarında at, koyun, keçi, domuz, ve inek sürüleri beslenir. Meksikada, altın, gümüş, kurşun, nikel madenleri ile çok sayıda petrol kuyuları vardır.

İKLİM. Meksika sahillerinde iklim sıcak ve rutubetli, dar ovalarında yağmurlu ve iyi, dağ ve yaylalarda ise çok soğuktur. Devletin başkenti 300 bin nüfuslu Meksika şehridir.

İDARE ŞEKLİ. Meksika 28 küçük devletin birleşmesinden meydana gelen demokrat bir devlettir. Yüzölçümü 2 milyon km², nüfusu da 15 milyondur. Nüfusun 30)100 u Kızılderili, geri kalanı da İspanyol ırkından gelen beyazlardır. Meksika halkı çok sabırsız ve kavgacı insanlar oldukları için sık sık hükümete isyan ederek idareyi değiştirirler.

4. GRÖNLAND

Grönland dünyanın en büyük adası olup Kuzey Amerikanın kuzeydoğusundadır. Yüzölçümü 2.700.000 km², nüfusu da yalnız 15 bindir. Üçgen şeklinde olan bu adanın sahillerinde birçok körfez, burun ve adalar vardır. Adanın kuzey tarafları senenin 10 ayında da buz ve karlara kaplı olduğu için halk yalnız güney taraflarda oturur. Güneşin ışıkları buralara eğik düştüğünden sıcaklık meydana getirmez.

Bu memlekette yalnız ren geyiği, beyaz ayı ve kutup tilkisi yaşar. Ada halkı olan Eskimolar buz içine yaptıkları evlerde yaşarlar. İş ve güçleri avcılık ve balıkçılıktır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Grönland adası Avrupada küçük bir devlet, Danimarkanın sömürgesidir.

B. ORTA AMERİKA

Meksikanın doğugüneyinde, kuzeyden doğugüneye doğru iki okyanus arasında 6 küçük cumhuriyet devleti vardır. Bunlar da 1) Guatemala, 2) Sansalvator, 3) Hondura, 4) Nikaragua, 5) Kostarika, 6) Panama devletleridir.

Bu 6 devlet Kuzey Sıcak Kuşakta olup Meksikada çıkan ürünlerin hepsi burada da çıkar. Bunların hepsinin nüfusu 7,5 milyondur. En küçükleri Panama devletidir. Panama topraklarının en dar yerinde iki okyanusu bir birine birleştiren 78 km uzunluğunda «Panama» adında büyük bir kanal açılmıştır. Gemiler bir okyanustan diğer okyanusa kanaldaki büyük su asansörleri vasıfasi ile 9 saatte geçebilirler.

BATI HİNT ADALARI

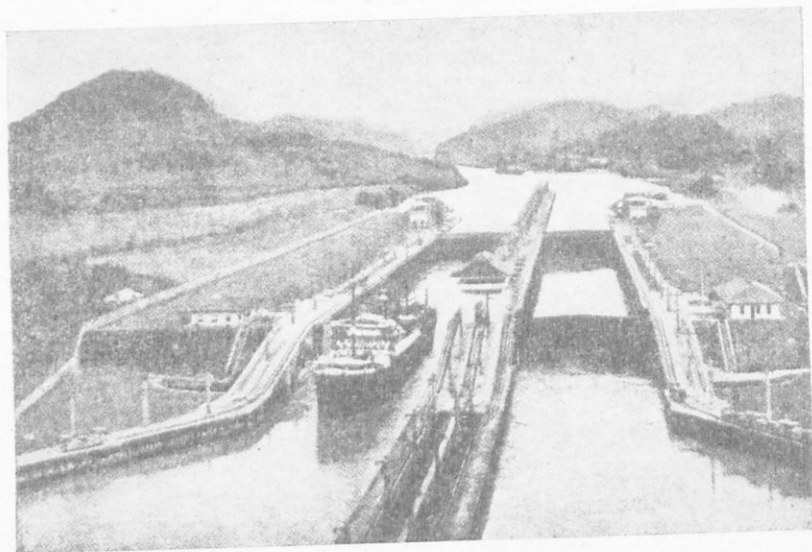
Amerikayı ilk keşfeden Kristof Kolomb, gemisi ile bu adalara çıktığı zaman buralarını Hindistan sanmıştı. Onun için bu adalara Batı Hint Adaları denmiştir. Karayipler denizinde bulunan bu adalar 3 kısma ayrılırlar.

a. Büyük Antiller.

1) 4 milyon nüfuslu Küba Adası bağımsız bir cumhuriyettir.

Başkenti 450 bin nüfuslu, purosu ile meşhur, Havana şehridir. Kûba adasında meşhur tütünlerinden başka şeker ve kahve çıkar.

2) 2,5 milyon nüfuslu Haiti adası. Bu adada bir birinden ayrı Haiti Cumhuriyeti ile, San Dominiko cumhuriyeti devletleri vardır. Bu adada kahve, şeker, ve kakao çıkarılmakla beraber altın, gümüş ve taş kömürü madenleri vardır. Kristof Kolomb ikinci seferinde bu adayı bulmuştur.

Panama kanalı

3) İngiliz sömürgesi olan 1 milyon nüfuslu Jamaika Adası.

4) Amerika Birleşik Devletleri sömürgesi olan Portoriko Adası.

b. Küçük Antiller.

Bu adalar Martinika, Guatalup ve bir çok küçük adalardan ibarettir. Bu adaların bir kısmı İngilizlerin, bir kısmı Fransızların diğerleri de Hollandalıdır.

c. Bahama Adaları.

Bu küçük ve dağınık adalar Florida yarımadasının doğu güneyinde olup İngilizlerin sömürgesidir.

C. GÜNEY AMERİKA

DOĞAL GÖRÜNÜŞ. Güney Amerika doğal bakımdan Kuzey Amerikadan daha iyidir. Güney Amerika Sıcak Kuşak ile Güney Orta Kuşakta olduğundan çorak ve ekilmeyen toprağı hiç yoktur. Doğal olarak iki kısma ayrılan Güney Amerikanın batı kısmında Büyük Okyanus sahili boyunca omurga kemiğine benzeyen And Dağları uzanır. Bu dağlarda bir çok yaylalar ile yanardağlar vardır. Bunun için bu dağların eteklerinde sık sık zelzeleler olur. And Dağlarının ve aynı zamanda Amerikanın en yüksek tepesi 7.000 m yüksekliğinde Akonkağuva tepesidir. Güney Amerikanın doğu kısmı bir çok verimli ovalar ve sık ağaçlı ormanlarla kaplıdır. Bu ovalar dünyanın ikinci büyük nehri olan Amazon ile Laplata ve Orenok nehirleri tarafından sulanır.

İKLİM. Güney Amerikanın 1)4 i Güney Orta Kuşakta, 3)4 ü de ısı Kuşaktadır. And Dağları ve Kitanın güney tarafları çok soğuktur. Doğu tarafına Atlas Okyanusundan her ne kadar çok sıcak ve rutubetli ruzgârlar eserse de kutuplardan gelen soğuk su akıntıları ile büyük ormanlar bu fazla sıcaklığı azaltır. Yağmurların çokluğundan rutubet fazladır.

ÜRÜNLER. Güney Amerikada hurma, kahve, şeker kamışı, kakao, tütün ve pamuk çıkarılır. Hayvancılıktada çok ileri gitmiş olan Güney Amerikada bizim bilmediğimiz koyun ve keçi şekillerinde develer vardır. Bunların kuvvetlerinden faydalanıldığı gibi yapağılarından da şal ve kumaş dokunur. Bu hayvanlar yalnız Güney Amerikada bulunur. Güney Amerikanın büyük ormanlarında arslan, kaplan gibi vahşi hayvanlarla çok çeşit maymunlar ve papağan kuşları yaşarlar.

YÜZÖLÇÜMÜ. Güney Amerikanın yüzölçümü 28 milyon km², nüfusu da 90 milyondur. Nüfusun yarısı yerli Hintliler, Afrikadan getirilen siyahderililer ile melezlerdir. Geri kalanı da fazlası İspanyol ve Portekizli olmak üzere Avrupadan gelen beyazlardır. Güney Amerikanın dört tarafında İspanyol lisanı kullanılmakla, yalnız Brezilyada Portekiz lisanı kullanılır.

Гүney Amerikanın Tabii Haritası

Гүney Amerikanın Siyasal Haritası

İDARİ BÖLÜM. Güney Amerikada 10 bağımsız cumhuriyet ile üç Avrupa devletlerinin sömürgesi olan Guyana memleketi vardır. Bu devletler, buldukları yerlere göre, üç kısma ayrılırlar.

1) BÜYÜK OKYANUS DEVLETLERİ. Kolombia, Ekvator, Peru ve Şili.

2) ATLAS OKYANUSU DEVLETLERİ. Venezuela, Guyana Sömürgesi, Brezilya, Uruguay ve Arjantin.

3) İÇ DELVETLER. Bolıvyaya ve Paraguay.

1. BÜYÜK OKYANUS DEVLETLERİ

a. Kolombia

Güney Amerikanın kuzey batında bulunan bu devlet ismini Amerikayı keşfeden Kristof Kolombtan almıştır.

Burada kahve, banana, kakao, kauçuk, tütün, pamuk bol bol çıkarılır. Bu memleketin yazlık hasır şapkaları çok ünlüdür. Topraklarında zengin altın, gümüş ve taş komürü madenleri vardır. Kolombianın yüzölçümü 1.200.000 Km², nüfusu da 9 milyondur. Başkenti 250 bin nüfuslu Bogota şehridir.

b. Ekvator

Bu memleketin üzerinden Ekvator çizgisi geçtiği için ismine Ekvator Devleti denmiştir. Bu devlet Kolombia, Peru ve Büyük Okyanus arasında olup, yüzölçümü 450 bin km², nüfusu da 2 milyondur. Önemli ürünleri kahve, kakao, pirinç, şeker, fasulya, bakla ve sairedir. Başkenti 120 bin nüfuslu Kito şehridir. Bu şehir 6.300 m yüksekliğinde Şimborazo dağının eteğindedir.

c. Peru

Şili ve Ekvator Devletlerinin arasında bulunan bu devletin toprakları çok dağlıktır. Yüzölçümü 1.300.000 km², nüfusu da 6 milyondur. Peruda hayvancılık çok ilerde olmakla beraber, topraklarında da altın, gümüş ve saire kıymetli madenler vardır. Başkenti ve aynı zamanda en işlek limanı 200 bin nüfuslu Lima şehridir.

d. Şili

Şili Büyük Okyanus sahilinde dar uzun bir memleket olup Arjantin, Bolıvya, Peru ve Büyük Okyanus arasındadır. Arjantin topraklarını boydan boya And Dağları kapladığı için hayvancılık ve ormancılık çok ilerlemiştir. İklimi insan yaşayışına elverişlidir. Bol madenlerinin içinde en zengini memleketimizde de kullanılan sun'i gübre madenidir. Yüzölçümü 750 bin km², nüfusu da 4,5 milyondur. Başkenti 600 bin nüfuslu Santiago şehridir.

2. ATLAS OKYANUSU DEVLETLERİ

a. Venezuela

Venezuela Devleti Brezilya, Guiana ve Karayipler Denizi ile çevrilmiştir. Yüzölçümü 1 milyon km², nüfusu da 3 milyondur. Burada bol miktarda petrol kuyuları ile altın ve gümüş madenleri vardır. Orinoko nehrinin suladığı büyük ovası çok verimlidir. Başkenti 250 bin nüfuslu Karakas şehridir.

b. Guiana

Bu memleket Venezuela ve Brezilya arasında olup, yüzölçümü 250 bin km², nüfusu da 325 bin dir. Guiananın iklimi çok fenadır. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi burası üç Avrupa Devletinin sömürgesidir. Batı kısmı İngilizlerin olup, başkenti Kaepstaun şehridir. Orta kısmı Hollandanın olup başkenti Paramaribo şehridir. Doğu kısmı da Fransızların olup başkenti Kayen şehridir,

c. Brezilya

Brezilya, Güney Amerikanın, yüzölçümü ve nüfusça, en büyük devletidir. Yüzölçümü 8.800.000 km², nüfusu da 45 milyondur.

SINIRLAR. Brezilya doğu ve güneyde Atlas Okyanusu, kuzeyde Guiana ve Venezuela, batıda Kolombia ve Peru, güneyde de Bolıvya, Paraguay ve Uruguay Devletleri ile sınırlanmıştır.

ARAZİ. Brezilyanın kuzey tarafı Amazon nehrinin suladığı büyük bir ovalıktır. Bu ovalığın 3)4 ü ormanlık 1)4 i de ekilmeğe elverişlidir. Memleketin güney tarafı büyük bir yayladır.

İKLİM. Kuzey tarafın iklimi çok sıcak ve rutubetli, güney tarafının iklimi ise iyi ve yumuşaktır.

ÜRÜNLER. Dünyada çıkan kahvenin 1)4 i Brezilyada çıkar.

Diğer önemli ürünleri pamuk, tütün, kakao, şeker kamışı, pirinç, kauçuk ve sairedir. Brezilyada nakliyat düzgün olmadığı için bu memleket endüstride ileri gidememiştir.

İDARE ŞEKLİ. Brezilya 20 küçük devletin birleşmesinden meydana gelmiş bir cumhuriyettir. Başkenti 1,5 milyon nüfuslu Rio de Janeiro şehridir.

d. Uruguay

Uruguay Brezilyanın güneyinde dağlık bir memlekettir. Halkın çoğu hayvancılıkla uğraşır. Yüzölçümü 185 bin km, nüfusu da 2 milyondur. Baskenti 700 bin nüfuslu Montevideo şehridir.

e. Arjantin

Güney Amerikanın güney parçasını kaplayan Arjantin, kuzeyde Bolıvyaya, Paraguay ve Uruguay, doğu ve güneyde Atlas Okyanusu, batıda da Şili ile sınırlanmıştır. Güneyde bulunan Ateş Adaları da Arjantine bağlıdır. Doğu güneydeki Falkland Adaları ise İngilizlerindir.

ARAZİ. Arjantinin batı tarafı dağlık, kuzey tarafı da Laplata nehrinin suladığı verimli ovalıktır. Atlas Okyanosu sahillerinde sayısız körfez ve limanlar vardır.

İKLİM. Kuzey tarafın iklimi tropik, doğu taraf iklimi orta, güney sahilleri iklimi ise soğuktur.

ÜRÜNLER. Arjantin tahıl ve hayvancılıkta dünyanın en ileri devletlerinden biridir. Yüzölçümü 2.800.000 km olup, ru-

fusu 12 milyondur. Baskenti 2 milyon nüfuslu Buenos Aires şehridir. Nüfus itibarı ile Güney Amerikanın en büyük şehridir.

Buenos Ayres şehri

Lapлата nehrinin kıyısında ve yeri itibarı ile de dünyanın en güzel şehirlerinden biridir.

3. İÇ DEVLETLER

a. Bolıvya

Bolıvya kuzey ve doğuda Brezilya, güneyde Arjantin ve Paraguay, batıda da Peru ve Şili ile sınırlanır. Bolıvyanın doğu tarafları ovalık, batı tarafları ise dağlıktır. And Dağları eteklerinde Güney Amerikanın en büyük gölü olan Titi-kaka gölü bulunur. Ovaların iklimi çok fenadır. Dağlık kısımda altın, gümüş ve bakır madenleri çok fazladır. Bolıvyanın yüzölçümü 1.300.000 km, nüfusu da 3 milyondur. Başkenti 150 bin nüfuslu Lapaj şehridir.

b. Paraguay

Paraguay ; Brezilya, Bolivya ve Arjantin Devletleri arasında olup, ismini topraklarından geçen Paraguay nehrinden almıştır. Memleket baştan başa ovalık olup Paraguay nehri ile sulanır. Otlakların ve yeşil çayırların çokluğundan halkın çoğu hayvancılık ile geçinir. Başlıca ürünleri deri, pamuk ve şekerdir. Paraguayın yüzölçümü 480 bin km², nüfusu da 1,5 milyondur. Başkenti 150 bin nüfuslu Asonsiyon şehridir.

---

3. AVUSTRALYA (OKYANUSYA)

Avustralya dünyanın en büyük adası olmakla beraber etrafındaki binlerce küçük adalarla beraber dünyanın beşinci ve en küçük kıtasını meydana getirir.

ARAZİ. Avustralyada diğer kıtalar gibi yüksek dağlar yoktur. En yüksek yeri 2000 m dir. Adanın doğu ve batı sahillerinde birer sıra dağ uzanır. Bu dağların ortasında büyük bir ova vardır. Ovanın doğu tarafı çok verimli ve ağaçlık, batı tarafı ise deniz yüzünden alçak olduğu için göl ve bataklıktır. Avustralyada büyük nehirler yoktur. Yalnız kuzeyden güneye doğru akan Muray isminde küçük vapurlar işler. Diğer büyücek çaylar ise denize varmadan bataklıklar arasında, veya toprağın emmesi ile kaybolurlar. Bunun için yazın Avustralyada su kıtlığı baş gösterir.

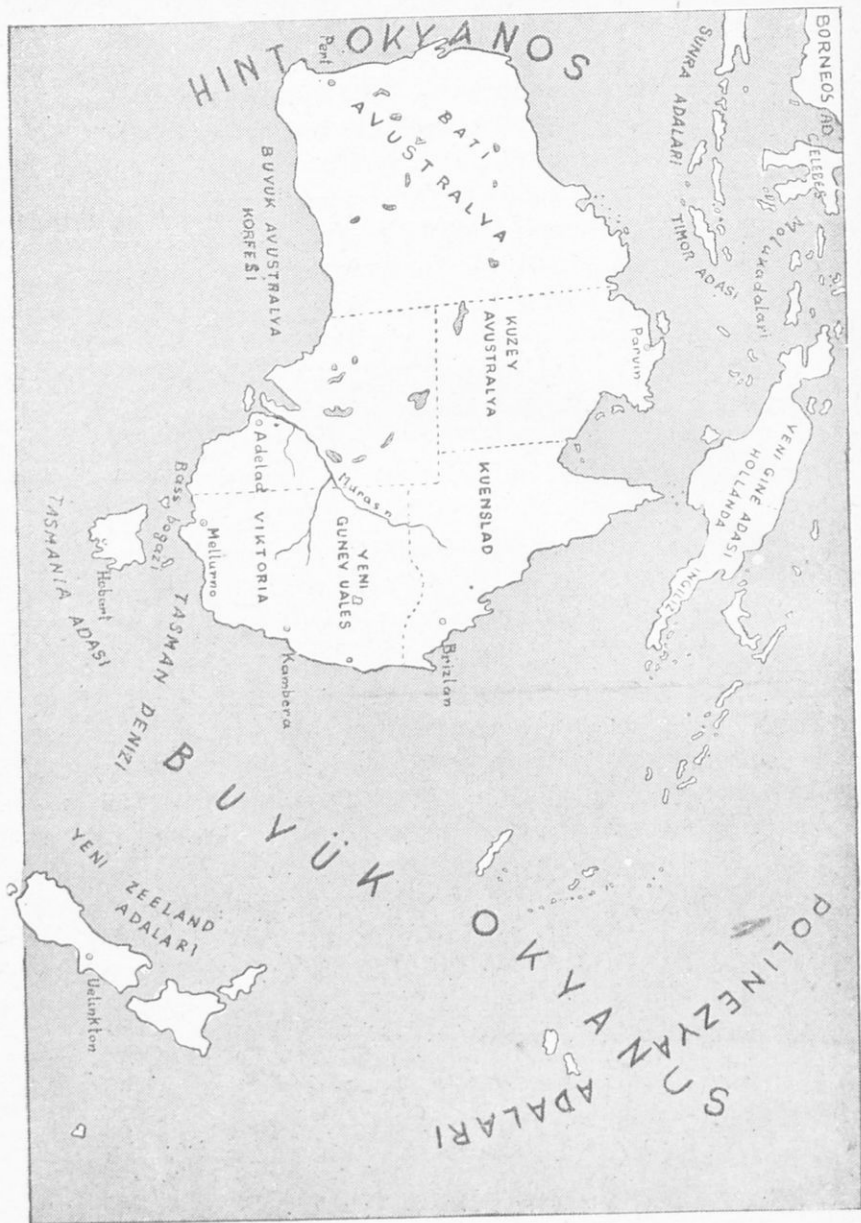
İKLİM. Avustralyanın doğu taraflarının iklimi dağların tesiri ile rutubetli ve iyi. Diğer tarafların iklimi ise çok serttir.

ÜRÜNLER. Avustralyanın kuzey tarafı ormanlarla kaplıdır. Buradaki halk kerestecilik ve avcılıkla geçinir. Memleketin en önemli, kısmı güney tarafı olup, burada, pamuk, keten, tahıl, üzüm, şeker ve saire bol bol çıkarılır. Avustralya dünyanın en fazla hayvan besleyen kıtasıdır. İngiliz kumaş, fabrikaları işledikleri yün iplikleri Avustralyadan alırlar. Avustralyada zengin altın, gümüş, bakır, kalay ve taşkömürü madenleride vardır. Bu memlekette okadar çok çeşitli bitki vardırki bunların 80/100 i başka kıtalarda bulunmaz. Afkaliptos denilen çok kıymetli ağaçlardan başka bizim tanımadığımız 50 — 150 m yükseklikte ağaçlar vardır. Ağaçlardan başka, hayvanları da çok çeşitlidir. Bilhassa kanguru ve lira kusu hayvanları çok acayırlar.

YÜZÖLÇÜMÜ. Avustralyanın yüzölçümü 7,5 milyon Km2 olmasına rağmen, nüfusu yalnız 7,5 milyondur.

SIYASAL BÖLÜM. Avustralya güneyde bulunan Tasmanya Adası ile birlikte bir Birleşik Devlet meydana getirirler. Birleşik Devletin baskenti Kambera şehridir. İngiliz Kral vekili

Αυστραλία Σίγασαλ Ηαρίτασι

bu şehirde oturur. Birleşik Devleti meydana getiren küçük devletler şunlardır.

- 1) VİKTORYA. Başkenti 1 milyon nüfuslu Melburnu şehri.
- 2) YENİ UALES. Başkenti 300 bin nüfuslu Sidney şehri.
- 3) KENZLAND. Başkenti Brizlan şehri.
- 4) GÜNEY AVUSTRALYA. Başkenti Adelaidi şehri.
- 5) BATI AVUSTRALYA. Başkenti Pert şehri.
- 6) KUZEY AVUSTRALYA. Başkenti Darvin şehri.
- 7) TASMANYA. Başkenti Holar şehri.

NAKLİYAT. Avustralyanın içlerinde düzgün yollar olmadığı için bütün nakliyat deniz ve hava yolu ile yapılır. Yalnız kuzeyde Darvin şehrini güneyde Adelait şehrine, doğuda Sidney şehrini batıda Pert şehrine bağlayan iki demiryolu vardır. Avustralya ile Avrupa arasındaki en yakın yol Süveyş, Kolombo ve Singapur yoludur.

BÜYÜK OKYANUS ADALARI

A. YENİ GİNE

Avustralyanın kuzeydoğusunda bulunan bu ada büyüklükçe dünyanın üçüncü adasıdır. Halkın çoğu Papua denilen Siyahderililer, çok azı da Avrupadan gelen beyazlardır.

ÜRÜNLER. Yeni Ginede banana, karabiber, tarçın, karanfil ve saire baharat yetişir. Adanın yarısı İngilizlerin, yarısı da Hollandalılarınadır.

B. YENİ ZELAND

Avustralyanın doğugüneyinde olup, iki büyük ve bir çok küçük adalardan meydana gelmiştir. Halkın çoğu hayvancılıkla geçinir. Başkenti Uelinkton şehridir. Yeni Zeland İngilizlerin sömürgesidir.

C. POLİNEZYA

Binlerce adadan meydana gelen Polinezya Avustralyanın doğusunda ve Büyük Okyanusta dağınık bir haldedir. İnci

Καβουκλάρινταν μείδανα γελαν βυ αδαλαρ σώνμύς βίρερ γανάρ-
δαğdır. Βυ αδαλαριν εν ώνελίλερι řunλαρdır.

1) ΗΑΥΑΪ ΑΔΑΛΑΡΪ. Αμερικα Βίρλεřík Δεवलτελινιν σών-
μύργεσι ολαν βυ αδαλαριν βαřκέντι Ηονολυλυ σεηρίdır.

2) Σαμοα, Σύλεγμα Αδαλαρί, Καρολίνα, Μαρίανα νε
Μαρřάλ αδαλαρί Ϊγγίλιζτελιν σώνμύργεσιdır.

3) Μάρκις Αδαλαρί दा Φρανσίζλαριν σώνμύργεσιdır.

İÇİNDEKİLER

A. YUNAN TARİHİ

1.	Yunan medeniyetinin etkileri	Sayfa	5
2.	Hristiyanlık	»	7
3.	Hristiyanlara zulümler.	»	7
4.	B. Kostantin	»	8
5.	Kostantin Hristiyanların koruyucusu	»	10
6.	Göçler	»	11
7.	B. Teodosyos	»	12
8.	Yunanlılık - Hristiyanlık	»	14
9.	Jüstinyen	»	15
10.	Jüstinyen savaşları	»	17
11.	Justinyenin büyük işleri	»	19
12.	İraklios	»	21
13.	İrakliosun Acemlere savaşı	»	22
14.	Avarlar İstanbulda	»	24
15.	Acemlere barış	»	24
16.	Hazzetî Muhammet	»	25
17.	Araplar	»	26
18.	İstanbulun Araplardan kuşatılması	»	27
19.	Leon İsavros	»	29
20.	Hristiyanların ikiye ayrılması	»	30
21.	Bizansın düşmanları	»	31
22.	Makedonya sülâlesi	»	32
23.	Vasilios Makedon	»	33
24.	Nikiforos Fokas	»	33
25.	Yanis Çimiskis	»	34
26.	Vasilyos Vulğaroktonos	»	34
27.	İmparatorluğun çöküşü	»	36

28.	Selçuk Türkleri	Sayıfa	37
29.	Romanos Diojen	»	37
30.	Aleksios Komninos	»	38
31.	Stavrofori	»	39
32.	Birinci haçlı savaşları	»	40
33.	İkinci ve üçüncü savaşları	»	41
34.	Dördüncü savaşı	»	41
35.	Bizansda Frank devleti	»	42
36.	İstanbulun kurtuluşu	»	44
37.	Paleoloğoslar sülâlesi	»	45
38.	Osmanlı sülalesi	»	45
39.	Bizansın son yılları	»	48
40.	İstanbulun zaptı	»	49
41.	Batıda yeni medeniyet doğuşu	»	54
42.	Keşifler, ihtiralar	»	55

B. COGRAFYA

1.	Dünya	»	63
2.	Atmosfer	»	67
3.	İklim	»	69
4.	Asya	»	71
5.	Asya Türkiyesi	»	75
6.	Suriye	»	77
7.	Lübnan	»	78
8.	Kıbrıs	»	78
9.	Filistin	»	79
10.	Transjordan	»	80
11.	Arabistan	»	80
12.	Irak	»	82
13.	Kafkasya	»	82
14.	İran	»	83
15.	Afganistan	»	84
16.	Türkistan	»	85
17.	Tibet	»	85
18.	Hindistan	»	86

19.	Hindîçini	Sayırfa	88
20.	Sunda adaları	»	88
21.	Çin	»	89
21.	Kore	»	91
22.	Japonya	»	91
23.	Sibirya	»	93
24.	Afrika	»	95
25.	Mısır	»	98
26.	Etiopia	»	100
27.	Liberya	»	101
28.	Libya	»	102
29.	Tunus	»	102
30.	Cezayir	»	103
31.	Fas	»	103
32.	Büyük Sahra	»	103
33.	Sudan	»	104
34.	Kongo	»	105
35.	Güney Afrika	»	106
36.	Adalar	»	107
37.	Amerika	»	108
38.	Kuzey Amerika	»	108
39.	Kanada	»	112
40.	Birleşik Devletler	»	113
41.	Meksika	»	116
42.	Grönland	»	117
43.	Orta Amerika	»	117
44.	Batı Hint adaları	»	117
45.	Güney Amerika	»	119
46.	Kolombia	»	122
47.	Ekvator	»	122
48.	Peru	»	122
49.	Şili	»	123
50.	Venezuela	»	123
51.	Guiana	»	123
52.	Brazilya	»	123
53.	Uruguay	»	124

54.	Αρjαντιν	Sayifa	124
55.	Bολίβια	»	125
56.	Paraguay	»	126
57.	Αβυστραλία	»	127
58.	Βύκιυκ οκιανυς αδαράι	»	129

C. RESİM VE HARİTALAR

1.	Roma İmπαράτορλουγυ haritası	»	6
2.	İmπαράτορ B. Kostantin	»	9
3.	İmπαράτορ Teodosyos	»	13
4.	İmπαράτορ Justinyen	»	16
5.	Bizans İmπαράτορλουγυ haritası	»	18
6.	Aya Sofya	»	20
7.	İmπαράτορ İraklios	»	23
8.	Vasilios Vulğaroktonos	»	35
9.	İmπαράτορ Kostantin Paleoloğos	»	50
10.	Fatih Sultan Mehmet	»	51
11.	Pusla	»	55
12.	Yerin iklim kuşakları	»	69
13.	Asya kıtasının tabii haritası	»	72
14.	Asya kıtasının siyasi haritası	»	73
15.	Ankara	»	75
16.	İzmirden bir manzara	»	76
17.	İzmir limanı	»	76
18.	Kudüs Serif	»	79
19.	Kâabe	»	81
20.	Laşada Dalaylama konağı	»	86
21.	Büyük Çin kaleleri	»	90
22.	Tokyo	»	92
23.	Afrika tabii haritası	»	96
24.	Afrika siyasi haritası	»	97
25.	Heops Pıramiti	»	99
26.	Süveys kanalı	»	100
27.	Kuzey Amerika tabii haritası	»	110
28.	Kuzey Amerika siyasi haritası	»	111

29.	Vasinktonda Kongre konağı	Sayıfa	115
30.	Nevyork	»	115
31.	Panama kanalı	»	118
32.	Güney Amerika tabii haritası	»	120
33.	Güney Amerika siyasal haritası	»	121
34.	Buenos Ayres şehri	»	125
35.	Avustralya siyasal haritası	»	128
36.	İçindekiler	»	132

0020644196

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ 5

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ 5

Υπερεπιβλήθηκε από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων